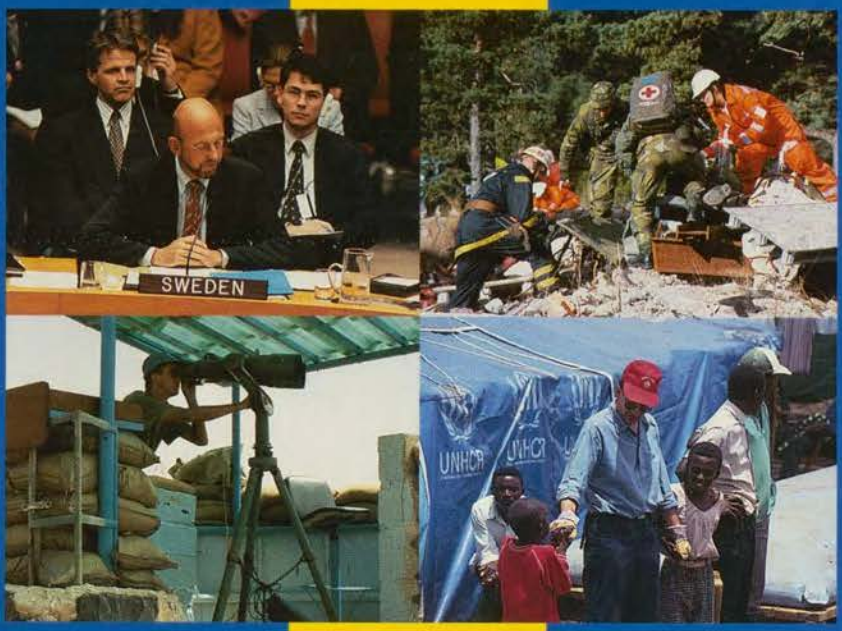

Internationell konflikthantering
– att förbereda sig tillsammans

Betänkande av Utredningen om samordning av civil och militär utbildning inför internationella insatser

SOU
1999:29

Ref k
Occ SC

Statens offentliga utredningar
1999:29
Försvarsdepartementet

Internationell konflikthantering

– att förbereda sig tillsammans

Betänkande av Utredningen om samordning av civil och militär utbildning inför internationella insatser
Stockholm 1999

SOU och Ds som ingår i 1999 års nummerserie kan köpas från Fakta Info Direkt. För remissutsändningar av SOU och Ds som ingår i 1999 års nummerserie svarar Fakta Info Direkt på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress: Fakta Info Direkt, Kundservice
Box 6430, 113 82 Stockholm
Tel: 08-587 671 00, Fax: 08-587 671 71
E-post order@faktainfo.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 1993.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:
Information Rosenbad
Regeringskansliet
103 33 Stockholm
Fax: 08-405 42 95
Telefon: 08-405 47 29

Bilder på omslaget:

Omröstning i säkerhetsrådet, december 1997
Copyright United Nation, New York

Stora sjöregionen, 1994
Sten Andersson/

Samverkan civila- och militära resurser under övningen "Nordic Peace 98", oktober 1998
Björn Lundqvist/

Militär observatör Golanhöjderna, Juli 1994
Jonny Nilsson/

Elanders Gotab, Stockholm 1999

ISBN 91-7610-942-9
ISSN 0375-250X

Till Statsrådet och chefen för försvarsdepartementet

Genom beslut den 19 december 1996 bemyndigade regeringen chefen för Försvarsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att föreslå former för samordning av viss civil och militär utbildning inför internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Enligt direktiven (dir. 1996:109) fick utredaren inom ramen för utredningsuppdraget och i samarbete med berörda myndigheter också anordna och koordinera utbildningar.

Den 1 april 1997 förordnade chefen för försvarsdepartementet statsrådet von Sydow, ambassadör Stig Elvemar att vara särskild utredare. Som sekreterare förordnades den 1 augusti 1997 överstelöjtnant Jonny Nilsson. Byråassistenten Marita Janson har på halvtid varit knuten till utredningen.

Till stöd för utredarens arbete organiserades en referensgrupp med representanter från Justitiedepartementet, Utrikesdepartementet, Försvarsdepartementet, Försvarsmakten (Högkvarteret, SWEDINT och SWEDEC), Rikspolisstyrelsen, Statens Räddningsverk, Sida, Socialstyrelsen, Uppsala Universitet/Kollegiet för biståndS- och utvecklingsstudier, Forum för fredstjänst/Sveriges Kristna Råd, Röda Korset och Svenska kyrkan. Gruppen har under arbetets gång utgjort ett dialogforum, varit rådgivande samt följt utredningens framskridande.

Arbetet har bedrivits med en hög grad av personliga kontakter såväl i Sverige som utomlands.

Det grundläggande för utredarens ställningstagande och förslag är det förändrade konfliktmönstret i världen. De flesta konflikter i världen i dag är inte stridigheter längs gränser eller andra tydliga frontlinjer. Det är i dag mer förekommande att motsättningar och våld förekommer inom stater i stället för som tidigare mellan stater.

Det nya konfliktmönstret ställer nya krav på världssamfundet och de aktörer som söker bistå de drabbade samhällena. Aktörerna måste var väl insatta i den regionala problematiken och de särskilda förutsättningar som gäller för modern internationell konflikthantering. De måste också ha kunskaper om andra aktörers mandat, kapacitet och begränsningar. Det är först när vi har kunskap om varandra som vi kan få full effekt av våra gemensamma insatser

Utredaren har även haft en verkställande funktion. I den funktionen har utredningen, inom ramen för utredningsuppdraget, lämnat förslag till regeringen samt initierat, anordnat och koordinerat utbildningsprojekt.

Arbetet har bedrivits under benämningen: Samordnaren av utbildning för internationella insatser.

Utredningen får härmed överlämna betänkandet (SOU 1999:29) *Internationell konflikthantering - att förbereda sig tillsammans.* Uppdraget är med detta slutfört.

Stockholm den 30 mars 1999

Stig Elvemar

/Jonny Nilsson

Innehåll

Sammanfattning 7

Brief Summary in English 15

1 Inledning 19

1.1 Uppdraget 19
1.2 Utredningens arbetsformer 20
1.3 Terminologi och avgränsningar 22

2 Internationell konflikt- och krishantering - en gemensam uppgift för många parter 25

2.1 Verksamhetsfältets miljö och aktörer 27
2.2 Morgondagens insatser 31
2.3 Insatsernas utformning 33
2.4 Frågor som debatteras 36
2.5 Tendenser i utvecklingen 36

3 Utbildningsinstitutionerna har förändrats 39

4 Utbildning i Sverige inför internationell konflikt- och krishantering 45

4.1 Verksamhet i snabb förändring 45
4.2 Några utmaningar 49

5 Behov av samordning/samverkan i stort 51

5.1 Det internationella perspektivet 51
5.2 Samordning i Sverige 51
5.3 De finansiella ramarna 54

6 Överväganden 59

6.1 En ny disciplin 59
6.2 Utgångspunkter 60
6.3 Alternativa modeller 61
6.4 Nätverk - möjligheter och begränsningar 62
6.5 Att föra samman civila och militära kulturer 63

7 Förslag och rekommendationer 67

7.1 Ett svenskt kompetenscenter 67
7.1.1 Institutet föreslås få följande uppgifter: 67
7.1.2 Styrelseformer, finansiering och bemanning 68
7.1.3 Utbildningens innehåll 69
7.2 Rekommendationer beträffande ansvarsfördelningen mellan olika aktörer 71
7.3 Rekrytering 74
7.4 Språkutbildning 75
7.5 Organisatoriska och administrativa överväganden 75
7.6 Nordiska och internationella kontakter 76

Bilagor 77

Bilaga 1 - Aktörer i Sverige 77
Försvarsmakten 79
Försvarshögskolan 89
Rikspolisstyrelsen 98
Räddningsverket 102
Sida 107
Överstyrelsen för civil beredskap 115
Det ekumeniska nätverket 118
Forum Syd 137
Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer 139
Olof Palmes Internationella Centrum 141
Röda Korset 143
Rädda Barnen 147
Bilaga 2 - Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre (PPC) 151
Bilaga 3 - Förkortningar 155
Bilaga 4 - Kontakter 161
Bilaga 5 - Deltagare i kontakt- och referensgruppens möten 167
Bilaga 6 - Projekt som utredningen genomfört, initierat eller finansierat 171
Bilaga 7 - Kommittédirektiv 175
Bilaga 8 - Litteraturförteckning 179

Sammanfattning

Det internationella samfundets sätt att hantera konflikter har genomgått omvälvande förändringar under det senaste decenniet. Omställningarna har till stor del skett som ett resultat av de förändrade konfliktmönstren i världen. Det som framför allt är nytt är att väpnade konflikter numera allt oftare utspelas inom stater. Krig är inte längre huvudsakligen kraftmätningar längs gränser eller andra tydliga frontlinjer. Det nya våldet förekommer allt oftare mellan olika folkgrupper och har tenderat att utveckla sig efter nya, ärelösa normer, fjärran från internationella konventioner och krigets klassiska lagar. Resultatet har ofta blivit att de grundläggande statliga strukturerna försvagats, ofta i så hög grad att regeringarna i de drabbade länder saknar förmåga att ta ansvar för de grundläggande samhälleliga funktionerna. Efter det kalla krigets slut har det också blivit vanligare att länders sätt att hantera interna konflikter utsätts för kritiskt granskning, eller t.o.m. intervention från det internationella samfundets sida.

Ett ökat ansvar faller därmed på världssamfundet och de aktörer som söker bistå de drabbade samhällena. Det är inte tillräckligt att kortfristigt möta de humanitära behoven, eller att utplacera fredsbevarande militära förband eller observatörer längs internationella gränser eller stilleståndslinjer i avvaktan på att parterna själva, med eller utan hjälp, skall lösa konflikterna.

Det är alltså inte längre fråga om att enbart lindra symptomen. Det internationella samfundet måste också försöka undanröja orsakerna till konflikten. Det vore naturligtvis önskvärt om väpnade konflikter kunde förhindras genom effektiva förebyggande åtgärder. Stora ansträngningar görs för att få till stånd sådana verktyg. I de fall då förebyggande åtgärder inte kunnat användas eller varit verkningslösa blir situationen emellertid ännu mer komplicerad. Detta innebär att en rad åtgärder bör vidtagas samtidigt, och i integrerade former: Striderna måste fås att upphöra och säkerheten förstärkas så att fördrivna människor kan återvända till sina hem; de humanitära behoven skall tillfredsställas; de grundläggande orsakerna till konflikten bör

analyseras och parterna ges hjälp att förhandla om kortfristiga och permanenta lösningar; den ekonomiska aktiviteten skall ges möjlighet att åter komma igång genom bistånd eller investeringar; samhällsinstitutioner såsom polisväsendet och andra delar av det legala systemet måste återuppbyggas eller skapas; det civila samhället måste förstärkas. Allt detta skall dessutom ske i en anda av respekt för människor och kulturer i de drabbade områdena, samtidigt som all verksamhet måste genomsyras av ett starkt stöd för de mänskliga rättigheterna och utföras med demokratiska principer som ledstjärna.

Det finns ett stort antal aktörer som deltar i den internationella konflikthanteringen. Förutom FN-systemets olika delar och andra internationella organisationer som Röda Kors-rörelsen, har regionala mellanstatliga organisationer som OSSE, NATO, EU/VEU, OAU, SADC m.fl. fått alltmer framträdande roller i detta sammanhang. Därtill kommer den explosionsartade tillväxten av enskilda frivilligorganisationer - internationella, regionala eller nationellt förankrade - som deltar i arbetet, ofta med statliga nationella biståndspengar som viktig finansieringskälla. De många aktörerna är givetvis en betydande tillgång men förorsakar samtidigt stora samordnings- och samverkansproblem.

Nya verktyg för konflikthantering har tagits fram och arbetet med att formulera nya recept fortsätter oförtrutet, inte minst vad gäller den förebyggande verksamheten. Det återstår emellertid att övervinna betydande hinder innan det internationella samfundet kan prestera integrerade insatser som generellt kan anses vara både effektiva och tillräckligt flexibla. De senaste åren har sett stora variationer i uppfattningen om insatsernas utformning och huvudmannaskap. Tilltron till FN:s förmåga att leda stora multifunktionella insatser minskade efter problemen i Bosnien och Somalia, trots att liknande insatser bara några år dessförinnan hade ansetts vara särskilt lämpade för FN. Sedan dess har såväl NATO som OSSE kraftigt utökat sina engagemang på det konflikthanterande/fredsfrämjande området, men ingen av de regionala organisationerna har kunnat axla FN:s mantel att genomföra insatser som innehåller civila komponenter och militära förband samtidigt. Dayton-avtalet, som reglerar den fredliga samexistensen mellan de forna kontrahenterna i Bosnien, är emellertid ett exempel på ad hoc-arrangemang som förutsätter omfattande aktiviteter från omvärldens sida.

Svårigheterna har delvis sitt ursprung i svårknäckta folkrättsliga nötter, såsom motsättningarna mellan principen om icke-inblandling i andra

länders inre angelägenheter, å ena sidan, och synen på mänskliga rättigheter som kategoriskt okränkbara, å den andra. De legala och organisatoriska svagheterna i de internationella och regionala organen gör det dessutom svårare att få till stånd integrerade och multifunktionella insatser. Samtidigt framstår det som en alltmer angelägen uppgift att hitta lämpliga organisatoriska former för denna typ av uppdrag.

Den utbildning som ägt rum i Sverige inför engagemangen i konflikthanterande verksamhet har varit, och är, av god kvalitet, både vad gäller den utbildning för militära förband och stabsofficerare och för civila polisinsatser som äger rum vid Försvarsmaktens Internationella Kommando (SWEDINT), och den utbildning för biståndS- och humanitär personal och vissa andra kategorier som äger rum inom Sida, Räddningsverket och ett par enskilda organisationer. Även ett antal folkhögskolor har kurser som förbereder personal för biståndsverksamhet, dock inte specifikt för arbete i områden som drabbats av väpnat våld. Universitetens utbildning och forskning kring freds- och konfliktfrågor har fått en alltmer praktisk tillämpning och kontakt har etablerats mellan universiteten och andra utbildningsinstitutioner, såsom Försvarshögskolan. Den utbildning kring mänskliga rättigheter och humanitär rätt som drivs av organisationer och institutioner som Röda Korset, Raoul Wallenberg institutet m.fl. har kommit alltmer i fokus.

Vad gäller den tvärsektorella och gränsöverskridande utbildningen har Sverige inte nått lika långt. Ingen myndighet eller organisation har uppdraget eller resurserna att förbereda personal från alla de områden och aktörer som är aktuella i den moderna internationella konflikthanteringen. Enligt utredningens mening är det angeläget att snarast möjligt skapa de institutionella förutsättningarna för en sådan tvärsektorell kompetensutveckling i Sverige. Liknande institutioner har börjat uppstå på en del håll i andra delar av världen och det känns angeläget att Sverige på ett tidigt stadium anpassar sig till detta synsätt och mönster. Det är också av stor betydelse att skapa ett kompetensforum där svenska aktörer, både myndigheter och enskilda organisationer, kan föras samman med internationella och regionala aktörer. Inte minst är det viktigt att de aktörer som spelar en ledande roll i de organiserade flerdimensionella internationella insatserna, dvs FN-systemets olika delar samt regionala organ som OSSE, NATO, EU/VEU, OAU m.fl. kan dras in i utbildningsverksamheten. Eftersom dessa organ själva har ett stort, och växande, utbildningsbehov för sin

personal finns goda möjligheter till ett gott internationellt samarbete om förutsättningar i övrigt är gynnsamma.

Det går inte att blunda för det faktum att det på området finns aktörer som inte är vana vid att samarbeta innan de möts i de internationella konfliktområdena. Det är därför viktigt att skapa en plattform där alla inblandade parter kan känna sig hemma och att ingen känner sig tvingad att delta i kompetensutveckling inom ramar som satts upp av någon annan, möjligen konkurrerande, institution. Det har varit min målsättning att föreslå skapandet av ett organ som åtminstone alla svenska deltagande myndigheter och organisationer känner ett gemensamt ansvar för. Verksamheten bör upplevas som en tillgång inte som ett hot mot den egna organisationen.

Det är samtidigt min starka uppfattning att vi har att göra med en ny disciplin som är under snabb utveckling. Det är viktigt att erbjuda en kreativ och nyskapande miljö där idéer och tankar från alla de olika sektorerna kan samordnas och utvecklas. Detta görs bäst genom att skapa en permanent institution som har till uppgift att hantera just den gränsöverskridande och gemensamma kunskapsbasen. Ett institut av detta slag bör kunna spela rollen av en smältdegel där idéer och erfarenheter kan blandas och utvecklas och återföras som ny och förbättrad kompetens till institutets avnämare.

Institutet bör dessutom utformas på ett sådant sätt att det kan bistå berörda departement i regeringskansliet med gränsöverskridande kompetens vid planeringen inför flerdimensionella insatser.

Behoven och verksamheten går således utöver vad vanliga nätverk kan åstadkomma. Nätverk är viktiga och skall uppmuntras och understödjas men är inte tillräckliga för att möta dagens och morgondagens behov på området.

Jag föreslår därför upprättandet av ett svenskt kompetenscenter i form av ett institut för internationell verksamhet i kris- och konfliktområden, med uppgift att genomföra utbildning samt stimulera utvecklingsarbete, samordning och samarbete inom detta område. Institutet föreslås få namnet: ***"Folke Bernadotte-institutet för internationell konflikthantering och fredsuppdrag"****.*

Institutet bör bl.a. få följande uppgifter:

- Koordinera lämpliga delar av den statliga sektorns utbildning inför internationella uppdrag i kris- och konfliktområden.
- Initiera och stimulera till gemensamma insatser för utbildning och kapacitetsutveckling i samverkan med internationella och regionala organisationer samt intresserade enskilda organisationer inom och utom landets gränser.
- Genomföra kurser, seminarier och konferenser inom ansvarsområdet.
- Stimulera till utveckling och utprövning av nya metoder och modeller för utbildning och kapacitetsutveckling för internationella uppdrag i kris- och konfliktområden.
- I samordning och samarbete med berörda aktörer i Sverige och utlandet bygga upp en resursbank med uppgifter om personer, erfarenheter och utbildningsverksamhet med anknytning till ansvarsområdet och i detta sammanhang spela en samordnande roll vid rekryteringen av personal för tjänstgöring i konfliktområden.
- Utveckla samarbetet mellan berörda myndigheter, utbildningsinstitutioner och enskilda organisationer i frågor som berör utbildning inför internationella uppdrag i syfte att åstadkomma maximalt utnyttjande av tillgängliga resurser.
- Delta i uppföljningen och utvärderingen av flerdimensionella och integrerade insatser ("lessons learned") samt i anslutning till detta bedriva viss forskning.
- Stödja regeringen med kompetens vid planeringen av internationella multifunktionella insatser och annan internationell kris- och konflikthantering.
- Stödja andra svenska myndigheter vid utformningen av utbildning inför internationell verksamhet.
- Sprida information om kurser och seminarier i Sverige och utlandet och vid behov samordna svenskt deltagande i internationella kurser och seminarier inom institutets ansvarsområde.

Institutets styrelseformer och personalstyrka bör organiseras på ett sådant sätt att institutet uppfattas som en gemensam tillgång för de berörda myndigheterna och organisationerna. Institutets totala storlek och verksamhet blir givetvis beroende av den ambitionsnivå som statsmakterna kan finna lämplig. Jag gör bedömningen att en personalstyrka på ett femton-tal personer och en årlig budget på mellan 15 och 25 miljoner kronor skulle ge en betydande effekt.

Verksamheten bör huvudsakligen finansieras genom direkta anslag över statsbudgeten inom ramen för de medel som idag står till

förfogande för kris- och konflikthantering inom utgiftsområdena fem, sex och sju (Utrikesförvaltning och internationell samverkan, totalförsvar och internationellt bistånd).

Det finns en rad ämnen och frågeställningar som bör tas upp i den gemensamma och integrerade utbildningen. Inom utredningen har identifierats några områden som lämpar sig särskilt väl för institutets verksamhet, givetvis i samarbete med de institutioner som står för specialkompetensen. Listan är långt ifrån fullständig och måste dessutom ses över då och då i ljuset av gjorda erfarenheter.

- **Kunskap om aktörerna i den internationella konflikt hanteringen**
  Att känna till vilka de viktigaste återkommande aktörerna är - deras organisation, mandat och arbetssätt - blir allt viktigare för att deltagare i konflikthanteringen skall kunna agera på ett korrekt sätt och ta välgrundade beslut.

- **Legala aspekter av interventioner i internationella konflikthärdar**
  Allt djupare insikter krävs i de internationella rättssystem som går under beteckningarna folkrätt, humanitär rätt och mänskliga rättigheter. Kännedom om mänskliga rättigheter och den humanitära rätten är numera praktiskt taget oumbärlig kunskap för all personal i konfliktområden. Barns situation och rättigheter i konfliktområden är ett exempel på områden som bör uppmärksammas. Under ämnesområdet faller också kunskap om olika sätt att legitimera närvaro i konfliktområden, säkerhetsrådets och de regionala organisationernas folkrättsliga kompetens samt de avtal som i övrigt kan reglera ramarna för interventioner.

- **Konfliktlösning**
  Praktiskt taget alla inblandade aktörer hamnar i situationer där det krävs kunskap om konfliktlösning och fredsskapande. Det har blivit självklart att kunskaper från den akademiska freds- och konfliktforskningen, liksom praktiska erfarenheter från fredsskapande arbete, bör infogas i utbildningen. De principiella frågeställningarna kring uppförandekoder och etiska problem bör vara föremål för behandling. De psykosociala aspekterna av konflikthantering är ett annat viktigt område. Förhandlings- och medlingsteknik blir allt värdefullare kunskaper.

Liksom tidigare bör varje myndighet och organisation som sänder ut personal i fält, eller på annat sätt deltar i den internationella konflikthanteringen, bära huvudansvaret för att personalen får lämplig grundutbildning. Förslaget går således inte ut på att ersätta myndigheternas och organisationernas nuvarande utbildningsplattformar men söker etablera en högre gemensam nivå. Institutet förväntas kunna ge råd och stöd åt respektive myndighets och organisations utbildningsansvariga vid utformningen av grundutbildning. Institutet skall också ha möjlighet att ordna utbildning för aktörer som är små eller oerfarna på området. Att ordna seminarier kring en viss region eller problemområde bör vara en annan viktig uppgift.

Det är angeläget att den specialkompetens som redan finns inom viss institutioner kan komma till nytta även för andra aktörer. Jag rekommenderar därför bl.a. att Sida-SANDÖ:s kunskaper och erfarenheter rörande språkutbildning och kulturkännedom utnyttjas även av andra myndigheter såsom Försvarsmakten, Räddningsverket och Rikspolisstyrelsen i högre utsträckning än tidigare.

Att ha nära kontakter med de stora internationella och regionala aktörerna på området kommer att vara en förutsättning för framgångsrik verksamhet. Detta gäller både de mellanstatliga organisationer som har huvudansvaret för de stora och sammansatta insatserna eller på annat sätt spelar viktiga roller i konflikthanteringen och den växande skaran av utbildningsinstitutioner på området.

Den nordiska samordningen av utbildningen på det militära fredsfrämjande området har varit framgångsrik. Dessvärre saknas det upparbetade kanaler för att diskutera förberedelser inför civila eller multifunktionella konfliktinsatser. Jag föreslår därför att regeringen, i samråd med övriga berörda nordiska regeringar, söker etablera sådana kanaler.

Brief Summary in English

Two years ago the Swedish Government appointed a training coordinator for international missions to conduct an inquiry with the aim of developing an integrated civilian and military training system for international conflict management. The inquiry was a joint initiative by the Ministry for Foreign Affairs and the Ministry of Defence. The task involved both military and civil aspects of training for humanitarian and/or peace support missions. The terms of reference also specified that the proposed system was to be open both to broad international participation and the NGO community. Funds were allocated to be used for different pilot projects within the field of integrated training. During these two years the commission of inquiry has conducted or supported a number of training programmes and seminars within the field.

This document contains the final report of the commission of inquiry.

The last decade of the present millennium has seen dramatic changes in the international approach to conflict management. These changes have occurred as a result of the new patterns of violent conflict. Most of the wars that attract international attention today are not conducted between states, or along borders or other front-lines. Instead we see violent struggle occurring between different ethnic or religious groups, often with an intensity and lack of humanitarian consideration that shocks the rest of the world. In some cases the internal strife results in a more or less total breakdown of governmental structures. In others, the way the national leadership tries to handle the conflict is closely scrutinised by the rest of the world. As we have seen in Kosovo and elsewhere, international or regional interventions in order to put an end to brutal and bloody civil wars have become options in world politics. At the same time, the search for preventive tools which can be used before the armed conflict breaks out continues.

However, now that the international community has raised the level of ambition in conflict management, we must ask ourselves if we have the

necessary competence to match this ambition. It is obviously no longer sufficient to meet the direct humanitarian needs resulting from the conflict, or to deploy peacekeeping troops along cease-fire lines in anticipation of a possible future political or diplomatic solution. We must, of course, still do these things, but we must also do a lot more.

The tasks facing the world community are difficult and complex. Many different things must be done, and they must be done simultaneously, by a large number of actors. The armed struggle must be stopped and a level of security guaranteed for the suffering population. Humanitarian needs must be met. The roots of the conflict should be analysed and the parties be given help in finding short-term or permanent solutions. The economies of the affected regions must be given boosts through investments. Physical infrastructure and society's institutions need to be restored and rehabilitated. All this must be done in a framework of respect for the peoples and cultures of the regions, and with respect for human rights and democracy as guiding principles.

The number of actors involved in international conflict management can sometimes be staggering: peace support missions, inter governmental organisations of many different types, the ICRC and other members of the Red Cross family, and many different kinds of non-governmental organisations. Bosnia is a good example. Nobody seems to know exactly how many international actors there are in Bosnia. A figure of 600 is sometimes quoted. The international Council of Voluntary Agencies (ICVA) publishes a directory of humanitarian and development agencies operating in Bosnia and Herzegovina. The 1998 list contained about 400 agencies.

The large number of different actors is in itself a positive indicator of the willingness of the international community to assist conflict-stricken societies, but their sheer number and diversity also create real problems of coordination and cooperation. Attempts have been made to overcome these problems in disaster areas. Inter-agency dialogue, consolidated appeals, strategic frameworks - these are all tools for dealing with the multifaceted aspects of coordination. However, much remain to be done before we can talk about a genuine multidimensional approach to assisting countries hit by violent conflict. Even then, we must be realistic enough to realise that we will not be able to create integrated structures where all the actors can co-exist.

In the field of training, however, there are short- and medium-term steps that can be taken to help improve the ability of the international community to deal with conflicts.

The Swedish system of training of military personnel for peace support or observer missions has been developed in cooperation with the other Nordic countries. The various training courses held at the Swedish International Command (SWEDINT) establishment enjoy a considerable international reputation and attract students from all over the world. The same can be said of the courses for civilian police. Many civilian monitors and observers can also benefit from high quality training. An improved system for training rescue service personnel is being developed.

While the training programmes in each sector are of high quality, there is room for improvement in the field of cross-boundary and multi-disciplinary training. It is imperative that educational and training platforms be created where all the actors in international conflict management can meet, whether they be military and police officers, representatives of humanitarian agencies, diplomats or personnel involved in preventive peacemaking activities. There is a clear trend towards such an approach to training in the rest of the world. The Canadians had an early start through the creation of the Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Centre in Nova Scotia. In the UN system there are also attempts to develop training along similar lines, the UN Staff College Project in Turin being one of them.

The Coordinator therefore recommends the setting up of an International Centre for Conflict Management in Sweden. The proposed name is

The Folke Bernadotte Institute for International Conflict Management and Peace Missions

The main tasks of the Institute would be to create a platform for advanced training in those aspects of international conflict management that would benefit from an integrated and multidisciplinary approach. The Institute would encourage dialogue between the different sectors and stimulate the development of new methods and models for training and capacity building. It would play a coordinating role among those Swedish agencies that send personnel into the field in various peace support operations and other interventions based on international solidarity. The Institute would also be open to voluntary organisations

and other NGOs in Sweden and abroad. Close cooperation between the Institute and international and regional agencies, and with the major international and regional training centres is foreseen.

There are a number of subjects that are particularly well suited for high-level integrated training programmes and seminars. It is suggested that the Institute put special emphasis on a selected few of them.

- **Who are the actors in international conflict management?** It is of increasing importance that the many different actors learn about each other and from each other in order to develop strategies for coordination and cooperation in the field.

- **Legal aspects of interventions in complex emergencies** The new patterns of conflict have created a demand for quality training in the fields of international law, humanitarian law and human rights. Aspects of human rights and humanitarian law have become important features of practically every mission in conflict areas. The different legitimising models behind interventions is another important issue worth studying in integrated settings. International and bilateral agreements regulating peace missions also fall under this heading.

- **Conflict prevention and transformation** Almost all actors find themselves in situations that require a firm grasp of suitable instruments for conflict transformation and peacemaking. Findings from both the academic research into peace and conflict resolution and practical experience from the field must be shared with all interested parties. Questions of doctrine, codes of conduct, and other ethical issues should be discussed. The significance of psychosocial aspects of conflict management is growing. Negotiation and mediation techniques have become indispensable tools in violence-prone areas.

Close contacts with the major international and regional actors in the field will be important items on the Institute's agenda. This applies equally to cooperation with the major operational organisations and to cooperation with institutions of education and training.

There is a long tradition of coordinated training for military peace support missions among the Nordic countries: Denmark, Finland, Norway, and Sweden. It is recommended that similar arrangements be made in the field of civilian, or multidimensional, conflict management.

1 Inledning

Genom beslut den 19 december 1996 bemyndigade regeringen chefen för Försvarsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att föreslå former för samordning av viss civil och militär utbildning inför internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Enligt direktiven (dir. 1996:109) fick utredaren inom ramen för utredningsuppdraget och i samarbete med berörda myndigheter också anordna och koordinera utbildningar.

Ambassadör Stig Elvemar förordnades som särskild utredare. Som sekreterare förordnades överstelöjtnant Jonny Nilsson. Byråassistenten Marita Janson har på halvtid varit knuten till utredningen.

1.1 Uppdraget

Utredaren tolkade direktiven så att han, i egenskap av särskild utredare, hade två huvudsakliga arbetsuppgifter:

1. Att informera sig och utreda förutsättningarna för, och lämna förslag till, framtida samordning i utbildningen av civil och militär personal, - såväl svensk som utländsk - inför internationella uppdrag, det vill säga ett utredningsuppdrag där resultatet av utredningen presenteras i ett betänkande.
2. Att initiera, anordna och koordinera utbildningsprojekt inom ramen för utredningsuppdraget, det vill säga ett verkställande uppdrag under utredningens gång.

Uppdraget förutsatte nära kontakt och samarbete med såväl FN, regionala organisationer, internationella frivilligorganisationer, myndigheter och frivilligorganisationer i Sverige samt med länder vilka erbjuder motsvarande utbildning. Arbetet har bedrivits med en hög grad av personliga kontakter såväl i Sverige som utomlands.

Utredningens verksamhet har till lika delar finansierats av Försvarsdepartementet och Utrikesdepartementet.

Kommittédirektiven presenteras i sin helhet i bilaga 7.

1.2 Utredningens arbetsformer

Det grundläggande för utredarens ställningstagande och förslag är det förändrade konfliktmönstret i världen. De flesta konflikter i världen i dag är inte stridigheter längs gränser eller andra tydliga frontlinjer. Motsättningarna och våldet förekommer allt oftare inom stater, mellan olika folkgrupper, fjärran från konventioner och krigets lagar.

Det nya konfliktmönstret ställer nya krav på världssamfundet och de aktörer som söker bistå de drabbade samhällena. Aktörerna måste var väl insatta i konfliktens uppkomst och förlopp och ha förståelse för den lokala kulturen och de särskilda förutsättningar som gäller för konflikthanteringen. Aktörerna måste också ha kunskaper om andra aktörers mandat, kapacitet och begränsningar. Det är först när vi har kunskap om varandra som vi kan få full effekt av våra gemensamma insatser.

Utredaren påbörjade sitt arbete i april 1997. Till utredningen knöts en referens- och kontaktmannagrupp med representanter från Justitiedepartementet, Utrikesdepartementet, Försvarsdepartementet, Försvarsmakten (med Högkvarteret, SWEDINT och SWEDEC), Försvarshögskolan, Rikspolisstyrelsen/RKP, Statens Räddningsverk, Sida, Socialstyrelsen, Överstyrelsen för civil beredskap, Uppsala Universitet, Röda Korset, Svenska kyrkan/Lutherhjälpen och Forum för fredstjänst. Samtidigt som referensgruppen bidragit med råd och synpunkter har den fungerat som ett diskussionsforum och som en plats för utbyte av erfarenheter mellan de olika representanternas organisationer. Under utredningens gång har gruppen sammanträtt nio gånger.

Referens- och kontaktgruppens medlemmar redovisas i bilaga 5.

Utredaren inledde arbetet med att informera sig om behovet av utbildning för personer som arbetar med internationell konflikthantering.

Utredaren och utredningssekreteraren besökte i samband med utredningen flera avdelningar inom FN-högkvarteret i New York samt ett antal centrala FN-organ i New York, Genève och Nairobi, liksom regionala organisationer som EU, OSSE, VEU och NATO.

Vidare genomfördes studiebesök vid FN- och OSSE-insatserna i östra Kroatien samt vid ett antal internationella och nationella forsknings och/eller utbildningsinstitutioner. Diskussioner har förts med regeringsföreträdare i Norden, Förenta Staterna och södra Afrika.

Utredaren och utredningssekreteraren har därtill deltagit i utbildningsverksamhet vid några regionala och nationella organisationer.

I Sverige har utredningen haft samarbete med flera departement och ett stort antal myndigheter och frivilligorganisationer.

I den verkställande delen av uppdraget har samordnaren haft ambitionen att bli en central kontaktpunkt i frågor som rör transsektorella och integrerade utbildnings- och kompetensfrågor inom ramen för mandatet. Utredaren och utredningssekreteraren har haft dagliga kontakter med berörda departement, myndigheter och organisationer, inom och utom landet. En rad projekt har initierats, genomförts och/eller stötts i syfte att stödja samarbetet mellan olika statliga myndigheter, å ena sidan, och mellan den statliga sektorn och enskilda organisationer, å den andra. Ett stort antal kontakter har kunnat förmedlas, inte minst mellan svenska och internationella institutioner och personer.

En utförligare beskrivning av de mest omfattande projekten presenteras i bilaga 6.

Utredningen har därutöver i skrivelse "Nordisk samordning för utbildning på det fredsfrämjande området", dnr. 40/97 till Försvarsdepartementet, med kopia till UD, föreslagit att regeringen undersöker möjligheterna att - efter nordiskt samråd - skapa praktiska former för nordisk civil-militärt informationsutbyte och samordning inför internationella insatser.

1.3 Terminologi och avgränsningar

I betänkandet använder vi ofta uttrycket internationell kris- och konflikthantering som övergripande term för de samlade åtgärder med vilka det internationella samfundet stöder ett samhälle eller en region som skadats, eller riskerar att skadas, av en väpnad konflikt. Vi avser således alla de åtgärder som kan förhindra, dämpa eller stoppa en väpnad konflikt och de åtgärder som söker fylla de humanitära behov som uppstått som en följd av konflikten samt den verksamhet som avser att reparera de skador på samhället som konflikten orsakat.

Vår definition omfattar inte verksamhet som kan betecknas som rena krigshandlingar där det enda syftet är att militärt besegra en motståndare. Vi behandlar därmed inte heller sådana krigshandlingar i självförsvar som har godkännande av FN-stadgan (artikel 51) eller de rent militära kollektiva åtgärder som FN:s säkerhetsråd kan besluta om för att upprätthålla eller återupprätta internationell fred och säkerhet (artikel 42).

Definitionen omfattar inte heller biståndsinsatser under normala betingelser. Vissa katastrofinsatser kan emellertid ha stora likheter med verksamheten i konfliktområden.

Det är annars lätt att gå vilse i den snårskog av termer som används i den svenska och internationella debatten. Betydande tankemöda har ägnats åt försök att etablera entydiga uttryck inom ämnesområdet, dock ännu så länge med begränsad framgång. Ett och samma ord eller uttryck kan betyda olika saker för skilda talare. Ibland finns det dessutom bristande överensstämmelse mellan svenska och engelska uttryck.

I Sverige har vi de senaste åren gärna använt begreppet *fredsfrämjande* ("peace support") som ett samlings-begrepp för att beteckna alla de aktiviteter som använts i olika faser i en konfliktcykel . Den freds-främjande verksamheten har kunnat bestå av en lång rad aktiviteter såsom *fredsbyggande* insatser ("peace building") som syftar till att stärka och bygga upp institutioner och infrastruktur efter en konflikt (eller i *förebyggande* syfte innan konflikten har utbrutit) eller *fredsskapande* ("peace making") för att begränsa eller bilägga en pågående konflikt genom att få de stridande parterna att nå en uppgörelse. Med *fredsbevarande* ("peace-keeping") avses i allmänhet de traditionella militära insatser för observation och övervakning som görs efter ett freds- eller eldupphörsavtal.

Uttrycken *flerdimensionella* eller *multifunktionella* avser insatser som inkluderar flera olika komponenter - politiska, militära, humanitära och andra civila inslag kan förekomma i olika blandningar.

Fredsframtvingande insatser genomförs inom ramen för FN-stadgans kapitel sju för att med tvingande militära medel eller hot därom upprätthålla eller återställa fred i ett område.
I den internationella debatten kan emellertid ordet fredsbevarande ofta användas som en synonym till fredsfrämjande, ibland med tillägg såsom "andra generationens fredsbevarande insatser" ("second generation peace-keeping") eller "bredare fredsbevarande" ("wider peace-keeping").

Utomlands stöter man dessutom allt oftare på uttrycket "*fredsoperationer*" ("peace operations" eller "peace missions") som en övergripande beteckning för insatser inom ramen för den internationella kris- och konflikthanteringen.

2 Internationell konflikt- och krishantering - en gemensam uppgift för många parter

Sveriges deltagande i internationella insatser med fredsfrämjande och/eller humanitära syften är ett uttryck för samma globala solidaritet som traditionellt präglat Sveriges agerande i FN och andra internationella fora och den svenska biståndS- och utrikespolitiken i stort. I den meningen är det inte någon grundläggande skillnad mellan långsiktigt utvecklingssamarbete med andra länder och brandkårsutryckningar i form av humanitära och fredsfrämjande uppdrag. I samtliga fall är åtgärderna ägnade att förbättra människors livskvalitet eller drabbade samhällens potential.

Givetvis finns det ibland traditionella säkerhetspolitiska intressen bakom Sveriges agerande. I likhet med andra länder har vi behov av att leva i en stabil, fredlig och trygg omgivning. Därtill kommer att vi numera använder ett säkerhetsbegrepp som går långt utöver den traditionella militära säkerheten. Komplicerade konflikter även i samhällen som ligger utanför vårt omedelbara närområde kan utgöra hot mot den globala och regionala säkerheten. De kan därmed också angå oss. Någon gräns mellan altruistisk solidaritet och säkerhetspolitiskt egenintresse går inte att dra, i stället finns i praktiken ofta ett samband mellan de två bevekelsegrunderna. Det är dock rimligt att anta att de säkerhetspolitiska motiven bakom svenskt deltagande i internationella insatser blir allt starkare ju närmare vårt eget land krishärden ligger.

I det kalla krigets miljö var det emellertid möjligt, och naturligt, att låta de enskilda insatserna vara åtskilda, såväl ute på fältet som i förberedelsearbetet på svensk botten. FN:s fredsbevarande styrkor och observatörer utförde huvudsakligen sina uppdrag längs internationella gränser eller andra klart identifierade demarkationslinjer. I de fem fredsbevarande FN-insatser som pågick i början av år 1988 var fyra motiverade av konflikter mellan stater. Verksamheten var organiserad i

militära former och utfördes av militär personal från olika länder. Fast anställd administrativ FN-personal, en och annan politisk rådgivare eller presstalesman och vissa civila poliskontingenter utgjorde i huvudsak de enda civila delarna av verksamheten. Projekt med anknytning till utvecklingsbistånd eller humanitära insatser - i den mån de förekom i de aktuella länderna - hade ringa anknytning till de fredsfrämjande operationerna.

Med det kalla krigets slut och den påföljande störtfloden av interna konflikter ändrades förutsättningarna för såväl den humanitära som den fredsfrämjande verksamheten. Ett nytt begrepp kom att skapas: "Komplex humanitär katastrof" ("Complex Humanitarian Emergency"). Med uttrycket avses vanligtvis en akut katastrof orsakad av våldsutövning med politiska förtecken mellan grupper av människor, ibland förvärrad av "rena" naturkatastrofer. Denna typ av flerdimensionella katastrofer ställer krav på en rad olika insatser från det internationella samfundet: politiska, diplomatiska, ekonomiska, humanitära och militära. Att dessa insatser behövs är inte en kontroversiell fråga. Många individuella instrument som krävs för olika insatser finns redan. Däremot är de olika komponenternas relativa storlek, samordning och ledning, samverkan och finansiering icke sällan föremål för livlig debatt.

Under det senaste decenniet har det utvecklats en lång rad verktyg för att hantera konflikter och förebygga våld. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) har kunnat bistå en rad medlemsländer med insatser som syftat till att lösa interna konflikter och förhindra att folkgrupper tillgriper väpnat våld. Storleken på OSSE:s insatser har undan för undan vuxit från relativt små grupper i avgränsade verksamheter till stora missioner omfattande flera hundra personer i Kroatien och Bosnien och tvåtusen i Kosovo. Insatserna bygger i stor utsträckning på rådgivning, övervakning (monitorer), verifikation och hjälp med att etablera kommunikationskanaler (förhandling och medling).

Även andra internationella och regionala organisationer, inklusive ett stort antal enskilda organisationer, har framgångsrikt etablerat sig på området. De insatser som kan göras av internationella och nationella frivilligorganisationer, i samarbete med lokala partners, för att etablera och stärka fredsskapande strukturer i de drabbade länderna, har fått alltmera uppmärksamhet. Erfarenheter från den akademiska freds- och konfliktforskningen har i allt större utsträckning kunnat tas till vara.

Effektiviteten i många av dessa ansträngningar hämmas emellertid av att det existerande globala systemet för fredligt samarbete och konfliktlösning - Förenta Nationerna - i första hand är avsett för konflikter mellan stater. Det har därför varit svårt att helt utnyttja FN:s resurser i försöken att hantera interna konflikter i olika medlemsstater. Därtill har då och då politisk oenighet mellan de ständiga medlemmarna i FN:s säkerhetsråd fortsatt att begränsa utnyttjandet av de tvingande åtgärderna i FN-stadgans kapitel sju.

Inte minst från svenskt håll gör man stora ansträngningar för att identifiera befintliga hjälpmedel - och konstruera nya - som kan användas i konfliktförebyggande syfte. [Se Utrikesdepartementets studie om konfliktförebyggande verksamhet (Ds 1997:18) med efterföljande handlingsprogram.] Det är ingen tvekan om att kraftfulla och tidiga insatser skulle förhindra stort lidande för många människor och därtill spara stora materiella resurser. Det är i alla avseenden billigare och för alla parter mer lindrigt att med förebyggande åtgärder förhindra att en väpnad konflikt uppstår än att hantera den när den har hunnit utvecklas. Många hinder återstår emellertid att undanröja innan dessa redskap kan utnyttjas fullt ut. Inte minst uppstår problem när man ska hantera frågan om staters nationella suveränitet.

Utan att förfalla till nattsvart pessimism torde man kunna utgå från att väpnat våld kommer att förekomma i konflikter även i framtiden. Och lika visst är det att det blir i miljöer som präglas av sådant våld som de internationella insatserna kommer att krävas. Samtidigt kan man notera att det finns stor överlappning vad gäller behoven avseende personalens utbildning och färdigheter för den här sortens verksamhet och för förebyggande åtgärder. Det gäller inte minst när man ska hantera frågor rörande mänskliga rättigheter, internationell och humanitär rätt samt konfliktlösningsmetodik, inkluderande förhandlingsteknik. Det är viktigt att varje aktör dessutom har kunskap om de andra inblandades funktioner och roller.

2.1 Verksamhetsfältets miljö och aktörer

Varje konflikt har givetvis sin egen unika bakgrund och karaktäriseras av särskilda omständigheter. Nutidens krismiljöer präglas emellertid ofta av en väpnad konflikt som orsakar, eller åtminstone bidrar till, svåra lidanden för den lokala befolkningen. Sjukdomar, svält, folkmord, brott mot de mänskliga rättigheterna, kriminalitet, etnisk

rensning och terrorism är företeelser som i olika utsträckning är förknippade med dessa situationer.

Den komplicerade hotsituationen kräver givetvis en rad olika åtgärder från det internationella samfundet. Det kan handla om politiska/diplomatiska, fredsbyggande, militära, humanitära eller andra biståndsinsatser. De rent humanitära åtgärderna brukar kunna sättas in först. Olika FN-organ, andra internationella organisationer såsom Röda Korset, och en rad humanitära frivilligorganisationer har ofta arbetat i regionen med utvecklingsarbete eller annan verksamhet på en mer eller mindre permanent basis innan den akuta situationen uppstod.

Det har i allmänhet varit först när de humanitära åtgärderna visat sig vara otillräckliga och den allmänna säkerhetssituationen hindrat eller omöjliggjort de humanitära insatserna som omvärlden aktivt har börjat söka efter nya metoder för att lösa konflikten. En rad diplomatiska/politiska åtgärder, ibland även sanktioner, har kunnat prövas innan FN:s säkerhetsråd fattat beslut om att sända en internationell militär styrka till området. Erfarenheten visar dessvärre att dessa handfasta åtgärder ofta har kommit för sent eller har varit otillräckliga för att förhindra övergrepp mot civilbefolkningen.

Den internationella militära insatsen kan antingen ske med parternas samtycke, eller - med hänvisning till FN-stadgans kapitel sju - vara en tvingande åtgärd som upphäver det aktuella landets nationella suveränitet. I flera av de konflikter som uppstått under de senaste åren har de nationella regeringarnas auktoritet varit så försvagad att FN inte kunnat utverka deras samtycke, eller - i de fall när detta kunnat göras - att bifallet har varit meningslöst.

Att skapa en långsiktig samordnande mekanism för att hjälpa ett land eller en region som varit drabbad av en komplex humanitär katastrof att utvecklas till ett fredligt och produktivt samhälle är en angelägen uppgift. FN-sekretariatet har ett övergripande mandat att i samråd och samverkan med medlemsländerna och andra FN-organ, såsom säkerhetsrådet, axla en ledande roll som samordnare. I vissa konflikter, såsom Angola, har sekretariatet aktivt tagit ställning till den multifunktionella FN-missionens sammansättning. I andra fall har FN-sekretariatet inte kunnat spela denna roll. Det har inte funnits något organ som regelbundet och långsiktigt funderat över sammansättningen av de olika åtgärderna. Ingen har på ett konstruktivt sätt analyserat exempelvis hur stor en militär insats skall vara i förhållande till humanitära eller diplomatiska ansträngningar när man söker få ett

drabbat land på fötter. Inom FN-systemet görs det nu ansträngningar för att förbättra dessa översiktliga analyser och samordna insatserna. En metod som nu prövas är att utarbeta gemensamma ramar - "Strategic Frameworks" - för samordnade insatser i drabbade regioner av alla berörda FN-organ och, i förekommande fall, enskilda organisationer.

FN:s säkerhetsråd förväntas ta de strategiska beslut som syftar till att upprätthålla internationell fred och säkerhet. Alla insatser med militär, även sådana som äger rum med parternas samtycke, beslutas enligt praxis av rådet. Den regionala säkerhetsorganisationen OSSE, som också har en stadga som möjliggör beslut om insats av militära styrkor, har ännu inte kunnat enas om något sådant beslut. Säkerhetsrådet i sin nuvarande form har dock knappast resurser eller mandat för att se till att det internationella samfundets totala stöd till ett land har rätt avvägning och sammansättning.

Det har i praktiken visats sig vara utomordentligt svårt att på global nivå synkronisera det humanitära biståndet. Även på detta område har det under de senaste åren gjorts försök att hitta nya mekanismer för samordning. Ett problem har varit de enskilda FN-organens tendenser att försvara sin traditionella självständighet. För andra internationella organisationer och för frivilligorganisationerna är dessa problem än mer utpräglade. Dessa reaktioner är ofta inte baserade på svartsjukt revirtänkande, även om sådant naturligtvis förekommer. Snarare uppstår de för att de olika organisationerna har sina egna mandat som lägger legala hinder i vägen för en full integrering av verksamheten. Även om en organisation slår vakt om sin egen självständighet kan det emellertid finnas en genuin önskan om konkret samarbete med andra aktörer.

I slutet av en konfliktcykel kan nya aktörer såsom Världsbanken och Internationella valutafonden träda in. Världsbanken skapade 1997 en särskild enhet för "Post-Conflict Reconstruction". Den har till uppgift att underlätta återuppbyggnaden efter väpnade konflikter. Det är också i detta - sena - läge som de kommersiella företagen ofta börjar att intressera sig för konfliktområdet.

Mellanstatliga organ är långt ifrån ensamma på fältet. Sedan lång tid har nationellt, regionalt eller internationellt organiserade enskilda organisationer och folkrörelser engagerat sig i kris- och konfliktområden. Denna närvaro har kraftigt utökats under det senaste decenniet. Utöver organisationer som arbetar med humanitära frågor eller

återuppbyggnadsbistånd finns en mycket klar tendens att folkrörelser och grupper med fredsskapande arbete på agendan spelar en växande roll i det internationella fredsarbetet. Enskilda organisationer kan bland annat spela en direkt roll i medlings-ansträngningar - s.k. "Track Two Diplomacy" - eller arbeta med stöd till och nätverksbyggande med lokala grupper i konfliktområdena.

Sammanfattningsvis går det alltså att konstatera att de internationella insatserna för stöd till ett drabbat land utförs av ett ibland helt oöverskådligt antal aktörer som var och en har sitt eget mandat och sina egna arbetsformer och arrangemang för finansiering.

Ett stort antal aktörer som opererar i samma område skapar både verkliga och inbillade problem. Antalet verksamma aktörer varierar givetvis från konflikt till konflikt. Ofta kan antalet räknas i hundratal. Bosnien är i detta avseende ett talande exempel. Redan i ett relativt tidigt skede av konflikten identifierade FN:s flyktingkommissarie, som då hade uppdraget att söka koordinera den humanitära verksamheten, över 150 utländska institutioner och organisationer som arbetade i landet. Efter Dayton-avtalet har antalet mångdubblats. Att reda ut vilka de olika inblandade organisationerna är, och finna samarbetsformer för dem, är en tidskrävande och ofta frustrerande uppgift.

Den brist på global samordning som berördes tidigare gör det särskilt angeläget att åstadkomma fungerande kanaler för lokalt samråd och samarbete mellan aktörerna på fältet. Insikten om detta har medfört att intresset har ökat för konkreta förändringar även i organisationsformerna. I Kofi Annans reformrapport från 1997 betonas hur viktigt det är med enhetlighet i FN-ledningens struktur i krisområden. Att den Höge Representanten i Bosnien våren 1998 fick sitt mandat förstärkt är ett uttryck för liknande insikter.

Inom de militära NATO-förbanden har den så kallade CIMIC-funktionen (Civil-Military Cooperation) utvecklats som ett resultat av de senaste årens erfarenheter. Med CIMIC menades ursprungligen en militär stabsfunktion som hade till uppgift att sköta förbindelserna med allmänheten och de civila myndigheter och organisationer som verkar i operationsområdet. Ett antal faktorer påverkar hur denna funktion utformas i detalj. Kontaktytorna mellan de militära styrkorna och omgivande civila funktioner ser givetvis annorlunda ut i en multifunktionell FN-insats (där de militära styrkorna ingår som en av flera komponenter) än i de pågående insatserna i Bosnien. Där agerar den militära NATO-styrkan och den Höge representantens stab

parallellt, och i samverkan med varandra, men saknar gemensam befälsstruktur. Efterhand har uttrycket CIMIC fått en vidare definition och används nu ibland mer generellt för olika slags civil-militära samarbetsprojekt.

2.2 Morgondagens insatser

Det går inte att exakt förutsäga hur morgondagens internationella insatser för konflikthantering kommer att utformas. De fredsfrämjande insatsernas sammansättning och uppgifter har varierat kraftigt under de senaste åren. De har också varit föremål för intensiv debatt. För operationer som genomfördes och organiserades av FN fanns sedan andra hälften av 80-talet en tendens att låta insatserna bli alltmera sammansatta för att möta kraven på totalt stöd till de drabbade samhällena. I dokumentet "An Agenda for Peace" betonade FN:s generalsekreterare i början av 1992 hur viktigt det var att en rad civila funktioner fick en lika central roll som de militära styrkorna i kommande fredsbevarande insatser. De insatser som FN gjorde i Namibia, Angola, El Salvador, Kambodja och Mozambique var exempel på denna typ av multifunktionella insatser som syftade till att hjälpa de lokala kontrahenterna att genomföra ett framförhandlat fredsavtal. Flera av dessa insatser var relativt framgångsrika.

Den trend mot allt större och alltmera komplexa FN-insatser med stora militära och civila komponenter som beskrivits ovan bröts efter FN-missionerna i Somalia och Bosnien (UNOSOM och UNPROFOR). Båda dessa insatser bedömdes av många observatörer i olika grad vara misslyckanden och FN:s goda rykte skadades allvarligt. FN:s förmåga att verka ansågs vara otillräcklig när man tog steget från åtgärder som hade parternas samtycke till försök att med våld tvinga parterna att respektera säkerhetsrådets resolutioner.

Antalet direkt FN-ledda operationer har därefter sjunkit kraftigt och uppgår nu till runt femton stycken, de flesta relativt små. De kvarvarande stora operationerna är de mångåriga traditionella fredsbevarande uppdragen i Mellanöstern och på Cypern (UNDOF, UNIFIL och UNFICYP). Världssamfundets vilja att använda FN-insatser som instrument för att komma till rätta med komplicerade konflikter synes således ha minskat.

Samtidigt bör man notera att ingen regional organisation ännu har lyckats åstadkomma alternativa flerdimensionella insatser. Som tidigare

nämnts har OSSE ännu inte kunnat ta beslut om någon insats som innehåller militär trupp, trots ett omfattande och långvarigt planeringsarbete. Inte heller VEU har utnyttjats av sina medlemsländer för detta ändamål. Anledningen till detta kan vara andra politiska faktorer än synen på utformningen av fredsfrämjande insatser. Faktum kvarstår emellertid att ingen sådan operation kommit till stånd.

Inte heller NATO har utvecklat någon kompetens att på egen hand genomföra flerdimensionella insatser. Däremot har man kunnat anpassa den militära verksamheten till att omfatta även fredsfrämjande aktiviteter. Man har också i IFOR- och SFOR- styrkorna i Bosnien kunnat samverka med trupp från länder som inte ingår i NATO. Det militära engagemanget i Bosnien sker inom ramen för ett ad hoc-arrangemang i flera dimensioner som regleras av Dayton-avtalet. Ansvaret för att genomföra och kontrollera de civila åtaganden som gjordes i avtalet ligger på den Höge representanten och i viss utsträckning på FN:s representant (internationella civila polisinsatser). Den militära styrkan har uppgifter som i huvudsak överensstämmer med den fredsbevarande verksamhet som i andra konflikter genomförs av FN-förband, dock med den stora skillnaden att den NATO-ledda styrkan har ett mandat som tillåter fredsframtvingande åtgärder om detta skulle behövas. Styrkan har dessutom en militär slagkraft och därmed ett avskräckningsvärde som vida överstiger vad som varit normalt i de flesta FN-insatser. Det stora inslaget av trupper från flera permanenta medlemmar i FN:s säkerhetsråd (Förenta Staterna, Ryssland, Storbritannien och Frankrike) har en liknande effekt.

I den reformrapport ("Renewing the United Nations: A Programme for Reform") som FN:s generalsekreterare lade fram sommaren 1997 konstaterar han att FN i nuvarande läge inte har den institutionella kapacitet som krävs för att genomföra militära operationer under FN-stadgans kapitel sju - det vill säga militära tvångsåtgärder utan parternas godkännande. Han utgår från att tillfälliga koalitioner av medlemsstater även fortsättningsvis skall påta sig dylika uppdrag, dock med mandat från säkerhetsrådet. Om generalsekreteraren också menar att FN bör avhålla sig från att direkt leda operationer i områden där samhällsstrukturerna brutit ihop så att godkännande från parter inte går att få, eller blir meningslöst, framgår inte klart av rapporten.

Däremot understryker generalsekreteraren på andra ställen i sin rapport att man bör stärka FN:s förmåga att koordinera och leda flerdimensionella insatser i komplexa humanitära katastrofer. Han föreslår att generalsekreterarens särskilde representant i sådana lägen

skall kunna ge order till de militära och polisiära styrkecheferna liksom till FN-systemets lokala organ, inklusive FN:s humanitära och lokala samordnare. I rapporten understryks också hur viktigt det är att högkvarterets "Department of Peacekeeping Operations" stärker sin förmåga att hantera civil-militär samordning.

Även i detta sammanhang är det viktigt att erinra sig den växande roll som frivilligorganisationer och folkrörelser spelar. Denna utveckling underlättas och påskyndas genom det internationella nätverksbyggande som pågår i rask takt. Historien visar att enskilda organisationer skapats och vuxit sig starka därför att etablerade statliga, mellanstatliga eller överstatliga institutioner inte förmått lösa konkreta problem.

2.3 Insatsernas utformning

Det internationella samfundets stöd till konfliktdrabbade områden kommer även i framtiden att få många olika former. Trots att vi inte kan veta hur morgondagens kris- och konflikthantering kommer att gestalta sig i detalj kan man genom att granska dagens många insatser och uppdrag av skiftande karaktär få en viss fingervisning.

Omfattande humanitär biståndsverksamhet pågår idag i flera konfliktområden trots att säkerhetsfrämjande insatser i form av internationella militära styrkor inte kunnat användas. Afghanistan och Sudan är två exempel.

I Afghanistan samordnas det humanitära biståndet till stor del av FN:s humanitäre samordnare - "Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). Generalförsamlingen har dessutom skapat ett organ för att främja en politisk förhandlingslösning av inbördeskriget: "United Nations Special Mission to Afghanistan" (UNSMA). UNSMA samarbetar i detta med det särskilda sändebud som utsetts av generalsekreteraren. Hittills har emellertid ansträngningarna att jämka de stridande parterna till ett fredsavtal misslyckats. Det humanitära arbetet har försvårats av stora motsättningar mellan de internationella aktörerna - både FN och de enskilda organisationerna - och parterna i inbördeskriget. Motsättningarna har särskilt gällt grundläggande ideologiska frågor såsom synen på mänskliga rättigheter och kvinnans ställning.

Även operationerna i det av inbördeskrig svårt sargade Sudan ger exempel på många av de svårigheter som det humanitära biståndet

ställs inför. Man har i denna konflikt sökt lösa några av samordningsproblemen genom att de deltagande FN-organen och drygt 30 enskilda organisationer bildat ett konsortium "Operation Lifeline Sudan" (OLS). Men de ständiga hoten om fysiskt våld riktat mot personal i fält och många politiska och moraliska spörsmål har hämmat operationen. Den humanitära verksamheten saknar koppling till säkerhetsfrämjande insatser och fungerande politiska mekanismer för lösningar av konflikter. För många av de internationella aktörerna har erfarenheterna från Sudan understrukit hur viktigt det är att den humanitära verksamheten kombineras med främjande av de mänskliga rättigheterna. Försök har gjorts att tackla vissa av dessa svårigheter genom avtal, så kallade "Ground Rules", med de stridande parterna. I dessa avtal har således rebellrörelserna i området sagt sig gå med på att respektera de mänskliga rättigheterna

Svårigheten med hot mot den humanitära personalen i områden där internationella militära fredsfrämjande styrkor inte finns är ett problem som ännu inte fått någon tillfredsställande generell lösning. I norra Irak har skapats en särskild civil säkerhetsstyrka "UN Guards Contingent in Iraq" (UNGCI). Styrkan bistår med råd i säkerhetsfrågor till personalen i de FN-organ och de enskilda organisationer som är verksamma i området. Den eskorterar också hjälpsändningar och sköter FN:s kommunikationer och sjukvård.

Förutom de ovan nämnda humanitärt motiverade insatserna fortsätter ansträngningarna att utveckla metoderna för konfliktlösning. Icke-militär konflikthantering är ju på sätt och vis nittiotalets stora tillväxtområde där regionala organisationer såsom OSSE gjort aktningsvärda insatser. OSSE drev hösten 1998 ett tiotal operationer. Den i särklass största var insatsen i Kosovo. Direktkontakter mellan folkrörelser och andra enskilda organisationer i olika länder har fått en ökande betydelse för det internationella fredsarbetet. Vikten av att öka det totala antalet strukturer och nätverk inom och mellan länder har uppmärksammats och diskuteras livligt inom ramen för det svåröversatta engelska uttrycket "Civil Society".

Det har gjorts åtskilliga försök att analysera och katalogisera fredsfrämjande insatser med militära komponenter. Ofta har man sökt basera indelningen på referenser till FN-stadgan och talat om "kapitel 6-", "kapitel 7-" eller "gråzonsinsatser". Ett nytt sätt att gruppera insatser håller emellertid på att växa fram. Exempel på denna nya katalogisering finns i generalsekreterarens rapport om Afrika som skrevs våren 1998:

Traditionella fredsbevarande insatser

Dessa insatser syftar till att övervaka eldupphöravtal i avvaktan på slutliga fredsavtal mellan de stridande parterna. Operationerna har normalt inga andra uppgifter än att vara truppåtskiljande och/eller övervakande. Insatserna består i huvudsak av militära förband eller militära observatörer. De äldsta ännu existerande FN-insatserna i Mellanöstern och på Cypern är typiska exempel – UNTSO, UNIFIL, UNDOF och UNFICYP.

"Preventive deployment" eller förebyggande militära insatser

Den mest kända insatsen av detta slag var den nyligen avslutade FN-insatsen i Makedonien. Även den våren 1998 upprättade FN-styrkan i Centralafrikanska Republiken kan hänföras till denna kategori. FN har i dessa fall sänt trupp till respektive länder inför en hotande konflikt. Styrkorna är inbjudna av värdländerna och har i arbetssättet stora likheter med de traditionella fredsbevarande insatserna.

"Transitional" eller nationsbyggande insatser

Dessa insatser syftar till att genomföra fredsavtal som har ingåtts mellan parterna i ett inbördeskrig. Denna typ av insatser är flerfunktionella, dvs. har såväl civila som militära komponenter. Flera av de insatser som bedöms vara bland FN:s mest framgångsrika hör hemma i denna kategori. Modellen kom att användas i en rad operationer under den andra hälften av åttiotalet – Namibia, Kambodja, Moçambique m.fl. Den vid årsskiftet 1997-98 avslutade FN-insatsen i östra Slavonien i Kroatien, UNTAES, är ett av de senaste exemplen. De olika insatserna (NATO:s militära, den Höge Representantens och FN:s civila) i Bosnien efter Dayton bör sammantagna egentligen inräknas i denna kategori även om det som bekant inte gått att få till stånd en enhetlig ledning av verksamheten.

Insatser utan föregående avtal - skydd av humanitära insatser

Det är i dessa lägen som utmaningen för det internationella samfundet är som störst. Pågående strider och ovilja eller oförmåga hos parterna att komma till en överenskommelse som kan garantera säkerheten för den humanitära hjälpen skapar en situation som är utomordentligt svår att komma till rätta med. Erfarenheterna från Bosnien och Somalia skadade – säkert delvis orättvist – tron på FN:s möjligheter att med stora insatser bidra till lösningar av konflikter av detta slag. Ingen

annan internationell eller regional organisation har dock funnit tillfredsställande sätt att hantera problem av denna dignitet.

2.4 Frågor som debatteras

Det pågår en stundtals upphetsad debatt om hur olika aspekter av krishanteringen bör förhålla sig till varandra. Frågan om hur de humanitära insatserna och de ekonomiska utvecklingsansträngningarna skall samordnas med exempelvis säkerhetsfrämjande åtgärder diskuteras livligt. Är det lämpligt att militära förband ägnar sig åt humanitär verksamhet eller att återuppbygga infrastruktur? Hur kan säkerheten förbättras för lokalbefolkningen och den utländska biståndspersonalen när det saknas skydd i form av militära förband? Bör personal i humanitär verksamhet överhuvudtaget samarbeta med internationella militära eller politiska aktörer, och i så fall under vilka premisser? När kan internationella polisstyrkor utföra konkreta operativa uppdrag för att främja säkerheten?

Till oklarheterna kring den framtida konflikt- och krishanteringen hör som sagt dessutom vilka institutioner som kommer att ha huvudansvaret för de olika insatserna och därmed också vilka förutsättningar som finns för insatsernas utformning och ansvarsområden.

2.5 Tendenser i utvecklingen

Även i framtiden får vi således räkna med att det internationella samfundets stöd till konfliktdrabbade länder och samhällen kommer att utformas på en mängd olika sätt. Det går emellertid att dra vissa allmänna slutsatser om utvecklingstendenser som påverkar utbildningsbehoven.

För det första kommer sannolikt den framtida verksamheten att till stor del äga rum i *komplicerade miljöer* med *många aktörer - lokala, regionala och internationella*. Det internationella samfundets stöd till krisdrabbade områden kommer att vara mångfacetterat - ibland säkert också kaotiskt och motsägelsefullt. Även om internationella och regionala organisationer åter skulle söka skapa flerdimensionella operationer med enhetlig ledningsstruktur och därigenom åstadkomma ökad operativ samordning, så skulle många inblandade – däribland de flesta enskilda organisationer – falla utanför dessa ramar. Om man

redan i förväg känner till de viktigaste aktörerna i operationsområdet undviks mycket extraarbete samtidigt som insatsernas effekt ökar.

För det andra måste *nya viktiga element* infogas i verksamheten och varje tilltänkt utbildning. Särskilt viktigt är att alla som sysslar med internationell konflikthantering är väl utbildade när det gäller *mänskliga rättigheter och konfliktlösning*. Det är uppenbart att *gränsöverskridande och bred kompetens* kommer att bli alltmer efterfrågad. Förmåga att se sammanhangen mellan olika krishanteringsmekanismer och i förekommande fall göra avvägningar mellan dessa kommer att bli en allt värdefullare egenskap. Det gäller särskilt eftersom de olika insatserna – politiska, diplomatiska, militära och humanitära – måste kunna betraktas som pusselbitar i en större bild. Att sätta in rätt åtgärder vid rätt tidpunkt i en kris kräver kunskap om de olika nödvändiga elementen. Det handlar om allt ifrån teoretisk konflikthantering till militära operationer, från humanitära och psykosociala perspektiv till insikter i hur samhälleliga institutioner etableras.

För det tredje kommer det, såväl i utbildningen som när internationella uppdrag ska formuleras, att krävas *flexibilitet* och beredskap för snabba förändringar. Förmåga att improvisera inom ramen för givna mandat kommer att bli en alltmer premierad egenskap. Detta innebär att vi gemensamt måste finna nya och förbättrade metoder för att i utbildningsprogrammen kunna omsätta den mängd av erfarenheter som finns från fältarbete och allehanda resultat från relevant forskning. De diplomatiska och politiska processer som påverkar doktrinutvecklingen inom området måste också tas i beaktande. Grundliga kunskaper om de konfliktdrabbade områdenas politiska, ekonomiska och sociala historia är självklart en viktig komponent.

3 Utbildningsinstitutionerna har förändrats

De ovan redovisade behoven har redan börjat leda till förändringar men processen är långsam och trög. Generaler beskylls ofta för att planera för redan avslutade krig men denna benägenhet gäller sannerligen inte enbart för det militära systemet. Utbildningen och forskningen inom området internationell konflikt- och krishantering äger rum i institutioner och former som är vildvuxna, fragmenterade, och ofta handikappade av revirtänkande. Detta är i och för sig inte så märkligt eftersom de berörda institutionerna betraktar problemkomplexet från olika håll. Det finns många aspekter att ta hänsyn till: säkerhetspolitiska, diplomatiska, militära, legala inklusive polisiära, humanitära, konflikteoretiska och ekonomiska.

Varje aktör har givetvis studerat problemen utifrån sina egna förutsättningar och med hänsyn tagen till den grundläggande filosofin bakom de arbetsuppgifter han haft att handlägga.

Under de senaste åren har man emellertid förstått att nya förutsättningar - och nya problem - gäller för nutida fredsfrämjande insatser. Under nittiotalet har utbudet av litteratur som behandlar området vuxit mycket snabbt. Det finns bara på engelska språket flera tusen böcker som handlar om fredsfrämjande verksamhet. Även antalet konferenser, seminarier och kurser som handlar om dessa specialiteter har ökat kraftigt under kort tid. I praktiskt taget alla dessa sammanhang har slutsatserna varit entydiga: internationell krishantering och utbildning för människor som arbetar med detta kräver nya samordnade former. Människor som skall utbilda och/eller leda dem som engageras i denna verksamhet måste ha stor förmåga till överblick och analys. Att demokrati, utveckling och fred är nära förknippade med varandra framstår allt klarare.

Det går inte att fastställa hur många institutioner runtom i världen som är engagerade i utbildning och/eller forskning kring dessa frågor. Om

alla universitet och högskolor inkluderas kan antalet räknas i tusental. Enbart den lista som förs av FN:s fredsbevarande avdelning, DPKO, över inrättningar som sysslar med militär fredsbevarande utbildning upptar ett sextiotal nationer.

FN:s eget utbildningssystem är svåröverskådligt. Det kan inom parentes nämnas att FN:s oberoende revisionsorgan, "Joint Inspection Unit", nyligen publicerade en studie i ämnet. I denna upptäckte man - till sin egen och läsarnas förvåning - att det totalt inom FN-systemet fanns omkring 135 oberoende utbildningscentra - och då var inte inräknade de utbildningsprogram som drivs inom de stora FN-organisationerna. Många av dessa centra förefaller inte känna till varandras existens.

Ett antal institutioner utomlands har anammat de nya förutsättningarna och byggt upp integrerade civil-militära utbildningssystem för internationell krishantering. Tidigt ute var "International Peace Academy", en New York-baserad stiftelse med nära anknytning till FN-systemet. I dess hägn har i flera decennier ordnats gemensamma seminarier för militär- och diplomatisk personal för att öva konfliktlösning och fredsfrämjande.

Inom FN-systemet kan "United Nations Staff College Project" i Turin komma att bli ett centrum för denna typ av utbildning. Sedan projektet inleddes 1997 har man erbjudit integrerade kurser inom ämnen som har med fredsfrämjande och mänskliga rättigheter att göra. Bland de första kurserna kan nämnas gemensamma kurser för militärer och civila polisobservatörer.

Bland de humanitära FN-organisationerna, Röda Kors-rörelsen och några av de stora enskilda organisationerna pågår ett intensivt arbete för att etablera samarbete kring utbildningsfrågorna och skapa gemensamma resurser för utbildningen. Bl.a. har diskuterats om den ovan nämnda FN-skolan i Turin kunde få en central roll i detta avseende.

Canada ligger långt framme i uppbyggnaden av institutioner för utbildning inom det integrerade fredsfrämjande området. Där upprättades 1994 "Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Centre" (PPC) som blivit något av en föregångsinstitituion. PPC har myntat termen "The New Peacekeeping Partnership" och ser en lång rad myndigheter och organisationer som kunder och avnämare för kursverksamheten. Enligt PPC:s målsättning bedriver man utbildning för militärer, civilpoliser, statliga myndigheter

och organisationer som sysslar med mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd. Diplomater, representanter för media samt organisationer som ägnar sig åt utvecklingsbistånd och demokratiuppbyggnad deltager också i flera kurser. Till centret är knutet en forskningsavdelning och ett bibliotek.

PPC har en budget på ca 28 miljoner kronor. Den kanadensiska staten svarar för 90% av utgifterna trots att centret formellt inte är en statlig myndighet.

Den första kursen anordnades 1995 och PPC har därefter genomfört en lång rad kurser. För närvarande har PPC ett tiotal olika kurser att erbjuda, alltifrån allmän utbildning om samordnad fredsfrämjande verksamhet till kurser om mänskliga rättigheter.

Centret har redan vunnit internationellt erkännande och etablerat sig som en av de tongivande institutionerna vad gäller fredsfrämjande utbildning. Man har också tagit initiativet till en internationell sammanslutning av utbildningsinstitutioner på det fredsfrämjande området, "The International Association of Peacekeeping Training Centres" (IAPTC). Sammanslutningen uppmuntrar till utbyte av erfarenheter och kunskap och ordnar internationella konferenser och seminarier. Norge stod värd för en sådan konferens försommaren 1998. IAPTC:s nätverk omfattande sommaren 1998 över 400 individer från 76 länder, 20 utbildningscentra, 31 nationella FN-representationer, 17 universitet, 11 enskilda organisationer och 19 multilaterala organisationer.

På flera håll i Afrika äger en utveckling rum som leder i samma riktning. SADC-länderna i södra Afrika har enats om ett regionalt initiativ för utbildningen av militär personal för fredsfrämjande insatser. Hittills har denna regionala utbildning ägt rum vid Zimbabwes "Staff College" i Harare. Utbildningen där har utvecklats med starkt nordiskt, främst danskt, stöd. Den bedrivs i moderna former som påminner om den utbildning för stabsofficerare och observatörer som äger rum i de nordiska länderna. I den syn på fredsuppdrag som växer fram i regionen spelar en rad sydafrikanska enskilda organisationer en betydande roll. De tre institut som särskilt ägnat sig åt fredsfrämjande och konflikthanteringsfrågor är: "Institute for Security Studies" (ISS), "African Centre for the Constructive Resolution of Disputes" (ACCORD) och "Centre for Conflict Resolution" (CCR). De tre instituten ägnar sig åt forskning och utbildningsprojekt med deltagande från en rad länder, främst i Afrika.

Ännu ett regionalt utbildningscenter är det egyptiska: "Cairo Centre for Training on Conflict Resolution and Peacekeeping in Africa". Centret upprättades 1995 och har därefter haft kurser på engelska och franska för afrikanska deltagare. Som framgår av namnet kombineras i kurserna träning i militär fredsbevarande verksamhet och preventiv diplomati. Avsikten är att utbilda ett par hundra deltagare per år.

Till de internationella initiativen för att genomföra civil-militär utbildning i nya integrerade former bör också räknas de s.k. UNMAS-seminarierna som drivs av Danmark, Finland, Norge och Sverige i samarbete med FN-högkvarteret i New York. Initiativet till seminarierna togs av de nordiska försvarsministrarna 1995 och det första seminariet ägde rum i Stockholm och New York hösten 1996. Värdskapet roterar mellan de deltagande nordiska länderna.

Syftet med dessa högnivåseminarier är att utbilda ett antal potentiella chefer för framtida internationella uppdrag. Seminarierna är öppna för militärer, poliser, diplomater och andra personer som kan komma ifråga för framtida chefsuppgifter. För närvarande sker den nordiska planeringen av seminarierna i en arbetsgrupp av ad hoc karaktär. Något permanent sekretariat finns således inte.

Förutom de redovisade försöken att skapa nya institutionella former för den integrerade fredsfrämjande utbildningen har åtskilliga utbildnings-anstalter förändrat det existerande kursutbudet för att bättre svara mot behoven. Detta innebär att många militära utbildningsplattformar dels skapat kurser med mer civilt innehåll, dels inbjudit även civila deltagare till kurserna. Motsvarande utveckling har ägt rum vid en del civila skolor.

Som ett exempel kan nämnas NATO:s kursverksamhet. Från att ha haft en nästan helt militär karaktär har NATO:s kurser fått en alltmer civil prägel och deltagarkrets. Inte minst har intresset för CIMIC-utbildning ökat dramatiskt. Denna utveckling är ett resultat av erfarenheterna från de NATO-ledda styrkorna i Bosnien. Kurser i civil-militär samverkan äger rum såväl i NATO:s egna skolor – särskilt vid SHAPE:s skola i Oberammergau – som i medlems- och partnerländerna. Ett speciellt samarbete har inletts mellan NATO:s militära funktioner (CIMIC-funktionen i SHAPE) och det civila beredskaps-direktoratet (CEPD) för gemensam kursverksamhet. Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) och SWEDINT genomförde i Sverige sommaren 1998 en regional kurs i civil-militärt samarbete tillsammans med de två NATO-enheterna.

Det är också i samarbete med NATO som den internationella övningsverksamheten inom ramen för "Partnerskap för fred" (PFF) äger rum. I den övningsverksamhet som organiseras av NATO självt är det huvudsakligen samarbete mellan rent militära förband som övas. I de övningar som organiseras av de deltagande PFF-länderna ("in the spirit of PfP") finns det större utrymme för civila aktiviteter. I den PFF-övning som ägde rum i Sverige hösten 1998 ("Nordic Peace") var huvudsyftet att öva civil-militär samverkan och samordning. Övningen innebar för övrigt något av ett genombrott i samarbetet mellan civila och militära aktörer och mellan statliga myndigheter och enskilda organisationer.

Andra nationella militära utbildningsanstalter har genomgått motsvarande förändringar. Till US Army War College i Pennsylvania är sedan några år knutet ett särskilt institut för fredsfrämjande utbildning – US Army Peacekeeping Institute. Vid institutet finns knutet civila lärare av hög klass. En av lärarna, professor Arthur (Gene) Dewey, var tidigare biträdande flyktingkommissarie i FN och en av grundarna av "Congressional Hunger Center" i Washington. Han har utarbetat ett förslag till samordningsstrategi för insatser i komplexa katastrofer, "The Complex Campaign Plan".

Förutom den ovan nämnda militära utbildningen har en rad civila institutioner kommit att ägna sig åt kurser med anknytning till fredsfrämjande verksamhet. Vissa universitet och högskolor ger akademiska examina i närbesläktade ämnen, ibland på mastersnivå. Andra har utvecklat kurser med särskild inriktning på civila aktörer i krishantering och fredsfrämjande verksamhet. Bland europeiska institutioner kan nämnas "Scuola Superiore S. Anna", en högskola i Pisa, Italien, som har koncentrerat sig på kurser för civil personal i fredsfrämjande/humanitära operationer och valövervakare.

Inom OSSE pågår för närvarande ett arbete för att förbättra utbildningen för organisationens egen personal. Organisationen har tidigare i viss utsträckning använt sig av det österrikiska centret "Peace Center Burg Schlaining". Centret drivs av två institutioner: "The Austrian Study Center for Peace and Conflict Resolution" (ASPR) och "The European University Center for Peace Studies" (EPU). Centret har specialiserat sig på fredsforskning och konflikthantering och genomför bl.a. kurser i fredsfrämjande och fredsbyggande för civila deltagare.

Som tidigare nämnts får internationell konflikthantering och fredsfrämjande allt större utrymme i många institutioner som sysslar med säkerhetspolitik och internationell politik runtom i världen. Ett exempel är det välkända "International Institute for Strategic Studies" (IISS), ett oberoende institut, med säte i London, för forskning, information och debatt kring frågor som rör väpnade konflikter. Ännu ett exempel är "The Geneva Center for Security Policy" (GCSP), som är Schweiz bidrag till PFF - processen. Sverige är representerat i styrelsen och har under de senaste åren bidragit med både lärarkrafter och elever till GCSP.

Ett konkret uttryck för den tilltagande globaliseringen av den konflikthanterande verksamheten är den serie av seminarier kring fredsfrämjande verksamhet inför 2000-talet som drivs av den svenska Försvarshögskolan i samarbete med "London School of Economics and Political Science", "Pearson Peacekeeping Centre" i Canada, det ryska "Public Policy Center", Jordaniens "Institute of Diplomacy", "Institute of Security Studies" i Sydafrika, "US Army Peacekeeping Institute", Pennsylvania och FN-sekretariatet i New York.

4 Utbildning i Sverige inför internationell konflikt- och krishantering

Det svenska systemet för utbildning av personal för internationell krishantering, särskilt vad gäller den traditionella fredsbevarande verksamheten, har varit framgångsrikt och sedan många år haft gott internationellt renommé. Den militära utbildningen inför FN:s fredsbevarande operationer samordnades på ett tidigt stadium mellan de nordiska länderna Danmark, Finland, Norge och Sverige. Samrådet mellan länderna skedde länge inom ramen för det s.k. Nordsam/FN-samarbetet. Sedan ett par år är det organiserat under en ny hatt - NORDCAPS. Fördelningen av kurser mellan de nordiska länderna har skett sålunda: Danmark svarar för utbildningen av militärpoliser och Finland för militärobservatörer medan Norge utbildar underhållspersonal och Sverige stabsofficerare.

De svenska kurserna för stabsofficerare som drivs av Försvarsmaktens Internationella Kommando (SWEDINT) har väckt stort intresse utomlands och lockar deltagare från stora delar av världen. Tillsammans med Rikspolisstyrelsen har SWEDINT också utbildat de civilpoliskontingenter som ingått i den svenska utlandsstyrkan. Även kurserna för civilpoliser har en tydlig internationell prägel med deltagare från många länder.

4.1 Verksamhet i snabb förändring

De förändrade kraven i de internationella krisområdena under det senaste decenniet har givetvis påverkat utbildningen. De statliga myndigheter som på ett eller annat sätt har sänt personal i fält har i stor utsträckning genomfört förändringar i den traditionella utbildningen. För Försvarsmaktens del har kurserna på SWEDINT anpassats så att de civila inslagen fått större utrymme än tidigare. SWEDINT har dessutom, i samarbete med en del enskilda organisationer, genomfört

kortare kurser för civil personal som stått i begrepp att resa ut till krisområden. Man har därutöver genomfört kurser för monitorer/observatörer för såväl OSSE som EU (ECMM). Vid SWEDINT har också upprättats ett regionalt PFF-center. Ett projekt att tillsammans med ÖCB anordna civila internationella stabskurser har utvecklats och avses genomföras under 1999.

Rikspolisstyrelsen har i samarbete med SWEDINT fortsatt att utveckla kurserna för civilpoliser, bl.a. har de två senaste åren genomförts nordiska och internationella kurser för chefer för polisoperationer. Rikspolisstyrelsen har sedan hösten 1998 placerat en tjänsteman vid SWEDINT:s utbildningscenter för att permanenta samarbetet och fortsätta utvecklingen av poliskurserna.

Under 1997 upprättades totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum i Eksjö (SWEDEC). Centret är en integrerad del av Försvarsmakten men har kontakter långt utanför såväl den egna myndigheten som totalförsvaret i stort. Man har bl.a. kontakter med Sida och olika enskilda organisationer inom och utom Sverige. Centrets huvuduppgift är att utbilda svensk personal i min- och ammunitionsröjning.

Räddningsverket har under de senaste åren genomfört övningar inför sina internationella uppdrag. Verket har därutöver satt igång en genomgripande översyn av utbildningen inför denna typ av verksamhet. Särskild uppmärksamhet har ägnats åt samordningsaspekter och myndigheten har sedan 1997 flera tjänstemän placerade på samverkanskontoret vid SWEDINT i Almnäs.

Vid Försvarshögskolan har antalet kursmoment som berör internationella fredsoperationer utökats kraftigt. Kring vissa kursmoment i den militära chefsutbildningen har knutits övningar med internationellt civilt och militärt deltagande. Även FN-organ och enskilda organisationer har medverkat i utbildningen. Betydande resurser har därutöver satsats på internationella seminarier kring civil-militära samordningsproblem inom ramen för pågående forskningsprojekt.

Sida bedriver för sin del utbildningsverksamhet om konflikthantering och närliggande områden. Det sker dels som förberedelse för de personalkategorier myndigheten också rekryterar, exempelvis fredsobservatörer i Hebron och valövervakare/valobservatörer. På Sida-SANDÖ har man i samarbete med SWEDINT och Räddnings-

verket genomfört kurser i personlig säkerhet liksom en kurs för Räddningsverkets insatschefer.

Även utanför myndighetsvärlden pågår utbildnings- och övningsverksamhet som rör internationell krishantering. Åtskilliga enskilda organisationer ordnar kurser, särskilt kan nämnas Svenska Röda Korset, Rädda Barnen samt samarbetsorganisationen Forum Syd. Enskilda organisationers växande verksamhet i internationella konfliktområden har ökat kraven på utbildning för personalen.

Den stora roll som enskilda organisationer kan spela i konfliktförebyggande och fredsbyggande verksamhet har fått alltmera uppmärksamhet. Flera internationella konferenser har belyst frågeställningarna, bl.a. i Canada 1995 ("NGO:s and Peacebuilding: Lessons Learned and Next Steps").

Internationella organisationer som exempelvis "the Society of Friends", "International Fellowship of Reconciliation" och "Peace Brigade International" har arbetat kontinuerligt med konflikthantering och medling sedan lång tid tillbaka. I Sverige var det första större projektet: "Fredsövervakning i Sydafrika ("Peacemonitoring in South Africa", PEMSA). Projektet var ett samarbete mellan tre sydafrikanska organisationer och 17 svenska fackförbund, solidaritets- och fredsorganisationer, kyrkor och samfund.

Projektets huvudsyfte var "att genom fredsövervakning i Sydafrika medverka till att våldet och det ständiga hotet om våld minskar och på sikt elimineras för att möjliggöra att valkampanjer och val kan genomföras och att valresultaten accepteras utan risk för upptrappning av våldet". Sammanlagt 66 svenska fredsövervakare sändes ned vid tiden för valet 1994.

"Eskort Guatemala" genomfördes 1994 - 1997. En förfrågan från guatemalanska flyktingorganisationer ledde till samarbetsprojekt mellan Kristna Fredsrörelsen och åtta kyrkliga organisationer. Projektet innebar eskort av och internationellt stöd för hemvändande flyktingar.

Erfarenheter från dessa båda projekt låg till grund för bildandet av "Forum för fredstjänst", FF, 1996. Nätverket består av ett trettiotal organisationer som arbetar med humanitära insatser, bistånd, mänskliga rättigheter, demokratiutveckling, fred och miljö. En särskild kursplan för en 8 - 12 veckors utbildning inför tjänstgöring i konfliktområden har tagits fram. Kursplanen har legat till grund för kurser i Kroatien och

en terminskurs genomförd av Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer, LSU; och Röda korsets folkhögskola i Mariefred.

I ett särskilt utbildningsprojekt anordnades hösten 1998 och vintern 1999 en serie kurser, seminarier och "workshops" under den gemensamma rubriken "Att förebygga våld, hantera konflikter och bygga fred".

Inom ramen för Forum för fredstjänst anordnades också den internationella konferensen "Government - NGO Relations in Preventing Violence, Transforming Conflict and Building Peace" i Mariefred 1997. I de rekommendationer som utarbetades av konferensen uppmanades regeringar, internationella organisationer, enskilda organisationer och akademiska institutioner att utveckla utbildningsprogram för konflikthantering och fredsbyggande.

Ett allt större intresse för ämnesområdet visas också från den akademiska världen, inte minst inom området konfliktlösning och fredsforskning. Hösten 1998 finansierade utredningen ett samarbetsprojekt mellan Institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet och Försvarshögskolan i form av ett internationellt seminarium om konfliktlösning.

Som tidigare berörts går det idag inte att entydigt avgöra hur majoriteten av morgondagens fredsmissioner kommer att organiseras. Kommer de att vara organiserade i genuint multifunktionella former, dvs att flera olika funktioner ryms inom ramen för samma organisation, eller kommer de olika funktionerna att vara självständiga men samverka med varandra på ett eller annat sätt? De stora nationsbyggande FN-missionerna var som sagt exempel på det förra medan insatserna i Bosnien (där NATO handhar de militära insatserna, FN organiserar den internationella polisstyrkan och den Höge Representanten har ansvar för de andra civila aspekterna) visar den andra modellen.

I utbildningsverksamheten bör man utgå från att båda modellerna kommer att finnas även i framtiden. Oavsett hur arbetet organiseras förblir de centrala elementen att de inblandade inser vikten av samarbete och förståelse för andra aktörers funktioner.

4.2 Några utmaningar

På andra ställen i betänkandet har vi beskrivit några av de svårigheter som det internationella samfundet har att övervinna innan arbetet för att förhindra, dämpa eller avsluta väpnade konflikter i olika delar av världen kan bli verkligt effektivt. Vissa svårigheter är förknippade med svårlösta folkrättsliga och etiska problem. Ett exempel är motsättningen mellan principen om icke-inblandling i suveräna staters inre angelägenheter och behovet av att kunna reagera mot förtryck och brott mot mänskliga rättigheter.

Andra svårigheter hänger ihop med världssamfundets tvekan när det gäller att genomföra integrerade och samordnade insatser i konfliktområden. Dessa problem kan i sin tur uppdelas i två frågeställningar: organisatoriska förhållanden som rör de olika aktörernas mandat och sammansättning, å ena sidan, och vilja och kunskap att agera i ett gränsöverskridande och flerdimensionellt sammanhang, å den andra.

Folkrättsliga principer ändras inte över natt. På samma sätt tar det tid att göra organisatoriska och stadgemässiga förändringar i de internationella och regionala organen. Snabbare kan det gå att förändra attityder och vilja att samarbeta inom de gällande organisatoriska ramarna. Det är i sådana sammanhang ett väl fungerande system för bearbetande av erfarenheter och utbildning har sin stora betydelse. Eftersom problemen till sin natur är flerdimensionella och internationella måste också erfarenhetsinhämtning, forskning och utbildning organiseras i dessa former.

För Sveriges del, liksom för andra länder som har ambitioner att på ett kvalificerat sätt delta i det internationella arbetet för att hantera konflikter, är det av största betydelse att arrangera förberedelsearbetet funktionellt. Sverige kan då stå för aktningsvärda och genomtänkta insatser, både ute på fältet och i de fora där formerna för framtidens konflikthantering diskuteras.

5 Behov av samordning/samverkan i stort

5.1 Det internationella perspektivet

Betydelsen av samordning/samverkan gäller naturligtvis inte bara utbildningen. Världssamfundets övergripande svagheter vid hanteringen av komplexa katastrofer har redan berörts. För de flesta länder gäller det dessutom att fastställa hur de olika nationella resurserna kan fungera i de internationella initiativen. Även länder som är så stora att de på egen hand kan genomföra eller leda stora multidimensionella operationer kan ha problem med samordningen. I Förenta Staterna ledde erfarenheterna från förberedelserna inför interventionen i Haiti 1994 till att nya direktiv för den nationella samordningen togs fram. Dessa direktiv, som bär namnet "Presidential Decision Document 56" (PDD 56), behandlar samarbetet mellan olika amerikanska myndigheter inför insatser i komplexa situationer. Inom ramen för PDD 56 fortsätter emellertid diskussionerna om hur systemet skall utformas i praktiken. En debatt om vilken myndighet som bör ha det övergripande ansvaret för samordningen förs alltjämt. Enligt PDD 56 ligger detta ansvar för närvarande i det nationella säkerhetsrådet, dvs i presidentens egen stab.

5.2 Samordning i Sverige

För länder av Sveriges storlek, som inte har ambitionen att på egen hand genomföra stora multidimensionella insatser, är givetvis inte det nationella ansvaret lika tungt. Det är ändå självklart att det gagnar beredningen av strategiska regeringsbeslut om svenska insatser i krisområden om berörda tjänstemän har grundliga insikter i de komplicerade gränsöverskridande och flerdimensionella frågor som dyker upp. Enligt vår mening har det svenska systemet inte helt kunnat

anpassa sig till 90-talets internationella krishantering i detta avseende. För regeringsbeslut i ärenden som berör deltagande i fredsmissioner eller andra internationella uppdrag har krävts samordning mellan olika departement – och mellan berörda myndigheter och regeringskansliet. Mekanismerna för samordningen har efterhand blivit alltmer omfattande. Så skapades 1995 en särskild tjänst som biträdande statssekreterare i utrikesdepartementet med samordningsansvar för bl.a. insatser som syftar till att förebygga, förhindra eller hejda väpnade konflikter. För närvarande är dessutom tre interdepartementala grupper inblandade:

1. *Beredningsgruppen för fredsfrämjande insatser (BFF)* inrättades genom regeringsbeslut 1995. Dess uppgift är enligt beslutet att "fortlöpande bereda och avge rekommendationer i frågor som rör den svenska försvarsmaktens deltagande i internationella militära fredsfrämjande insatser samt civila insatser för samma ändamål. Beredningsgruppen skall dessutom bereda frågor av principiell betydelse för svenska ställningstaganden till internationella fredsfrämjande insatser". Ordförande är UD:s biträdande statssekreterare med ansvar för fredsfrämjande insatser och vice ordförande statssekreteraren i Försvarsdepartemetet. UD, Försvarsdepartementet och Justitiedepartementet utser ledamöter i gruppen som sammanträder en gång i månaden.

2. *Operationsgruppen* är en informell arbetsgrupp där tjänstemän från utrikes- och försvarsdepartementen möter representanter för Försvarsmakten (Högkvarteret och SWEDINT). Gruppen möts varje vecka och är främst inriktad på den operativa hanteringen av svenskt deltagande i skilda fredsfrämjande missioner.

3. *Beredningsgruppen* är likaså en informell arbetsgrupp där tjänstemän från regeringskansliet (UD, Försvarsdepartementet och Justitiedepartementet) möter representanter för de berörda myndigheterna (Försvarsmakten, Rikspolisstyrelsen, Sida m.fl.). I gruppen diskuteras löpande praktiska ärenden som hänger ihop med Sveriges deltagande i skilda fredsfrämjande insatser. Gruppen tjänar som samordnande beredningsorgan för de beslut som fattas med anledning av förfrågningar från FN, OSSE m.fl. angående bidrag med svensk personal till nya eller pågående missioner.

Det är således i regeringskansliet som de olika fackmyndigheternas kunskap och synpunkter samordnas. Det finns idag ingen myndighet som har till uppgift att sammanställa och sammanväga den samlade

erfarenhet och kompetens som svenska myndigheter och organisationer skaffat sig i arbetet i det internationella konflikthanteringen. I och för sig är det naturligt att handläggningen av svenska internationella åtaganden som kan medföra risker för svenska medborgare försiggår mycket nära regeringen. Regeringen är emellertid, även på detta område, i behov av underlag och kompetens från källor utanför regeringskansliet. Med det svenska konstitutionella systemet tillgodoses detta kompetensbehov oftast av myndigheterna.

Utredningen vill i sammanhanget inte rikta någon kritik mot de enskilda myndigheternas kompetens inom det egna området. Försvarsmakten, polisväsendet, Räddningsverket och Sida, kan var och en för sig redovisa en betydande erfarenheter från internationell konflikt- och krishantering. Som exempel kan nämnas att Försvarsmakten och FOA 1997 utformade riktlinjer för den svenska militära fredsfrämjande verksamheten: "Joint Military Doctrin - Peace Support Operations". Dokumentet bygger på svenska och internationella erfarenheter från militär fredsfrämjande verksamhet. Andra myndigheter och organisationer har gjort olika typer av sammanställningar med varierande ambitionsnivå. Dessa frågor behandlades också i de två utredningar/studier som ambassadör Michael Sahlin genomförde 1995 ("Sveriges deltagande i internationella fredsfrämjande insatser", Ds 1995:24 och "Svenska insatser för internationell katastrof- och flyktinghjälp", SOU 1995:72).

Dessvärre har det inte funnits några rutiner för att på ett systematiskt sätt dela med sig av inhämtade kunskaper och erfarenheter myndigheterna emellan, eller mellan myndigheter och enskilda organisationer. Ibland har inte heller den interna kunskapsöverföringen fungerat tillfredsställande. Det är uppenbart en brist att ingen myndighet haft till uppgift att arbeta med frågor om samverkan och samordning inför den internationella konflikthanteringen.

Det är viktigt att erinra om att svenska medborgares deltagande i internationell konflikt - och krishantering organiseras och finansieras på en lång rad olika sätt. Det är dock sällsynt att svenska myndigheter på egen hand genomför bilaterala operationer i något annat land. Regeringen är givetvis beslutsinstans med anledning av förfrågningar från FN eller regionala organisationer om insatser av svenska militära styrkor och poliskontingenter. Regeringen godkänner också Räddningsverkets deltagande i operationer som organiseras av olika FN-organ. Ibland har det beställande FN-organet finansieringen klar, ibland måste ett kompletterande beslut om finansieringen tas av

regeringen eller Sida. Det finns också generella eller specifika regeringsbeslut för den rekrytering av andra personalkategorier - observatörer, monitorer, övervakare etc - till internationella uppdrag med olika huvudmän som genomförs av UD, Sida eller Försvarsmakten (SWEDINT). Enskilda organisationer tar givetvis egna beslut om insatser i kris- och konfliktområden men är ofta i praktiken beroende av finansiering från Sida eller UD.

Det svenska stödet till konflikt- och krishantering når naturligtvis långt utanför de uppdrag där svensk personal är aktivt engagerad. Utöver stödet till de enskilda organisationerna inom ramen för det humanitära anslaget stöder Sida konfliktförebyggande och konflikthanterande verksamhet även inom ramarna för regionala insatser och landinsatser. Sida använder också anslaget för stöd till demokrati och mänskliga rättigheter och medel för programutveckling till närbesläktad verksamhet. Även de svenska enskilda organisationernas verksamhet på fältet baseras i hög utsträckning på det arbete som utförs av lokala samarbetspartners.

5.3 De finansiella ramarna

Den svenska staten ställer betydande resurser till förfogande för fredsmissioner och internationell krishantering, inklusive utbildningsverksamhet. Det är emellertid inte helt lätt att få ett samlat grepp om de exakta beloppen eftersom resursflödet är uppsplittrat på åtminstone tre av statsbudgetens huvudområden: utgiftsområde fem (Utrikesförvaltning och internationell samverkan), utgiftsområde sex (Totalförsvar) och utgiftsområde sju (Internationellt bistånd).

Under utgiftsområde fem finns - förutom de 253 miljoner kronor som går direkt till FN för världsorganisationens fredsbevarande operationer - bl.a. ett anslag för fredsfrämjande verksamhet på drygt 143 miljoner kronor (5.B.4.)[1]. Dessa pengar används för att finansiera icke-väpnade uppdrag såsom olika slags observatörsmissioner, inklusive utbildning. Medlen disponeras av UD, Försvarsmakten, Rikspolisstyrelsen och Sida.

Utgiftsområde sex rymmer anslaget för fredsfrämjande truppinsatser på 384 miljoner kronor (6.A.2). Anslaget disponeras till största delen av Försvarsmakten och avser de väpnade truppinsatserna i Makedonien

[1] Samtliga siffor i detta avsnitt är hämtade ur Statsliggaren för 1998

och Bosnien. Även inom Försvarsmaktens grundanslag (6.A.1) finns resurser som används för internationell verksamhet. Försvarsmaktens preliminära budget för program 15 (Internationell verksamhet) uppgick budgetåret 1998 till 228 miljoner kronor. Därtill kommer kostnader för den del av den internationella utbildningen som bedrivs av Försvarsmaktens egna skolor och den verksamhet som beställs av Försvarshögskolan och som kan relateras till internationella uppdrag. Utredningen har inte försökt göra någon detaljerad analys av de exakta beloppen i dessa utbildningsprogram. Av Försvarshögskolans totala verksamhet beräknas för budgetåret 1998 nästan 200 miljoner kronor bekostas av Försvarsmakten. Det är pengar som går till den militära chefs- och specialistutbildningen. En växande del av denna utbildning är som tidigare nämnts relaterad till internationella operationer. På samma sätt har viss forskning inom Försvarshögskolan ägnats åt internationella operationer. (Försvarshögskolans totala forskningsbudget beräknades 1998 uppgå till cirka 55 miljoner kronor. Av dessa pengar finansieras drygt hälften med avgifter.)

Under utgiftsområde sju (Internationellt utvecklingsarbete) finns bl.a. avsatt 80 miljoner kronor till multilaterala konfliktförebyggande insatser (7.A.1.1, Övrigt multilateralt samarbete). Medlen är avsedda för en rad olika insatser och projekt och disponeras av Regeringskansliet och Försvarsmakten. Inom ramen för det bilaterala utvecklingssamarbetet finns pengar avsatta för humanitärt bistånd -780 miljoner kronor (7.A.1.2, delpost nio) - samt för bidrag till enskilda organisationer - 830 miljoner kronor (7.A.1.2, delpost åtta). En del av medlen i delpost 8 utnyttjas för verksamhet i krisområden. I delpost fem (särskilda utvecklingsprogram) finns vidare 120 miljoner kronor avsedda för insatser för demokrati och mänskliga rättigheter, 150 miljoner för internationella kurser och 100 miljoner kronor för rekrytering och utbildning av fältpersonal och multilaterala experter m.m.

Vidare finns under anslaget 7.A.1.3 (Övrigt) medel för oförutsedda insatser - 19 miljoner kronor - och utredningar, seminarier, konferenser m.m. - 13 miljoner kronor. Verksamheten vid Sida-SANDÖ liksom Sidas övriga förvaltning ryms inom anslaget för biståndsförvaltning (7.A.2.1). Det är på drygt 400 miljoner kronor. Sida-SANDÖ:s verksamhet är dock till del avgiftsfinansierad.

Trots de stora resurserna är finansieringen av multidimensionella konflikthanteringsprojekt ofta komplicerad. Det beror dels på den stora uppsplittringen i många olika anslagsposter, dels - och i ännu högre

grad - på den traditionella uppdelningen mellan biståndsmedel och andra medel. Vad som officiellt betraktas som bistånd definieras av de internationella riktlinjer som utarbetats inom OECD/DAC. I princip räknas inte militära fredsfrämjande insatser in i begreppet bistånd. Även inom de områden där det skulle kunna finnas tolkningsutrymme inom DAC:s riktlinjer finns det en förståelig motvilja från de sektorer som sysslar med traditionellt bistånd att räkna in ny verksamhet i begreppet. Att föra in de kostnadskrävande militära fredsfrämjande operationerna inom biståndsramen skulle givetvis på sikt riskera att minska utrymmet för traditionellt utvecklingsbistånd.

Förekomsten av en grå zon mellan biståndssektorn och andra sektorer som bedriver internationell konflikthantering medför emellertid att det kan vara mycket svårt att planera konkreta insatser. Det är lätt att tro att dragkamp och revirtänkande mellan olika departement och myndigheter varit faktorer som förhindrat ett optimalt utnyttjande av de existerande resurserna. Inte minst gäller detta projekt som haft flerdimensionell karaktär.

Mot den bakgrund som skissats ovan kan man förstå att finansieringen av konkreta projekt - när de väl beslutats - kan bli tämligen komplicerad. Ett talande exempel var den svenska minröjningsinsatsen inom ramen för FN:s mission för folkomröstning i Västsahara (MINURSO). Efter besvärliga diskussioner kunde regeringen enas om en finansieringsmodell som innebar att medel från alla de tre aktuella utgiftsområdena utnyttjades. Av insatsens 35 miljoner kronor belastade 15 miljoner kronor utgiftsområde 5, medan 10 miljoner kronor vardera föll under utgiftsområde sex, (Fredsfrämjande truppinsatser), och utgiftsområde sju, (Multilaterala konfliktförebyggande insatser).

Ytterligare ett exempel är det svenska stödet till den civila observatörsgruppen, "Temporary International Presence in Hebron". De ca tre miljoner kronor som det svenska deltagandet kostar per kvartal finansieras till hälften över utgiftsområde fem (ramanslaget B4, fredsfrämjande verksamhet) och till häften över utgiftsområde sju (reservationsanslaget för biståndsverksamhet, delposten Övrigt multilateralt samarbete, Multilaterala konfliktförebyggande insatser.) Den senare posten är därtill uppdelad mellan medel som disponeras av Sida och medel som disponeras av regeringskansliet.

Utredningen har inte haft mandat att titta på frågor som berör den allmänna planeringen av svenska insatser för krisdrabbade områden eller resursflödets hantering inom budgetsystemet. Under

utredningsarbetets gång har vi emellertid kunnat konstatera att man både inom regeringskansliet och den berörda myndighetsvärlden är medveten om problemen och önskar finna lösningar. Vi har därför när vi utarbetat våra konkreta förslag sökt finna lösningar som skulle kunna ligga i linje med förbättrad svensk samordning inför den internationella konflikt- och krishanteringen.

6 Överväganden

6.1 En ny disciplin

Den utbildning för militära fredsbevarare som utarbetades av Sverige i nära samarbete med FN och de andra nordiska länderna är fortfarande ett föredöme för stora delar av omvärlden. Kurserna för militära stabsofficerare och civilpoliser som äger rum på SWEDINT och de kurser för annan fältpersonal som organiseras av Sida, Räddningsverket och enskilda organisationer håller var för sig hög klass. I frågor som rör flerdimensionell konflikthantering har Sverige emellertid inte kommit lika långt. Det är därför viktigt att skapa de institutionella förutsättningarna för framgång även på detta område.

Det är mycket stor skillnad mellan att övervaka en framförhandlad vapenvila eller att bistå med tillfällig humanitär hjälp efter en naturkatastrof och att delta i ett omfattande och komplext arbete för att söka förhindra eller hantera väpnade konflikter och deras konsekvenser i samarbete med ett stort antal aktörer. Att aktivt arbeta med alla aspekter och nivåer av konflikthantering innebär att det internationella samfundet i väsentlig grad höjer ambitionsnivån. Även de länder som är villiga att påta sig aktiva roller i ett långsiktigt och konsekvent arbete, såsom Sverige, måste på motsvarande sätt förändra ambitionsnivån, inte minst i förberedelsearbetet.

Vad som främst behövs är förmåga att tänka i nya banor - att visa förståelse för de nya behoven i den internationella konflikthanteringen. De berörda aktörerna måste samtidigt kunna se både de övergripande målen för verksamheten och den roll den egna organisationen kan spela. Framförallt är det viktigt att alla inblandade inser att de uppgifter man har fått eller påtagit sig ingår i ett större projekt för att hjälpa ett drabbat samhälle på fötter igen. Uppdragen baseras i grunden på internationell solidaritet. Det är inom en ram av respekt för

mottagarländerna och invånarnas mänskliga och medborgerliga rättigheter som de internationella aktörerna måste verka.

En ny integrerad och gränsöverskridande disciplin håller således på att växa fram. Många av delarna inom kunskapsområdet konflikthantering finns redan etablerade var för sig men måste nu inordnas i ett större sammanhang. Detta är i och för sig inte något märkligt i vår moderna värld. Redan existerande kunskaper måste ofta föras samman i nya former för att lösa nya problem. Det finns otaliga exempel på hur samhället varit tvunget att anpassa existerande institutioner till en ny verklighet, eller, vid behov, skapa nya. I vår egen efterkrigshistoria kan vi se hur totalförsvar blev en gränsöverskridande disciplin som ett resultat av erfarenheterna under andra världskriget. Ett annat exempel är miljövården och det ekologiska tänkandet som växt fram under de senaste decennierna. Det är idag svårt att tänka sig ett samhälle utan samordnande/samverkande organ för miljövård.

6.2 Utgångspunkter

Följande principer och utgångspunkter har varit viktiga element vid utformningen av utredningens förslag:

1. Det finns en grundläggande nationell ambition att Sverige, i samverkan och samarbete med andra länder och institutioner, skall bidraga till att öka förmågan och kompetensen i det internationella samfundets ansträngningar på det konfliktförebyggande och konflikthanterande området. Sverige bör även i fortsättningen sträva efter att vara ett föregångsland i detta avseende.
2. De många olika aktörer som aktivt deltager i internationell konflikthantering och konfliktförebyggande måste ges tillfälle att lära känna varandra, och lära av varandra, i gemensamma utvecklings- och utbildningsprogram.
3. Särskild uppmärksamhet måste ges åt den centrala roll som internationella och regionala organ spelar vid samordnade insatser. Ett brett deltagande från dessa organisationer är en nödvändig förutsättning för framgångsrik kompetenshöjande verksamhet. Det finns också i många av dessa organ ett stort behov av att låta den egna personalen deltaga i sådan utbildning.
4. Den allt större betydelse som nationellt, internationellt eller regionalt organiserade enskilda organisationer och folkrörelser får i konfliktförebyggande och konflikthantering måste återspeglas i såväl kursverksamhet som deltagarkrets.

5. Utbildningsbehoven gäller inte enbart nuvarande och kommande fältpersonal, utan finns hos de flesta befattningshavare som hanterar dessa frågor, d.v.s. även politiker och andra beslutsfattare samt stabspersonal i hemmaorganisationerna.
6. Förutom den fackkunskap som de olika deltagarna kan förmedla till varandra bör vissa moment ingå som grundläggande kunskap för alla. Till dessa centrala element bör räknas: folkrätt, mänskliga rättigheter, humanitär rätt, rön från freds- och konfliktforskningen, förhandlings- och medlingsteknik, psykosocial kompetens m.m.

6.3 Alternativa modeller

Genom att antalet aktörer i den internationella konflikthanteringen är så stort och mångskiftande blir det en särskild utmaning att skapa en gemensam plattform för utbildningen.

I de diskussioner som utredningen fört med de berörda myndigheterna och organisationerna om hur den integrerade utbildningsverksamheten lämpligen borde organiseras har tre olika huvudförslag, med mindre variationer, framförts:

1. Etablerandet av ett självständigt institut som kan utgöra en gemensam utbildningsplattform för alla intresserade parter.
2. Upprättandet av en särskild avdelning/institution vid Försvarshögskolan som idag svarar för utbildningen av chefer inom totalförsvaret. Den nya avdelningen skulle vara särskilt inriktad mot utbildning och forskning avseende fredsfrämjande verksamhet.
3. Stärkandet av existerande nätverk och vid behov upprättandet av nya. Nätverken kan kompletteras med en liten centralt stödjande funktion av samma typ som den konkreta samordnande verksamhet som utredningen haft i uppdrag att bedriva.

De tre huvudalternativen utesluter naturligtvis inte helt varandra. Exempelvis måste nätverk anses vara nödvändiga, om än inte tillräckliga, element även i de två första alternativen.

Argumenten för alternativ två och tre har som gemensamt element redovisat uppfattningen att redan existerande utbildningsinstitutioner borde ha bäst förutsättningar att ta hand om de gränsöverskridande frågorna. Farhågor har också framförts att ännu en utbildningsinstitution kunde medföra att samordningsproblematiken blev ännu mera komplicerad.

Som särskild utredare har jag emellertid gjort bedömningen att alternativ ett ger bäst effekt inom de ramar som utredningens direktiv utgör. Framförallt anser jag att alternativ ett har bäst möjlighet att engagera icke-statliga och utländska civila intressenter i ett organiserat samarbete kring utbildnings- och kompetensfrågor. Detta alternativ innebär, som jag ser det, också att kraftsamlingen kring den nya disciplinen markeras genom en institution som har förutsättningar att bli ett nav i den svenska verksamheten och en trovärdig nationell kontaktpunkt gentemot de internationella aktörerna.

6.4 Nätverk - möjligheter och begränsningar

Beträffande alternativ tre, som innebär den lägsta ambitionsnivån, går det att konstatera att stärkandet av existerande nätverk, och bildande av nya, är en grundläggande förutsättning för att överhuvudtaget kunna utveckla den nya disciplinen. Den stora mängd konferenser, seminarier och andra möten kring konflikthanteringsfrågor som ägt rum på olika ställen i världen under de senaste åren är ett uttryck för detta behov. Som tidigare redovisats är det speciellt viktigt med denna verksamhet när verksamheter och institutioner som historiskt sett varit åtskilda kommer samman för gemensamma eller likartade uppdrag.

Att enbart satsa på nätverk innebär emellertid begränsningar. För att den entusiasm och kunskap som ofta kommer till uttryck i olika nätverk skall kunna omsättas i konkret och uthållig verksamhet krävs det i allmänhet institutioner av något slag. Det är därjämte i det dagliga informella umgänget mellan personer med olika bakgrund som nya och kreativa idéer har bäst förutsättningar att födas, inte under formella sammanträden.

Uppbyggandet av nätverk och finansiering av konkreta sektoröverskridande projekt för att höja kompetensen inom området har, jämte det traditionella utredandet, varit en huvuduppgift för utredningen. Med hjälp av en adekvat budget, och den ställning som självständig myndighet som statliga utredningar åtnjuter, har förslag till utbildningsprojekt kunnat omsättas i praktiken. Utredningen har utgjort en gemensam kontaktpunkt för intresserade departement, myndigheter, mellanstatliga organ och enskilda organisationer, inom och utom landet. Utredningens verksamheter i dessa avseenden förefaller ha varit både efterfrågad och uppskattad.

Frågan om den institutionella ramen för en permanent fortsättning, även i det lilla format som utredningen haft - två och halv person på heltid, är inte helt enkel. Den svenska författningen, med den tydliga uppdelningen mellan departements och myndigheters arbetsuppgifter, medför att den aktuella verksamheten knappast kan utföras av regeringskansliet. Att långsiktigt fortsätta arbetet i utredningsform är givetvis inte ett alternativ. Det återstår då antingen att knyta verksamheten till någon redan existerande myndighet, eller att skapa en ny institution. De principiella övervägandena kring de föreslagna verksamhetsformerna är med andra ord likartade oberoende av storleken på verksamheten - en samordnare med liten stab eller ett större institut.

Storleken på verksamheten står givetvis i direkt relation till faktorer som effektivitet, ambitionsnivå och tillgängliga resurser.

6.5 Att föra samman civila och militära kulturer

Vid bedömningen av alternativ två kommer andra faktorer in i bilden. Jag har som sagt uppfattningen att det föreslagna institutet skall utgöra en gemensam utbildningsplattform för såväl statliga som icke-statliga aktörer. Det skall samtidigt kunna bistå regeringskansliet med konkret sektoröverskidande expertis inför planeringen av svenska bidrag till internationell eller regional krishantering. Frågan om Sveriges och svenskars verksamhet utomlands är en fråga som i hög grad berör statsmakterna och går utöver de intressen som enskilda myndigheter eller organisationer kan ha. Detta förhållande är särskilt giltigt när det gäller uniformerad personal men gäller även generellt. Så har regeringen exempelvis hittills förbehållit sig rätten att ta särskilda regeringsbeslut för varje enskilt uppdrag som Räddningsverket varit engagerat i. Att den berörda personalen är rätt utbildad och har nödvändig kompetens är statsmakternas ansvar, åtminstone vad gäller statliga myndigheters verksamhet.

Sedan början av femtiotalet har Sverige med Försvarshögskolan som bas etablerat en tradition inom totalförsvaret med integrerade kurser och seminarier för civil- och militär personal. Den nuvarande Försvarshögskolan skapades 1997 genom en sammanslagning av den gamla Försvarshögskolan, som hade ovanstående huvudsyfte, och Militärhögskolan som hade ansvar för den högre militära kompetens- och

befattningsutbildningen. Den nya Försvarshögskolan fortsätter de två tidigare skolornas verksamhet samtidigt som en allmän akademisering äger rum.

Försvarshögskolan kommer att spela en central roll i den framtida utbildningen av militära officerare och viss annan personal inför de internationella uppgifter som statsmakterna ålägger försvarsmakten och andra myndigheter inom totalförsvaret. En kvalitetsinriktad forskning med akademiska meriter inom området kommer att bli ett välkommet bidrag till den svenska och internationella kunskapsnivån. Jag förutser ett nära samarbete mellan Försvarshögskolan och det föreslagna institutet. Jag finner emellertid samtidigt att starka skäl talar för att inte inordna institutet som en integrerad del av Försvarshögskolans verksamhet.

Den internationella fredsverksamheten som den har utvecklats under det senaste årtiondet är till sin natur en slags biståndsverksamhet som bygger på internationell solidaritet. Som antyddes i inledningen kan Sverige visserligen i vissa fall ha säkerhetspolitiska motiv utöver de biståndspolitiska när vi deltar i internationell konflikthantering. Flera myndigheter inom totalförsvaret lämnar också centrala bidrag till verksamheten. Inte desto mindre förblir det slutliga målet för uppdragen att hjälpa människor och institutioner i andra delar av världen att återskapa fredliga och väl fungerande samhällen. Enligt min mening bör den centrala kompetensuppbyggande verksamheten därför ske inom en institution som går utöver det traditionella totalförsvarets ramar.

Det är viktigt att det föreslagna institutet upplevs som en gemensam angelägenhet för alla delar av det svenska samhället, alltifrån statsmakterna till intresserade folkrörelser och andra berörda enskilda organisationer. Detta ställer de krav på finansiering och styrelseformer som berörs i förslagsdelen av betänkandet. Försvarshögskolan har inte denna struktur. Skolan håller nu på att införa uppdragsfinansiering för alla delar av verksamheten och skolans styrelse har fått en alltmer akademisk prägel.

En annan viktig aspekt är frågan om hur militära och icke-militära kulturer förhåller sig till varandra. I Sverige anses denna fråga numera inte vara ett stort problem, åtminstone så länge vi håller oss inom totalförsvarets ram. Vår långa tradition av ett demokratiskt förankrat försvar, och det nära samarbetet mellan civila och militära myndigheter inom ramen för det svenska totalförsvaret, har lagt grunden till ett gott

och förtroendefullt samarbete mellan de civila och militära sektorena. Det s.k. Ådalen-syndromet utgör idag inte någon faktor som påverkar det dagliga umgänget men har givetvis i ett historiskt perspektiv påverkat arbetsfördelningen mellan de militära och civila strukturerna.

I ett internationellt perspektiv blir förhållandet något annorlunda. Militärdiktaturer, etnisk rensning och andra brott mot de mänskliga rättigheterna utförda av uniformerade styrkor är vanligt förekommande i konflikterna. Detta jämte inbördes, kriminaliserade krig mellan rivaliserande militära grupperingar och privatarméer präglar ofta de konflikter som det internationella samfundet blir indraget in. För många personer som arbetar inom humanitär biståndsverksamhet är det därför inte ovanligt att generellt betrakta militära styrkor som en del av problemet snarare än lösningen. Detta blir alldeles särskilt ett bekymmer när fredsfrämjande väpnade styrkor introduceras i en konflikt. Det blir då nödvändigt att göra åtskillnad mellan de uniformerade styrkor som är del av konflikten och de internationella fredsfrämjande förband som har till uppgift att bidraga till en lösning. Bilden kompliceras ofta ytterligare genom att de internationella fredsfrämjande förbanden kan komma från en rad länder med olika kulturer och ideologier. FN:s flyktingkommissarie har uppmärksammat problemet genom att bl.a. publicera utbildnings- och informationsmaterial som syftar till att förbättra samarbetet mellan militära fredsfrämjande styrkor och humanitära civila aktörer. Även i Sverige har företeelsen studerats. Det har föranlett ÖCB att ta fram en särskilt studie i ämnet: "Efter Hammarskjöld - Attityder och föreställningar om civil och militär samverkan i internationella insatser".

Det är dessutom inte ovanligt att människor som har tagit avstånd från militär värnpliktstjänstgöring av ideologiska skäl i stället ägnat sig åt humanitär fältverksamhet. En stor del av utbildningen av fältpersonal för biståndsverksamhet vid U-Centrum (nuvarande Sida-SANDÖ) utgjorde under lång tid ett organiserat vapenfritt alternativ till den allmänna militära värnplikten.

På senare år har erfarenheterna från samarbetet mellan biståndsorganisationer och internationella fredsfrämjande styrkor lett till en gradvis förändring av attityderna. Det ideologiska avståndet mellan den militära fredsfrämjande verksamheten och det humanitära arbetet har minskat kraftigt. Man inser numera på många håll att de olika sektorerna behövs som kompletterande verktyg i den internationella konflikthanteringen. En kvardröjande ömsesidig misstänksamhet eller okunskap om varandras arbetssätt kommer emellertid ofta till uttryck i

möten mellan de olika kulturerna. Detta gäller både på hemmaplan och ute på fältet. Dessa faktorer kan inte negligeras i utbildningen och de allmänna förberedelserna. De kommer att prägla utformningen av, och innehållet i, varje tänkt utbildning.

Ett liknande resonemang kan föras kring relationerna mellan företrädare för den militära fredsfrämjartraditionen och de grupper som betraktat "fredsarbete" i ett pacifistiskt eller nedrustningsperspektiv och sett fredsskapande verksamhet som ett ideologiskt alternativ till väpnad militär verksamhet. Även på detta område har dock klyftorna minskat genom att de senaste årens erfarenheter från internationella konflikthärdar har tagits till vara.

Ovanstående analys pekar på hur nyttigt det är att företrädare för de olika sektorerna och kulturerna förs samman i relevanta gemensamma utbildningsprogram och lär sig att ta sig an problemkomplex genom samverkan. Det betyder också att det blir lättare att samla representanter för de skilda kulturerna om utbildningen kan äga rum i miljöer som inte domineras av någondera kategorin.

7 Förslag och rekommendationer

7.1 Ett svenskt kompetenscenter

Jag föreslår att det upprättas ett svenskt kompetenscenter i form av ett institut för internationell verksamhet i kris- och konfliktområden, med uppgift att genomföra utbildning samt stimulera utvecklingsarbete, samordning och samarbete inom detta område.

Institutet föreslås få namnet: "Folke Bernadotte-institutet för internationell konflikthantering och fredsuppdrag".

7.1.1 Institutet föreslås få följande uppgifter:

1. Att koordinera lämpliga delar av den statliga sektorns utbildning inför internationella uppdrag i kris- och konfliktområden.
2. Att initiera och stimulera till gemensamma insatser för utbildning och kapacitetsutveckling i samverkan med internationella och regionala organisationer samt intresserade enskilda organisationer inom och utom landets gränser.
3. Att genomföra kurser, seminarier och konferenser inom ansvarsområdet.
4. Att stimulera till utveckling och utprövning av nya metoder och modeller för utbildning och kapacitetsutveckling för deltagare i internationella uppdrag i kris- och konfliktområden.
5. Att i samordning och samarbete med berörda aktörer i Sverige och utlandet bygga upp en resursbank med uppgifter om personer, erfarenheter och utbildningsverksamhet med anknytning till ansvarsområdet. I detta sammanhang skall institutet kunna spela en aktiv roll vid rekryteringen av personal för tjänstgöring i konfliktområden.

6. Att utveckla samarbetet mellan berörda myndigheter, utbildningsinstitutioner och enskilda organisationer i frågor som berör utbildning inför internationella uppdrag i syfte att åstadkomma maximalt utnyttjande av tillgängliga resurser.
7. Att delta i uppföljningen och utvärderingen av flerdimensionella och integrerade insatser ("lessons learned") samt i anslutning till detta bedriva viss forskning.
8. Att stödja regeringen med kompetens vid planeringen av multifunktionella internationella insatser och annan internationell kris- och konflikthantering.
9. Att vid behov stödja andra svenska myndigheter vid utformningen av utbildning inför internationell verksamhet.
10. Att sprida information om kurser och seminarier i Sverige och utlandet och vid behov samordna svenskt deltagande i internationella kurser och seminarier inom institutets ansvarsområde.

7.1.2 Styrelseformer, finansiering och bemanning

Institutets styrelse bör bestå av representanter för de närmast berörda myndigheterna samt, i görligaste mån, för berörda departement i regeringskansliet. Även enskilda organisationer - humanitära och/eller konfliktlösande - bör vara representerade. Representation från den akademiska världen, särskilt med knytning till freds- och konfliktforskning, bör också finnas.

Verksamheten skall huvudsakligen finansieras genom direkta anslag över statsbudgeten. Kompletterande avgiftsfinansierad verksamhet kan dock komma ifråga. Verksamheten skall rymmas inom ramen för de medel som idag står till förfogande för krishanteringen inom statsbudgetens utgiftsområden fem, sex och sju (Utrikesförvaltning och internationell samverkan, totalförsvar och internationellt bistånd; se ovanstående genomgång av de totala resurserna.)

Institutets personalstyrka och totala kostnad blir givetvis en funktion av den ambitionsnivå som statsmakterna kan finna lämplig. Den internationella dimensionen blir sannolikt den mest kostnadskrävande. Som situationen ser ut idag har många internationella och regionala organisationer betydande resursproblem på utbildningssidan. För att försäkra sig om deltagande från dessa organisationer - både som seminariedeltagare och tillfälliga resurspersoner - krävs ofta att inbjudande institution står för kostnaderna. Situationen är likartad för

de flesta enskilda organisationer. Det är emellertid min bedömning att institutet skulle få en betydande genomslagskraft, även internationellt, med en personalstyrka på ett 15-tal personer och en årlig budget på mellan 15 och 25 miljoner kronor.

Institutets personalstyrka bör innehålla expertis från ett antal specialistområden (militärer, poliser, diplomater, personer med humanitär och fredsskapande bakgrund, forskare, mediarepresentanter m.fl.). En del av myndigheten skall kunna bemannas genom att berörda myndigheter och andra institutioner ställer specialistpersonal till förfogande under längre eller kortare tid. En mindre forsknings- och utvecklingsenhet bör få till uppgift att sörja för att kvaliteten på utbildningen är hög och ligger i linje med den forskning och det erfarenhetsinhämtande som sker på andra håll i världen.

7.1.3 Utbildningens innehåll

Den osäkerhet som råder kring den framtida konflikthanteringens organisation och verksamhet, och det stora antalet aktörer som berörs, medför att den gemensamma utbildningen måste kännetecknas av stor flexibilitet. Det finns dessutom anledning att skilja mellan den allmänna utbildningens innehåll och de särskilda kunskaper som behövs för ett visst uppdrag.

Beträffande den allmänna utbildningen går det att utskilja några områden som lämpar sig särskilt väl för gemensam och integrerad utbildning. Utredningen har identifierat följande huvudområden:

1. *Kunskap om aktörerna på området*

   Även om varje konflikt är unik återkommer ett stort antal av de internationella aktörerna från en krissituation till en annan. De stora FN-organen, andra internationella organisationer som Röda Korset, fredsfrämjande operationer med mandat av FN:s säkerhetsråd, regionala organisationer, bilaterala biståndsorgan och en rad enskilda organisationer kan finnas i samma konfliktområde. Representanter för media är ännu en kategori som finns i de berörda länderna. Därför bör alla som deltar i internationell krishantering lära sig vilka de viktigaste återkommande aktörerna är, hur de är organiserade och vilka mandat och arbetssätt de har. Det är också en fördel om människor som skall sättas i arbete i verksamheten ges tillfälle att träffa företrädare för de olika aktörerna redan under

utbildningen. De kan då redan i förväg bygga upp ett användbart kontaktnät.

2. *Legala aspekter*

   All slags intervention i internationella konflikter kräver ingående kunskaper om juridiska frågor. Insikter krävs i de internationella rättssystem som går under beteckningarna folkrätt, humanitär rätt och mänskliga rättigheter. Kunskaper om de mänskliga rättigheterna och det internationella regelverket blir alltmer viktiga för alla inblandade aktörer. De olika aktörer som berördes under den första punkten legitimerar sin egen närvaro på en rad olika sätt. Det är viktigt att känna till att det finns olika modeller för legitimering. Om ett FN-organ finns på plats i ett konfliktområde har det andra legala förutsättningar än exempelvis en enskild organisation. Under detta område faller också kunskap om säkerhetsrådets och de regionala organisationernas folkrättsliga kompetens samt de avtal som i övrigt reglerar ramarna för interventioner i konfliktområden.

3. *Konfliktlösningsteori och praktik*

   Det internationella samfundet har i den nya tidens miljöer icke sällan fått ta över ansvaret för att hantera lokala konflikter. Det är en följd av att konflikter numera ofta utspelas på platser där de legitima, nationella maktstrukturerna försvagats eller eliminerats. Praktiskt taget alla inblandade aktörer hamnar i situationer där det krävs kunskap om konfliktlösning och fredsskapande. Kravet gäller givetvis särskilt stort för representanter för insatser vars huvudsyfte är just konfliktlösning, antingen det gäller regionala organ som OSSE, eller enskilda organisationer med konflikthantering som specialitet. För alla kategorier gäller att man måste ha kunskap om hur förhandlingar och medling drivs. Det är självklart att kunskaper från den akademiska freds- och konfliktforskningen, liksom praktiska erfarenheter från fredsskapande arbete, bör infogas i utbildningen. De principiella frågeställningarna kring uppförandekoder och etiska problem bör vara föremål för behandling. De psykosociala aspekterna av konflikthantering är ett annat viktigt område.

4. *Övrigt*

   Det finns en rad andra områden som i varierande grad lämpar sig för gemensam eller integrerad utbildning. Miljökonsekvenser av såväl

konflikterna själva som återuppbyggnadsarbetet är en mycket viktig aspekt. Minröjning är en verksamhet som berör både civila och militära aktörer, inom och utom den statliga sektorn. Kunskaper om hur den personliga säkerheten kan ökas borde vara obligatoriska för alla som reser ut i konfliktområden.

Att utsända vet någonting om regionen, dess förutsättningar och problem är alltid viktigt. Språkkunskaper, även i lokala språk, ökar effektiviteten. Goda kunskaper i engelska är en förutsättning för praktiskt taget allt internationellt engagemang. I ett internationellt perspektiv har svenskar jämförelsevis goda kunskaper i språk, särskilt i engelska. I praktiken uppstår emellertid ofta svårigheter när det blir fråga om att arbeta på engelska eller andra språk. Detta gäller särskilt när man blir tvungen att skriva på det främmande språket. Språkutbildning i sig själv bör emellertid inte vara en huvuduppgift för institutet även om man bör förutsätta att engelska kommer att vara det normala arbetsspråket. Beträffande konkreta förslag om språkutbildning se punkt 6.4.

7.2 Rekommendationer beträffande ansvarsfördelningen mellan olika aktörer

Jag föreslår att institutet skall ha huvudansvaret för vissa delar av den samordnade och integrerade utbildningen inför internationella fredsmissioner och konflikthantering. Jag förutsätter däremot att de enskilda myndigheter och organisationer vars personal kommer att delta i internationella uppdrag också i framtiden kommer att låta grundläggande utbildning inför dessa uppdrag ingå i den ordinarie interna befattningsutbildningen. I de fall då myndigheter och organisationer på egen hand arbetar fram gemensamma utbildningsprojekt bör institutet påta sig en rådgivande och stödjande funktion.

En av svårigheterna i sammanhanget är att omfattningen av befattningsutbildning och vidareutbildning skiljer avsevärt mellan olika yrkeskategorier. Försvarsmakten är den myndighet som har nått längst när det gäller att systematiskt vidareutbilda och befattningsutbilda sin personal. En svensk officer beräknas i genomsnitt tillbringa en tredjedel av sin yrkesverksamma karriär i olika utbildningsanstalter. Ingen annan

yrkeskår kommer i närheten av denna andel. Redan tidigare har berörts hur man både inom Försvarsmaktens egna skolor och inom Försvarshögskolan lagt om verksamheten. Förändringarna kommer att på sikt medföra att den svenska officerskåren får allt bättre kunskaper om internationella uppdrag.

En liknande process pågår inom Rikspolisstyrelsen. Insatser med civilpoliser i internationell tjänst utreddes i början av 1997 av Nils Gunnar Billinger. ("Polis i fredens tjänst", SOU 1997:104). Utredningen förslog bl.a. att det i den grundläggande svenska polisutbildningen läggs in orienterande moment om tjänstgöring i fredsfrämjande syfte.

Räddningsverket genomför nu förändringar som förbättrar utbildningen för personal som skall medverka i internationella uppdrag.

Man kan emellertid inte räkna med att alla myndigheter och organisationer kan erbjuda samma grundliga förberedelse inför de internationella uppdragen inom ramen för den egna befattnings- och vidareutbildningen. Detta bör tas med i beräkningen i det föreslagna institutets utformning av utbildningsprogrammen. Detta innebär att institutet i vissa fall kan ta på sig ett större ansvar för grundläggande utbildning än vad som annars skulle vara fallet. Alldeles särskilt kan detta ansvar komma att öka när institutet skall samverka med mindre myndigheter/organisationer som saknar erfarenhet av internationella uppdrag - och/eller saknar kapacitet att utbilda egen personal.

För att utbildningen skall bli meningsfull krävs att både enskilda organisationer, inom och utom landet, och internationella och regionala organ deltar i stor omfattning. I de reguljära kurserna bör man utgå från att dessa sektorer normalt finns representerade. Det föreslagna institutet bör dessutom ha kapacitet att, efter önskemål från dessa organisationer och organ, skräddarsy internationella kurser. Finansieringen av deltagandet från de icke-statliga sektorerna kan enligt utredningens uppfattning ske på flera olika sätt. Det enklaste och minst byråkratiska sättet är att institutets reguljära budget görs tillräckligt stor för att täcka betydande medverkan från icke-statliga sektorer. Denna grundfinansiering kan givetvis vid behov kompletteras med andra former av finansiering såsom avgiftsfinansiering eller särskilt finansierade uppdrag från statsmakternas sida. Den senare metoden används för närvarande vid finansieringen av PFF-kurser.

Avgränsningen mellan institutets verksamhet och andra utbildningsinstitutioner kräver viss omtanke, även om det är svårt att dra alltför detaljerade riktlinjer. Enligt min uppfattning bör kompetenscentrets huvudsakliga egna och direkta insatser på utbildningssidan ske i form av seminarier på chefsnivå. Deltagarna bör komma från olika myndigheter och organisationer, i Sverige och utomlands. Försvarshögskolans traditionella kurser för chefer i totalförsvaret, de seminarier som drivs av "International Peace Academy", eller de nordiska UNMAS-seminarierna, är goda exempel på lämplig utformning av utbildningsverksamheten. Seminarier är emellertid ett utbildningskoncept som endast kan användas för personer som redan har viss erfarenhet eller kunskaper inom sina specialområden. För grundutbildning av personal bör normal kursverksamhet komma i fråga. Denna grundutbildning bör i första hand anordnas av respektive fackmyndighet. Man måste emellertid ta hänsyn till de skiftande nivåer på befattningsutbildningen i olika institutioner som berördes ovan. Institutet bör dock vara den centrala instans som olika myndigheter och organisationer kan vända sig till för att få råd beträffande utbildningen. Rådgivningen borde kunna omfatta synpunkter på såväl kursernas innehåll som lämpliga föreläsare och andra resurspersoner.

En annan principiell svårighet är avvägningen mellan allmängiltig utbildning inför internationell krishantering och förberedelser för ett specifikt geografisk uppdrag. Man bör notera att det är svårare att erbjuda en gedigen förberedelse för ett visst uppdrag om förvarningstiden är kort. Dessa problem hanteras bäst genom att låta den allmänna utbildningen bli så omfattande och allmängiltig som möjligt. Jag finner således att det föreslagna institutets bör bidra till att skapa en resursbas av människor med gedigen kunskap om internationell krishantering. Ju mindre kunskap som behöver inhämtas inför det enskilda uppdraget, desto bättre. En utbildningsinstitution med god erfarenhet från kurser och seminarier med allmänt innehåll har dessutom bättre förutsättningar att ordna eller bidra till passande utbildning inför enskilda operationer. Det borde inte vara några problem för ett institut med den föreslagna inriktningen att med kort varsel skräddarsy kurser om en viss region eller verksamhet. Att känna till vilka andra institutioner som har förmåga att vid behov arrangera utbildning blir en annan viktig funktion.

7.3 Rekrytering

För närvarande är ansvaret för rekrytering av personal för internationell konflikthantering uppdelat mellan UD, Sida och respektive fackmyndighet, främst Försvarsmakten (SWEDINT) och Rikspolisstyrelsen. Sida har sålunda ansvaret för OSSE-personal och valexperter/valövervakare medan SWEDINT, förutom den militära personalen, även rekryterar de EU-monitorer (ECMM) som är verksamma i det forna Jugoslavien. Ett särskilt nätverk - SWEDHUM - har under en tid arbetat med att förbättra möjligheterna att identifiera kompetenta kandidater till uppdrag och tjänster inom MR- och demokratiområdet.

Det finns en mycket nära koppling mellan kompetensutveckling av den typ som förslaget syftar till och rekrytering av personal till uppdrag inom den internationella konflikt- och krishanteringen. Förutom att nyrekryterad personal oftast behöver utbildas är det ofta samma personalkategorier som behövs både för utbildningsverksamheten och fältuppdrag. Detta är ett starkt motiv för att ha ett nära samband mellan kompetenscentret och berörda fackinstanser i rekryteringsfrågor. En knytning av SWEDHUM-projektets nätverk till det föreslagna institutet vore en naturlig utveckling.

En närbesläktad verksamhet är också behovet av att samordna svenskt deltagande i relevant utbildning utomlands. Efterhand som det flerdimensionella perspektivet blivit allt vanligare händer det allt oftare att Sverige eller svenska institutioner inbjuds att sända deltagare från olika verksamhetsområden. Det har hittills varit svårt att hantera sådana inbjudningar eftersom det saknats organiserat samråd i dessa frågor mellan olika departement, myndigheter och organisationer. Det föreslagna kompetenscentrer borde vara lämpat att hantera just denna typ av samordning. Ett sätt vore att i samråd med de berörda institutionerna och personerna upprätta ett register över personer som skulle kunna komma ifråga. Institutet skulle på denna punkt kunna bistå de berörda institutionerna och personerna med den långsiktiga kompetens- och karriärutvecklingen.

7.4 Språkutbildning

En av Sida-SANDÖ:s specialiteter är kurser för att på kort tid bibringa vuxna människor nya språk och/eller förbättra redan existerande språkkunskaper. Skolans språkutbildning förefaller emellertid vara relativt okänd utanför "biståndsvärlden". I dag är det i huvudsak Sida och frivilligorganisationerna som utnyttjar Sida-SANDÖ. Även andra statliga myndigheter som Försvarsmakten, Rikspolisstyrelsen och Räddningsverket skulle kunna dra nytta av kompetensen vid skolan. Delar av utbildningen skulle också kunna erbjudas utländska och mellanstatliga samarbetspartners inom ramen för den internationella konflikthanteringen, exempelvis OSSE.

Utredningen föreslår att de faciliteter och den kompetens för utbildning i språk och kulturkunskap som finns vid Sida-SANDÖ utnyttjas av fler aktörer än vad som sker i dag.

7.5 Organisatoriska och administrativa överväganden

Mitt förslag skulle i praktiken kunna medföra att vissa delar av de resurser och den verksamhet som nu finns vid ett antal olika myndigheter organisatoriskt samlas inom en och samma institution. Jag tror att mindre delar av Försvarsmaktens, Sidas och Försvarshögskolans nuvarande verksamhet skulle kunna komma att överföras till det nya institutet. Därtill kan Räddningsverket, ÖCB och Rikspolisstyrelsen komma att beröras i viss utsträckning. Man kan i sammanhanget även överväga att överföra vissa mindre forskningsresurser från FOA till den nya myndigheten.

Jag ser däremot inte något särskilt behov av att förlägga all verksamhet i kompetenscentret till samma geografiska plats. Det finns tvärtom starka skäl för ha aktiviteter på flera ställen. Det är sannolikt lämpligt att en väsentlig del av institutets verksamhet försiggår nära regeringskansliet i Stockholm. Jag utgår dessutom ifrån att en del av verksamheten kommer att vara förlagd vid det Internationella Kommandot. Många administrativa uppgifter kan upphandlas av någon annan myndighet, t.ex. Försvarshögskolan.

Regeringen har under de senaste åren givit nya och utökade uppdrag till flera myndigheter avseende förberedelser och verksamhet för och i den internationella konflikt- och krishanteringen. Dessa myndigheter arbetar nu med att förbättra sin kompetens i flera avseenden. Det är emellertid angeläget att de begränsade resurserna inte förslösas genom att myndigheterna söker etablera parallella funktioner och utbildningsplattformar inom de områden som bör vara gemensamma.

7.6 Nordiska och internationella kontakter

En mycket viktig uppgift för det föreslagna institutet blir att hålla nära och regelbunden kontakt med relevanta internationella och regionala organ och institutioner. Detta gäller givetvis sådana organ som har huvudansvaret för att organisera och leda verksamhet i konfliktområden såsom: FN-systemets aktörer, NATO, OSSE, EU/VEU, Europarådet, ICRC, OAU och andra organisationer som har, eller kan få, framtida roller. Därutöver faller det sig givetvis naturligt att kontakter etableras med den växande skara av institutioner som ägnar sig åt utbildning och forskning på området. I sammanhanget bör särskilt nämnas de två internationella institutioner med närbesläktade ämnesområden som finns i Stockholm - SIPRI och International IDEA.

Som tidigare nämnts finns det ett nära samarbetet mellan de nordiska länderna på det militära fredsfrämjande området. De fyra nordiska länderna Danmark, Finland, Norge och Sverige har bland annat enats om en praktisk arbetsfördelning av den militära utbildningen på området. När det gäller kontakterna på det civil-militära området finns det inte lika etablerade kanaler. I alla de berörda länderna pågår emellertid en utveckling som sätter de flerdimensionella aspekterna av konflikthanteringen i fokus. Inte minst letar man i de andra nordiska länderna efter former för att stärka förmågan att agera inom den civila konflikt- och krishanteringen. Det känns angeläget att etablera former för nordiskt samarbete och samverkan även på detta område.

Jag föreslår att regeringen etablerar en dialog med de andra nordiska länderna i syfte att skapa lämpliga former för samarbete och samverkan rörande utbildning inför internationell flerdimensionell konflikthantering.

Bilaga 1 - Aktörer i Sverige

Antalet myndigheter och institutioner med anknytning till internationell konflikthantering genomgår en ökning, i synnerhet om man räknar in de universitet och högskolor som ägnar alltmera uppmärksamhet år forskning och utbildning kring dessa frågor.

Även om utredningen inte gjort någon grundlig inventering av den akademiska världens befattning med ämnesområdet är det lätt att konstatera att forskning och utbildning är under snabb tillväxt. Utan att glömma alla de andra forskare och studenter som ägnar sig åt dessa frågor runtom i landet vill vi särskilt nämna den verksamhet som pågår vid Institutionen för freds- och konfliktforskning samt Kollegiet för bistånd och utvecklingsstudier vid Uppsala Universitet, Institutionen för freds- och utvecklingsforskning vid Göteborgs Universitet samt Raul Wallenberg Institutet vid Lunds Universitet.

Landets 147 folkhögskolor erbjuder också ett brett spektum av utbildning. 44 folkhögskolor erbjuder kurser med någon form av internationell inriktning. 11 folkhögskolor genomför ulands- och biståndskurser. I folkhögskolornas omfattande kursutbud finns delar av utbildningen som anknyter till verksamhetsområdet.

I Sverige finns ett mycket stort antal frivilligorganisationer. Några är väl kända, medan andra arbetar i det tysta, vissa har stora ekonomiska och personella tillgångar, andra arbetar med små resurser, en del erhåller medel från staten, andra står helt vid sidan av statliga bidrag, några har politiska förtecken, en del arbetar utifrån religiösa ideal o.s.v. Många frivilligrörelser har verksamhet som har anknytning till internationell konflikthantering.

Förutom de frivilligorganisationer som redovisas i denna bilaga, bör nämnas att ett antal av de frivilliga försvarsorganisationerna kommit att ägna mer intresse åt internationellt arbete, främst i de baltiska staterna.

Bland frivilligrörelserna finns också flera paraplyorganisationer och nätverk som delvis överlappar varandra. I vissa nätverk finns både myndigheter och frivilligorganisationer representerade. Även nätverken arbetar utifrån olika förtecken.

I denna bilaga redovisar vi något om de statliga myndigheter som haft störst anknytning till den internationella konflikthanteringen under det senaste decenniet. Listan är inte fullständig och nya statliga institutioner kan säkert bli indragna i verksamheten i framtiden. Bilagan beskriver också några av frivilligorganisationernas största paraplyorganisationer och nätverk samt två av de större frivilligorganisationerna. I syfte att ge en bild av det mångfacetterade arbetet paraplyorganisationer, nätverken och frivilligorganisationerna bedriver, beskrivs ett stort antal genomförda eller pågående projekt.

Bilagan redovisar:
1. Försvarsmakten
2. Försvarshögskolan
3. Rikspolisstyrelsen
4. Räddningsverket
5. Sida
6. Överstyrelsen för civil beredskap
7. Det ekumeniska nätverket
8. Forum Syd
9. Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer
10. Olof Palmes Internationella Centrum
11. Röda Korset
12. Rädda Barnen

1 Försvarsmakten (FM)

Försvarsmakten har sedan lång tid ett stort internationellt engagemang, främst inom det fredsbevarande området. Sedan 1948 har drygt 80 000 personer deltagit i internationella fredsfrämjande uppdrag. Fredsfrämjande och humanitära internationella insatser är numera en av Försvarsmaktens fyra huvuduppgifter. Verksamheten skall bedrivas så att insatserna kan genomföras i samverkan med andra stater, myndigheter och organisationer. Nuvarande säkerhetspolitiska situation medger också att större resurser än tidigare varit fallet kan utnyttjas i internationella sammanhang. Utvecklingen kan leda till att enskilda och sammansatta enheter ur Försvarsmakten i framtiden får allt mer komplexa uppgifter.

Svenska förband som deltar i internationella insatser är bemannade och utrustade för att klara sig i mycket svåra situationer. Huvuduppgiften för förbanden är vanligtvis att i någon form dämpa eller förhindra en konflikt och i samband med detta förbättra det allmänna säkerhetsläget. Förbanden har som regel kapacitet att ta till tvingande åtgärder men löser i de flesta fall huvuduppgiften med små åtgärder och allmän närvaro i konfliktområdet. Ett förbättrat säkerhetsläge underlättar för samtliga inblandade parter, såväl civila som militära. Efter hand som säkerhetsläget så tillåter kan delar av förbandens resurser omprioriteras och även komma andra organisationer och lokalbefolkningen till del. Det militära systemet kan bistå med bl.a. ammunitions- och minröjning, eskorttjänst, trafikreglering, transporter, väg- och broreparationer, snabbupprättande av tillfälliga flyktingförläggningar m.m.

De flesta svenska förband i internationell tjänst lyder operativt under FN eller, som i Bosnien, under Nato-befäl. I frågor av nationell karaktär, logistik och personalfrågor leds och understöds förbanden från Sverige.

I Sverige är det Överbefälhavaren (ÖB) med Högkvarteret (HKV) i Stockholm som övergripande leder Försvarsmaktens internationella verksamhet. Viss operativ verksamhet leds/understöds också direkt från HKV medan huvuddelen är delegerad till och leds av, chefen för Försvarets Internationella Kommando (SWEDINT).

Merparten av den "internationella gränsytan" vad avser internationella uppdrag utgörs således av SWEDINT. SWEDINT har också det

yttersta ansvaret för att personal och enheter är rätt utbildade innan de sätts in i internationella uppdrag. Till detta kommer också de arbetsuppgifter som utförs av Totalförsvarets ammunition- och minröjningscentrum (SWEDEC), Försvarets hundtjänstcentrum (FHTC), Försvarets sjukvårdscentrum (FSC), Totalförsvarets skyddsskola (SkyddS), försvarets transportflyg och försvarets minröjning till sjöss. Försvarsmakten deltar t.ex. vid de årligen återkommande övningarna "Baltic Challenge" och "Baltops", där en väsentlig del utgörs av sjöminröjning samt vid övningen "Open Spirit", som innebär ren minröjningsverksamhet till sjöss.

Försvarsmakten är en utpräglad utbildningsorganisation och det är vid förband och skolor, i den dagliga officers- och värnpliktsutbildningen, som grunden för Försvarsmaktens förmåga byggs upp.

Försvarsmaktens förband, olika kompetenscentrum och skolor har ett väl utvecklat samarbete samtidigt som ett ständigt utvecklingsarbete pågår.

Utöver internationella uppdrag pågår inom ramen för "Partnerskap för fred" (PFF), en omfattande övningsverksamhet där Försvarsmakten, andra myndigheter och vissa frivilligorganisationer deltar. Exempel på detta är den årligen återkommande "Nordic Peace", som övar interoperabilitet och civil-militärt samarbete samt "Viking 99", som avser en datorstödd och simulerad stabsövning med syfte att belysa samordning av civila och militära insatser vid fredsfrämjande och humanitära uppdrag.

Den ordinarie officersutbildningen och det bilaterala elev- och officersutbytet mellan Sverige och ett antal länder innehåller också ett betydande inslag av internationell verksamhet. Det är utbildningar och verksamhet som ytterligare förbättrar förutsättningarna för officerare och förband att delta i internationella uppdrag.

De vanligaste befattningarna för officerare i internationell tjänst är: förbandschef på olika nivåer, stabsmedlem i någon svensk- eller, internationell stab, t.ex. NATO, OSSE eller FN, samt militär FN-observatör (UNMO). Officerare kan också anställas/tjänstgöra i andra organisationer och myndigheter t.ex. VEU, EU (ECMM), Sida och Räddningsverket (SRV).

Officerare som tjänstgör i förband och militära staber är som regel beväpnade. Officerare som tjänstgör som militära observatörer,

monitorer, verifikatörer eller på uppdrag av andra myndigheter och organisationer är inte beväpnade.

Huvuddelen av den utlandstjänstgörande personalen utgörs dock av reservofficerare och värnpliktiga, kvinnor och män, som till vardags studerar eller arbetar civilt.

1.1 Försvarets Internationella Kommando (SWEDINT)

SWEDINT är Försvarsmaktens kompetenscenter för internationell fredsbevarande verksamhet samt Försvarsmaktens regionala PFF-center. SWEDINT är lokaliserat i Almnäs utanför Södertälje.

Kommandots huvuduppgift är att utbilda och ansvara för den direkta ledningen av Försvarsmaktens internationella enheter, "utlandsstyrkan". I detta ingår förberedelser, rekrytering, utbildning, anställning, materielanskaffning, transporter, hemkomstverksamhet, avsked, uppföljning, utveckling m.m.

SWEDINT svarar också för den svenska snabbinsatsstyrkan, SWERAP. Personalstyrkan uppgår till mellan 500-800 personer.

Utlandstyrkan, för närvarande ca 800-1 500 personer per år, omfattar svensk personal som ingår i allt från förband, stabspersonal i Nato- och FN-administrationer till observatörer, monitorer, civilpoliser och delegater (Korea). All personal, såväl civil som militär, tar tjänstledigt från sin ordinarie verksamhet när de anställs i "utlandsstyrkan". Utlandsstyrkans verksamhet regleras bl.a. av Lagen (1992:1153) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands, Förordningen (1984:309) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten och Förordningen (FFS 1984:30) om Sveriges delegation vid övervakningen av vapenstilleståndet i Korea.

Eftersom det primära åtagandet för SWEDINT är att ge militär personal relevant utbildning inför deltagande i denna typ av insatser behöver SWEDINT tillförsäkra sig resurser och kunskaper från såväl Försvarsmakten i övrigt som andra myndigheter och organisationer. Härtill kommer uppdraget att även utbilda civilpoliser och polischefer för internationella insatser samt utbildning och träning av civila organisationer inom främst områdena säkerhet och minkunskap, "mine awareness". Detta faktum skapar goda möjligheter till kunskaps- och

kompetensöverföring/utbyte mellan det militära systemet, andra myndigheter och frivilligorganisationer (NGO).

Utbytet har i sin tur skapat förutsättningar för SWEDINT att erbjuda utbildning till såväl statliga myndigheter som ickestatliga organisationer. Exempel på myndigheter och organisationer som under senare tid genomfört utbildning vid SWEDINT är Sida, Rädda Barnen, Röda Korset, Kristna Fredsrörelsen och Forum Syd.

Almnäs och SWEDINT är dimensionerat för en framtida expansion inom det civil-militära samarbetet. Redan idag är en del av Räddningsverkets verksamhet, samverkanskontor och en utbildningsenhet, förlagt till Almnäs. Rikspolisstyrelsen har under många år samarbetet med SWEDINT och 1998 fördjupades samarbetet då RPS placerade en polis att på heltid tjänstgöra vid utbildningscentret på SWEDINT.

Vid SWEDINT genomförs såväl dagsseminarier som tre veckors kurser. Huvuddelen av utbildningen genomförs med engelska som undervisnings- och samtalsspråk. Såväl kursutbud som kursernas innehåll förändras och utvecklas kontinuerligt.

Några av kurserna i kursverksamheten:

- United Nations Staff Officers Course (UNSOC), 3 w.
  Mål: Träna nationellt utbildade stabsofficerare för befattningar i multinationella missions – och/eller kontingenthögkvarter.
- International Police Commander Course (IPCC), 3 w.
  Målet med kursen är att förbereda högre polisbefäl för chefsbefattningar i internationella fredsfrämjande polismissioner ledda av FN eller regionala organisationer som OSSE eller VEU.
  Ansvarig för kursen är Rikskriminalpolisen. [2]
- United Nations Police Officers Course (UNPOC), 2 w.
  Målet med kursen, som är en grundkurs, är att förbereda polispersonal för internationella fredsfrämjande missioner. [2]
  Ansvarig för kursen är SWEDINT.
- Partnership for Peace Staff Officers Course (PfP SOC), 3 w.
  Mål: Träna nationellt utbildade stabsofficerare från PFF-länder för befattningar i multinationella brigadhögkvarter eller nationella bataljonshögkvarter vid fredsfrämjande verksamhet.

[2] Se "p. 3.1 Rikskriminalpolisen/SWEDINT"

- Command Post Exercise (PfP CPX), 1 w.
  Mål: Träna och förbereda såväl enskilda officerare som förbandsstaber för medverkan i multinationella PFF-övningar och/eller tjänstgöring vid högkvarter under fredsfrämjande verksamhet.
- Utbildning av stabspersonal till NORDPOL BRIGADE i Bosnien, Nordic Support Group (NSG) i Ungern och UN STAND-BY FORCES HIGH READINESS BRIGADE (SHIRBRIG) i Danmark.
- Språkkurser i engelska för svenska och utländska elever, 1 w.
  Mål: Utveckla officerarnas språkförmåga avseende militär engelska samt att bekantgöra eleverna med FN- och NATO-terminologi.
- United Nations Junior Officers Course (UNJOC), 2 w.
  Mål: Utbilda yngre officerare för tjänstgöring i FN:s och/eller regionala säkerhetsorganisationers fredsbevarande styrkor.
- PfP Junior Staff Officers Course (PfP JSOC), 2 w.
  Mål: bekantgöra PFF-länders yngre officerare med NATO stabsarbetsmetodik, så att de kan bemanna befattningar på bataljonsnivå vid av NATO ledd fredsfrämjande verksamhet.
- European Community Monitors Mission (ECMM)-kurs, 1 w.
  Mål: Träna och förbereda monitorer från EU:s medlemsstater för tjänstgöring inom ECMM.
- Minröjningskurs, 1 w.
- "Mine awareness" och annan säkerhetsutbildning för valövervakare och några icke statliga organisationer (NGO). *Säkerhetsutbildningen bör bibringas samtliga utlandstjänstgörande svenskar, oavsett organisationstillhörighet.*
- Förberedande FN-utbildning för kvinnor (FöFNKv).
- Stöd till Försvarshögskolan vid delar av Försvarshögskolans internationella utbildning, 6w.
- Missionsinriktad utbildning av militär personal, civilpoliser m.fl. i direkt anslutning till utlandstjänstgöringen.

Vid sidan av den omfattande kursverksamheten bedriver SWEDINT kontinuerligt sin volymmässigt största verksamhet, rekrytering och utbildning av förbandsenheter.

Nuvarande verksamhet är:

- befäls- och förbandsutbildning för enheterna i SFOR i Bosnien och kompanierna i UNPREDEP i Makedonien samt
- befäls- och förbandsutbildning för den svenska snabbinsatsstyrkan, SWERAP.

Totalt utbildas vid SWEDINT/Utbildningscentrum på årsbasis ca 3 000 elever från omkring 60 nationer.

1.2 Totalförsvarets ammunition- och minröjningscentrum (SWEDEC)

SWEDEC är Försvarsmaktens kompetenscenter för fältarbeten, varmed menas "*all verksamhet som syftar till att förändra terräng och infrastruktur*". Verksamheten omfattar information, utbildning, utveckling, försök och utprovning.

SWEDEC har därutöver en särskild roll som kompetenscentrum för hela Totalförsvarets behov beträffande ammunitions- och minröjning och förväntas samordna utveckling och utbildning.

SWEDEC är lokaliserat i Eksjö.

Eftersom fältarbeten är en efterfrågad kompetens när det gäller Försvarsmaktens internationella engagemang har den militära och humanitära verksamheten vid SWEDEC efterhand kommit att få en alltmer internationell prägel.

Inom SWEDEC bedrivs en omfattande utbildning av yrkes- och reservofficerare för att tillgodose huvuddelen av Försvarsmaktens behov av fältarbetsutbildad personal. Ammunitions- och minröjningsutbildningen har de senaste åren ökat i omfattning. Alla Försvarsmaktens ammunitions- och minröjningsenheter som skall tjänstgöra utomlands utbildas vid centret. Därutöver kommer kursdeltagare från Räddningsverket, Polisen, Vattenfall, Sida och några civila frivilligorganisationer.

Stöd till humanitär verksamhet utgör en viktig del i SWEDEC:s arbete. Bl.a. utbildar och administrerar SWEDEC en särskild personalpool med officerare som kan ställas till Sida och biståndsorganisationers förfogande.

SWEDEC bemannas i huvudsak av personal från Försvarsmakten men även Räddningsverket har personal som tjänstgör vid centret. Samarbetet går att utveckla så att även andra myndigheter och organisationer i landet, i större utsträckning än vad som nu är fallet, nyttjar och tillför kompetens till centret. T.ex. skulle svensk

biståndspersonal och hemvändande flyktingar kunna utbildas i "mine-awareness"

SWEDEC samarbetar med flera departement, myndigheter, institutioner, högskolor, industrin, frivilligorganisationer, de Baltiska staterna samt inom det militära kontaktnätet för fältarbetsfrågor i Norden.

Den vid SWEDEC sammanhållna utvecklingen och utbildningen inom fältarbetsfunktionen utgör en bas för den svenska krigsorganisationen i framtiden och därmed även basen för Försvarsmaktens förmåga att i nutid genomföra internationella insatser inom detta område.

Samarbetet mellan SWEDEC och SWEDINT kan kort beskrivas som att SWEDEC utbildar enheter/funktioner till SWEDINT som sedan svarar för det operativa ansvaret när enheterna arbetar i internationell miljö. SWEDEC stödjer också i sakfrågor, under själva genomförandet, både SWEDINT och de enheter som arbetar på fältet.

Utvecklingen av minhundekipage, certifiering av hundekipage och uppsättande av eventuell "minhundekipagepool" kommer att bli SWEDEC:s ansvar i samarbete med FHTC.

1.3 Försvarets hundtjänstcentrum (FHTC)

FHTC är funktionscentrum för hundtjänsten vad avser utbildning, dressyr, forskning, utveckling samt utarbetande av reglementen och rekommendationer inom Försvarsmakten.

FHTC stöder SWEDINT med utbildning och rekrytering av hundekipage (hundar med förare) till utlandsstyrkan.

FHTC stöder även andra svenska myndigheter t.ex. Sida och SRV. I dessa internationella sammanhang kan Försvarsmakten med bl.a. SWEDINT, SWEDEC och FHTC utbilda personal från en lokal befolkning, med målsättning att de på sikt skall ha sådan kompetens att de kan dressera sina egna hundar och utbilda egen personal. Ett sådant projekt genomförs för närvarande i Kambodja.

FHTC är lokaliserat i Tullinge söder om Stockholm.

1.4 Försvarets Sjukvårdscentrum (FSC)

FSC är kompetenscentrum för hälso- och sjukvård inom Försvarsmakten.

Huvuduppgifterna är anskaffning av sjukvårdsförnödenheter för Försvarsmakten samt utbildning av värnpliktig och anställd kvalificerad sjukvårdspersonal.

Hälso- och sjukvård är en utpräglad totalförsvarsfunktion och därför samarbetar FSC med ett stort antal myndigheter. Ett exempel är samarbetet med Socialstyrelsen (SoS). FSC utbildar personal samt anskaffar sjukvårdsförnödenheter åt SoS beredskapsfunktion.

Skolans utbildningsverksamhet omfattar: fackutbildning av medicinalpersonal, lärarutbildning, medicinalofficersutbildning, krigskirurgisk utbildning samt funktionsstöd vid olika större övningar.

FSC:s personal utgörs av läkare, sjuksköterskor, officerare, veterinär, farmaceut, hälsoskyddsinspektör, civilingenjör m.m.

Inom forskning och utbildningsområdet samverkar FSC med civil hälso- och sjukvård.

Stöd till internationell verksamhet på uppdrag av HKV utgör en stor del av FSC:s verksamhet. FSC har stående uppdrag att stödja SWEDINT bl.a. beträffande:

- planering, personaluttagning, utbildning, genomförande samt uppföljning vid internationella insatser,
- försörjning med sjukvårdsförnödenheter,
- medicinsk rådgivning, krishantering och "debriefing" för att förebygga eller minimera psykiska besvär m.m.,
- uppföljning av medicinskt omhändertagande, rehabilitering m.m. av skadad personal i utlandsstyrkan.

Dessutom pågår en utveckling av FSC:s samarbetet och samverkan med SRV, SoS m.fl. avseende hälso- och sjukvård vid internationella insatser. FSC har t.ex. ett nära samarbete med SRV vad avser sjukvårdsfunktionen i SRV:s "rescue teams".

FSC har också utbildat baltiska försvarsläkare i krigssjukvård och stöder BALTBAT med viss utbildning och sjukvårdsförnödenheter.

FSC har ett utbrett internationellt kontaktnät och deltar i detta i forskning och utveckling avseende krigssjukvård.

Svenska sjukvårdsenheter deltar i internationella uppdrag som en del av utlandsstyrkan, både som fristående förband och/eller ingående i andra typer av förband. Erfarenheter från omhändertagande av skadade soldater och civila tillför fortlöpande funktionen nya kunskaper. Genom att utveckla och pröva ny materiel, ny organisation, nya metoder etc. för den internationella verksamheten erhålls viktiga erfarenheter för fortsatt utveckling av sjukvårdsfunktionen. Erfarenheter från forskning och de praktiska erfarenheterna från internationella uppdrag omsätts sedan i praktisk utbildning.

FSC är lokaliserat på Hammarö söder om Karlstad.

1.5 Totalförsvarets skyddskola (SkyddS)

SkyddS är NBC-funktionscentrum och har ansvar för nukleära-biologiska- och kemiska medel/funktionen inom Försvarsmakten.

Inom NBC-området stöder skolan Försvarsmakten med kvalificerad NBC-utbildning och genomför regelbunden uppföljning och kontroll av övrig NBC-utbildning inom Försvarsmakten. Skolan stöder också Försvarsmakten i utvecklingsarbete och genomför i dessa sammanhang studier och försök.

Skolan utbildar värnpliktiga specialister, officerare och handläggare inom de civila delarna i totalförsvaret som behöver speciella NBC-kunskaper.

Utöver den specialistutbildning som SkyddS erbjuder Försvarsmakten ingår NBC-utbildning i officersutbildningens samtliga skolsteg. Vid specialkursen utbildas NBC-instruktörer och NBC-företrädare. Kurserna är 2-3 veckor och antalet elever är ca 20-30 per år. Kurserna kan även genomföras med engelska som kursspråk och därigenom också erbjudas utländska elever.

Skolan styrs vad avser det militära försvaret genom uppdrag från HKV. För skolans civila uppdrag är ÖCB samordnande myndighet.

Inför varje internationell insats med personal i utlandsstyrkan har ÖB fastställt att en hotbedömning vad avser NBC skall göras. Med den som

grund skall utbildningsinsatser och utrustning av förbanden utformas. Mot bakgrund av detta deltar SkyddS fortlöpande i NBC-utbildningen av förbandsenheter vid SWEDINT och SWEDEC.

Skolan har även utbildat inspektörer för UNSCOM i Irak.

I ett samarbetsprojekt mellan Sverige och Förenta Staterna utbildar SkyddS personal från Estland, Lettland och Litauen i miljövård. Syftet är att skapa ett regionalt utbildningscentrum för miljöutbildning i Nemencine, Litauen.

Ett fackprogram NBC startar hösten 1999. Utbildningen omfattar 40 poäng. Fackprogrammet vänder sig till såväl officerare som civil personal inom totalförsvarets. Huruvida hela utbildningspaketet skall kunna presenteras för utländska elever är ännu inte klart även om delar av utbildningen redan i inledningsskedet kan erbjudas internationellt deltagande.

Deltagarna skall erhålla kunskaper och färdigheter bl.a. för att:
- under fred, kris och krig kunna planera, leda och genomföra verksamhet i NBC-miljö och
- kunna tjänstgöra i internationell verksamhet inom NBC-området som NBC-chef/handläggare i stab/förband/enhet eller som NBC-vapeninspektör.

SkyddS genomför i samverkan med FOA 4 och Umeå Universitet tre olika NBC-kurser samt en 10 p kurs, "NBC och Totalförsvar". Utbildningen utnyttjas i dag av bl.a. Försvarsmakten, Rikspolisstyrelsen och Luftfartsverket.

Från 1999 förfogar SkyddS över en ledningsträningsanläggning vilket kommer att medge ledningsträning i "svåra situationer". Anläggningen kommer att kunna användas av såväl Försvarsmakten som civila myndigheter.

Totalförsvarets skyddsskola har lång erfarenhet av skydd mot kemiska och biologiska stridsmedel. Dessa kunskaper kan bibringas en större krets än vad som sker i dag med kraftsamling till personal som skall tjänstgöra i områden där dessa hot föreligger.

2 Försvarshögskolan (FHS)

Försvarshögskolan skall genom forskning och utbildning stödja totalförsvarets kompetensuppbyggnad och chefsutveckling av såväl militär som civil personal. Härvid skall riktlinjer för totalförsvaret, som kan sammanfattas i nyckelorden anpassning, helhetssyn, folkförsvar och internationella uppgifter, utgöra grunden.

Totalförsvarets växande internationella engagemang skall tydligt återspeglas i Försvarshögskolans verksamhet. Den del av verksamheten som vänder sig till en kvalificerad internationell deltagarkrets skall ges distinkt identitet varvid kvalificerad säkerhetspolitisk kompetens måste finnas. Försvarshögskolan skall öka utbildningsansträngningarna vad gäller internationell samverkansförmåga, bl.a. i fråga om språk, stabsarbetsmetodik och ledningssystem. Samtliga verksamhetsgrenar skall betona betydelsen av ett demokratiskt förankrat folkförsvar. Skolan skall tydligt utbilda i Sveriges statskick. Härvid skall beslutsprocessen avseende totalförsvarsfrågor belysas och vilka roller som åvilar regering, riksdag och myndigheter klargöras.

Försvarshögskolans huvudintressenter är myndigheter inom Försvarsdepartementets ansvarsområde, främst Försvarsmakten (FM) och Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB). Därutöver Utrikesdepartementet (UD) samt näringslivet och övriga myndigheter.

2.1 Den högre officersutbildningens historia

Dagens Försvarshögskola, inklusive f.d. militärhögskolan, utgör det senaste utvecklingssteget i en lång militär utbildningstradition. Artilleriläroverket på Marieberg 1818 kan sägas vara militärhögskolans ursprung. 1878 skapas Krigshögskolan för armén dit generalstabskurserna överfördes och där krigshistoria, "den mänskliga utvecklingens gång", de politiska partiernas uppkomst, den nutida samhällsordningen, allmän historia, franska, ryska m.m. studerades. Erfarenheterna från andra världskriget och Koreakriget visade på det växande behovet av gemensam operativ ledning inom det vi i dag kallar Försvarsmakten. Den ökade samsynen ledde 1957 till beslut om en sammanslagning av arméns-, marinens och flygvapnets krigshögskolor til en gemensam militärhögskola. **1961** inleddes de första kurserna vid den nybildade **Militärhögskolan**.

Även tankar om ökad samverkan mellan försvaret och samhället i övrigt växte tidigt fram. Efter andra världskriget anordnades strategiska kurser för de militära staberna, högskolorna, och förvaltningarna där högre civila befattningshavare i utrikesförvaltningen, civilförsvaret, riksnämnden för den ekonomiska försvarsberedskapen, kommunika tionsverken m.fl. ämbetsverk inbjöds att delta. Genom dessa spel och kurser lades grunden till **Försvarshögskolan** som inledde sin total försvarsinriktade verksamhet **1952**.

Verksamheten vid de båda skolorna har anpassats efterhand såväl till de ändrade förutsättningarna för totalförsvarets planering som ändringar i det fredstida samhället och totalförsvarets organisation föranlett. Under 90-talet har ett flertal utredningar, som påverkat officersutbildningen i allmänhet och den högre chefsutbildningen i synnerhet, genomförts. Bl.a. vill statsmakterna att delar av Försvarsmaktens utbildning skall få akademisk status.

90-talets omvälvande förändringar i omvärlden har förändrat kraven på officersutbildningen. Ökad internationell verksamhet, språk, ökade krav på allmänutbildning och etikfrågor får en allt mer framskjutande roll i utbildningen.

1 januari 1997 gick Militärhögskolan och Försvarshögskolan samman och **Försvarshögskolan** i nuvarande organisation bildades. Försvars högskolan är i dag en egen myndighet utanför Försvarsmakten.

2.2 Utländsk deltagande i utbildningen

Av tradition har det i stort sett varje år sedan början av 60-talet funnits norska studerande representerade vid utbildningen. Även finska och danska studerande har regelmässigt deltagit. Våra nordiska grannländer sänder numera officerare till Försvarshögskolan i stort sett varje år. Under de senare åren har skolan även haft elever från icke nordiska länder.

Sedan något år tillbaka tjänstgör också officerare från de nordiska länderna som lärare vid skolan.

En förutsättning för tjänstgöring vid FHS är att såväl elever som lärare behärskar det svenska språket. Svenska språket används i all utbildning förutom vid de korta internationella veckokurserna som genomförs på engelska.

Årligen skickar Försvarsmakten elever utomlands för högre militär utbildning. Försvarshögskolan ansvarar för kontakterna med de utländska skolorna och för uppföljning av eleverna. 1997 hade Sverige elever i Danmark, Frankrike, Norge, Tyskland och USA.

2.3 Organisation

Försvarshögskolan har en styrelse som består av högst femton personer som utses av regeringen. Ledamöterna representerar såväl totalförsvar, universitet, andra civila myndigheter som det politiska etablissemanget. Även lärare och elever är representerade i skolans styrelse.

Försvarshögskolan har en matrisorganisation med en rektor, prorektor, forsknings- och utvecklingsnämnd, institutioner och linjer samt ett institut för högre totalförsvarsutbildning (IHT). Organisationen kommer under 1999 att anpassas efter nya krav och såväl program som institutioner kommer att påverkas.

Institutionerna ansvarar främst för utbildning och forskning inom respektive ämne.

Linjerna ansvarar främst för elevers chefsutveckling och för samordning mellan olika ämnen inom respektive utbildning.

Institutet ansvarar främst för högre totalförsvarsutbildning för chefer, högre tjänstemän och handläggare inom totalförsvaret samt för den högsta militära chefsutbildningen.

2.4 Verksamheten

Försvarshögskolans utbildning bygger, vid sidan av de militära professionella kraven på chefsutveckling, på vetenskaplig grund.

Forskning, pedagogisk utveckling, utbildning och lärarsamverkan sker i nära kontakt med universitet och civila högskolor i Sverige samt utomlands. Försvarshögskolan samverkar också med Försvarets Forskningsanstalt (FOA) Försvarets Materielverk (FMV) Statens Räddningsverk (SRV) och med försvarshögskolor i andra länder.

Utbildningen inom Försvarshögskolan grundar sig på högskolelagen och högskoleförordningen med dess meritvärdering. Utbildningsnivå

och pedagogisk styrning utformas efter totalförsvarets behov. Högskolan har ca 270 anställda, varav hälften civila.

Den militära utbildningen är yrkesinriktad, för individuella karriärer och för ledarkompetens i högre militära befattningar.

Totalförsvarsutbildningen belyser och skapar förståelse för svensk säkerhetspolitik och det svenska totalförsvaret i såväl ett svenskt- som ett internationellt perspektiv. Utbildningen syftar till att ge eleverna ökad duglighet att verka i sina olika befattningar inom totalförsvaret.

90 % av uppdragen kommer från Försvarsmakten 10 % via ÖCB och UD. IHT erhåller sina uppdrag i huvudsak från ÖCB.

Försvarshögskolan har en omfattande internationell verksamhet inom området "fredsbevarande/fredsfrämjande" i vidare bemärkelse. T.ex. genom forskning, utbildning, projekt, övningar, deltagande i kurser/seminarier författa publikationer m.m.

Försvarshögskolan är lokaliserad i Stockholm, Östersund och Karlstad.

2.4.1 Forskning

Forskningen vid Försvarshögskolan bedrivs inom följande områden: säkerhetspolitik, strategi, militärhistoria, organisation, beslutsfattande, ledarskap, pedagogik, urval, stress, militära operationer, operativ och taktisk ledning, internationella operationer, militärteknik, ekonomistyrning, logistik, samhälle och försvar, folkrätt, lågnivåkonflikter, krishantering samt informationskrigföring,

2.4.2 Institutet

IHT ansvarar för den högre totalförsvarsutbildningen samt för internationell och nationell uppdragsutbildning. Det nya totalförsvarsprogrammet (80 poäng) samt enstaka akademiska kurser i totalförsvar finns också vid IHT. Institutet genomför den högsta militära chefsutbildningen. För övriga delar inom totalförsvaret, inklusive de militära delarna, finns ett totalförsvarsprogram.

Utöver officersutbildningen och högre chefsutbildning genomför totalförsvarsprogrammet utbildning av utländska parlamentariker inom

ramen för Partnerskap för fred (PFF) inom områdena säkerhetspolitik, demokratisk kontroll av väpnade styrkor och totalförsvarskonceptet. IHT genomför även Chefskurs för totalförsvarets högsta chefer.

2.4.3 Linjer

För de militära delarna av totalförsvaret finns nivåhöjande utbildning vid Försvarshögskolan bestående av stabs- och chefsprogram.

Grunden för den militära utbildningen är att utveckla officerarnas förmåga att leda väpnad strid. Programmen skall ge officerarna bästa möjliga förutsättningar att möta uppgifter i en osäker framtid.

Chefsprogrammet har som syfte att tillgodose det framtida behovet av försvarsmaktsofficerare med tillräcklig kunskap, insikt och färdigheter för att kunna tjänstgöra och utvecklas i befattningar på militär nivå överstelöjtnant/kommendörkapten under fred, kris och krig. Officerarna utbildas mot nivån chef för högre förband samt kvalificerad stabsmedlem. Utbildningen, som genomförs under två år, är också en grund för framtida utveckling mot högre chefsnivåer.

Försvarshögskolans chefsexamen uppnås efter fullgjorda fordringar om sammanlagt minst 80 veckor enligt officersförordningen. Examensfordringarna inkluderar också de allmänna målen enligt högskolelagen.

Målet med chefsutbildningen är att:
- tillgodose Försvarsmaktens behov av officerare med kunskap, insikt och färdighet för nivå överstelöjtnant/kommendörkapten i grund- och krigsorganisationen,
- ge fördjupad färdighet inom respektive försvarsgren,
- ge mycket god insikt i hela totalförsvarsfunktionen,
- möjliggöra utveckling mot högsta chefsnivåerna,
- kunna besätta försvarsgrensoberoende befattningar på nivå överstelöjtnant/kommendörkapten.

Stabsprogrammets syfte är att tillgodose det framtida behovet av försvarsmaktsofficerare med tillräckliga kunskaper, insikter och färdigheter för att kunna tjänstgöra och utvecklas mot militär nivå major/örlogskapten. Utbildningen genomförs av kaptener i 30-årsåldern med cirka tio års yrkeserfarenhet, varav cirka tio terminer högskoleutbildning inom försvaret.

Stabsprogrammets utbildning för reservofficerare har samma mål, men avser endast placering i krigsorganisationen. De för denna examen mera begränsade fordringarna kompenseras i regel av civil högskoleutbildning.

Försvarshögskolans stabsprogramexamen med inriktning mot armén, marinen respektive flygvapnet uppnås efter fullgjorda fordringar enligt officersförordningen. Examensfordringarna inkluderar också de allmänna målen enligt högskolelagen.

2.4.4 Institutioner

Institutionen för Civil Beredskap utvecklar i samverkan med ÖCB kunskaper med vars hjälp chefer och specialister inom totalförsvaret kritiskt skall kunna granska samt utveckla det svenska samhällets förmåga att förebygga och hantera säkerhetspolitiska kriser, militära konflikter och svåra påfrestningar på samhället i fred. Institutionen ansvarar för utbildning inom ämnena totalförsvarskunskap med fokus på civil beredskap, statskunskap, folkrätt och informationstjänst.

Exempel på aktiviteter med anknytning till internationell fredsfrämjande verksamhet:

- Institutionen genomför ett par gånger per år *seminarier* inom ramen för "International Humanitarian Law".
- *Forskningsprojektet* "Det folkrättsliga skyddet för personal på internationella uppdrag" skall till stor del behandla skyddet för personal i FN-insatser.
- Institutionen *utbildar* också i "Roules of Engagement" (ROU), "Status of Forces Agreement" (SOFA) samt "Memorandum of Understanding"(MOU).
- Institutionen har genomfört *övning* med "International Humanitarian Fact Finding Commission" (IHFFC).

Ledarskapsinstitutionen ansvarar för den betendevetenskpliga delen av skolans forskning och utbildning inom området "ledarskap". Detta belyses ur olika perspektiv, alltifrån ledarskap som personlig kompetens till ledarskap som organisatoriskt behov.

Exempel på aktiviteter med anknytning till internationell fredsfrämjande verksamhet:

- Projektet "Internationella insatser" syftar till att ge dels en snabb erfarenhetsavtappning dels bidra till en långsiktig kunskaps-

uppbyggnad. Resultatet skall kunna tas tillvara i utbildning, planering och genomförande av kommande internationell verksamhet.

- Institutionen genomför just nu ett *doktorandarbete*, "Ledarskap i förändring - en granskning av det svenska militära ledarskapet med fokus på två fallbeskrivningar från Bosnien".
- Institutionen ger också ut ett stort antal *publikationer*.

Managementinstitutionen verkar inom områdena produktionslogisitk, ekonomistyrning, personalledning samt mark- anläggnings- och lokalförvaltning. Utbildningen skall stödja effektiviseringen av myndigheter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde. Utbildningen spänner över generallistutbildning med management i fred, underhållsledning och personaltjänst i krig till specialistinriktad utbildning med tonvikt på verksamhets- och arbetsledning i fred och krig.

Exempel på aktiviteter med anknytning till internationell fredsfrämjande verksamhet:
Institutionen undervisar i internationella organisationer, som FN, EU, VEU och OSSE, arbetssätt och deltagande i pågående fredsfrämjande insatser.

Militärtekniska Institutionens ämnen är vapenteknik, ledning/telekrig skyddsteknik samt naturvetenskapliga grunder. Institutionen knyter tekniken till dess inverkan på strategi, operationskonst och taktik.

Det militärtekniska området är av avgörande betydelse för att Försvarsmakten skall kunna lösa sina uppgifter. Den tekniska utvecklingen under senare delen av 1900-talet, med dess implikationer på militär verksamhet, gör att Försvarsmaktens behov av militärtekniskt utbildad personal ständigt ökar. Detta har kommit till uttryck såväl inom det ledningstekniska området som inom det vapentekniska området.

Operativa Institutionen bedriver utbildning, utveckling och forskning inom områdena militära operationer, taktik, internationella insatser, ledning, underrättelse- och säkerhetstjänst samt användarlogistik.

Vid Operativa Institutionen finns även ett informationskrigskansli knutet till Regeringens arbetsgrupp för skydd mot hot och risker rörande informationskrigföring m.m. På uppdrag av regeringskansliet

samverkar informationskrigskansliet även med andra totalförsvars myndigheter, för att bedriva och sammanhålla särskilda studier m.m.

Operativa Institutionen genomför utbildning med elever vid FHS så att de kan verka inom Försvarsmaktens uppgifter att:
- försvara landet mot väpnat angrepp,
- hävda vår territoriella integritet,
- genomföra internationella fredsfrämjande insatser,
- stödja samhället vid svåra påfrestningar i fred.

Den operativa utbildningen är främst inriktad mot regional nivå. Att kunna bidra till den operativa ledningen av de gemensamma verksamheterna med mark-, sjö- och flygstridskrafter är ett viktigt mål.

Taktikutbildningen berör främst nivån flygkommando, marin kommando, fördelning och brigad. Vid utbildningen för internationella insatser är det övergripande målet att lära sig och förstå systemet med samarbete och diskussion mellan olika aktörer i den internationella miljön. T.ex. politiker, diplomater, civila myndigheter, militära enheter och humanitära organisationer. Syftet är också att ge en bred bild av olika aspekter runt fredsfrämjande insatser.

Exempel på aktiviteter med anknytning till internationell fredsfrämjande verksamhet:
- Institutionen genomför *forskningsprojektet* "Co-operation, Command and Control in Peace Support Operations" som syftar till att identifiera problemområden och relationer mellan dessa inom FN:s fredsfrämjande operationer.
- I den *internationella stabsutbildningen* utbildas i stabsarbetsrutiner och metodik med koppling till fredsfrämjande verksamhet.
- Internationell krishantering med koppling till fredsfrämjande verksamhet genomförs under 3 veckor som en *exempelövning*.

Strategiska Institutionens ämnen omfattar säkerhetspolitik, strategi och militärhistoria. Genom egen forskning och samarbete med andra myndigheter, institutioner och organisationer inom och utom landet lämnas stöd till Försvarsmakten och Försvarets forskningsanstalt m.fl. Institutionen ger i samverkan med Stockholms Universitet akademisk utbildning i militärhistoria.

Exempel på aktiviteter med anknytning till internationell fredsfrämjande verksamhet:

- Institutionen genomför en *konferensserie* "Peace Support Into the 21st Century". Initiativtagare och samordnare Annika Hilding som forskar vid "London School of Economics & Political Science". Konferens vid FHS i oktober 1997, vid ryska "Public Policy Centre" i mars 1998, vid "Jordan Institute of Diplomacy" i Jordanien i oktober 1998, vid "South African Strategic Institute" i mars 1999 med fortsättning t.o.m. 2000.
- "Searching For Peace In The Balkans". En *konferens* om "International Peace Operations" som genomfördes tillsammans med "Centre for Defence Studies vid King´s College" i London genomfördes vid FHS september 1998.
- Boken "Bevara eller skapa fred" Ed. Bo Huldt, Gustaf Welin och Torsten Örn, Norsteds 1995. Sveriges jubileumspresent om FN:s fredsbevarande till FN:s 50-årsjubileum.

Biblioteket. 1992 omorganiserades dåvarande biblioteket på Militärhögskolan och det Militärvetenskapliga biblioteket bildades genom en sammanslagning av Militärhögskolans och Militärstabernas bibliotek. 1998 bytte biblioteket namn till "Försvarshögskolans bibliotek".

Bibliotekets huvuduppgift är att betjäna militärvetenskaplig forskning och utbildning och användarna finns såväl inom som utanför Försvarshögskolan.

3 Rikspolisstyrelsen (RPS)

Den första svenska insatsen med poliser i internationell fredsfrämjande tjänst beslutades 1964 och avsåg den upprättade "United Nations Peacekeeping Force i Cyprus" (UNIFICYP). Sverige deltog i 29 år med en kontingent om ca 15 civilpoliser[3]. 25 år senare beslutade FN om att engagera poliser i ytterligare en fredsfrämjande mission "United Nations Transition Assistance Group" (UNTAG) i Namibia. Sverige deltog med som mest 75 civilpoliser. Därefter har civilpolisiära insatser organiserats i ett dussintal olika konfliktområden. Sammanlagt har cirka 2 000 svenska poliser deltagit i olika fredsfrämjande missioner.

Civilpolisernas uppgifter har i dessa sammanhang främst inneburit:

- att övervaka den lokala polisen i syfte att förvissa sig om att denna respekterar de mänskliga rättigheterna samt följer den nationella lagen,
- att utbilda den lokala/nationella polisen,
- att stödja den lokala polisen i dess yrkesutövning,
- att rapportera övergrepp mot de mänskliga rättigheterna och andra missförhållanden till högre instanser i uppdragsgivande organisation.

I några fall där rättssystemet inte fungerat, i avsaknad av en lokal poliskår i ett område, har civilpoliser även haft vissa exekutiva polisiära uppgifter, t.ex. i Kambodja och Haiti.

Civilpolisinsatserna har huvudsakligen genomförts utan beväpning. I de få fall civilpoliserna varit beväpnade har de burit lätta eldhandvapen avsedda för självskydd.

Civilpoliserna arbetar normalt i mindre enheter och lever och bor nära lokalbefolkningen. Arbetet leds och koordineras av "Police Commissioner" (PC) och hans stab.

Flertalet av de svenska poliserna som tjänstgör i internationella insatser är anställda av Försvarets Internationella Kommando (SWEDINT), och

[3] Poliser som deltar i internationella insatser på uppdrag av FN och andra internationella organisationer benämns civilpoliser (civpol).

utgör en del av utlandsstyrkan[4]. Några inkommenderas också av Rikspolisstyrelsen via Polishögskolan och avlönas då av Sida. Dessa polisers arbetsuppgifter har i regel bestått av att verka som lärare eller rådgivare i ett land där internationell hjälp efterfrågats för att bygga upp en lokal polisstyrka.

Tjänstgöring i regionala internationella organisationer är ytterligare en verksamhet (anställningsform) som har ökat i omfattning under senare år. Ett exempel är OSSE-missionen i Kosovo där såväl poliser, militärer som civila är anställda av Sida och ställs till OSSE:s förfogande.

Att delta i internationella fredsfrämjande och/eller humanitära uppdrag har under senare tid blivit en allt mer omfattande verksamhet för polisen. Regeringen har till "United Nations Stand–by Arrangement System" (UNSAS) anmält att Sverige skall ha en kapacitet att bidra med 120 poliser för internationell tjänstgöring varav 20 skall kunna inställas med mycket kort varsel.

Utöver internationella uppdrag pågår inom ramen för "Partnerskap för fred" (PFF) övningsverksamhet där Försvarsmakten, Rikspolisstyrelsen, andra myndigheter och vissa frivilligorganisationer (NGO) deltar. Övningen "Nordic Peace 98" var en sådan större samverkansövning mellan militära och civila komponenter.

Polisens utbildning med direkt inriktning mot internationella fredsfrämjande och/eller humanitära insatser bedrivs av Rikskriminalpolisen på och i samverkan med Försvarets Internationella Kommando (SWEDINT).

[4]Det finns förslag till förändringar vad avser utlandsstyrkan. Se SOU (UD 997:104) *Polis i fredens tjänst*

3.1 Rikskriminalpolisen/SWEDINT

Vid SWEDINT finns två kurser med inriktning mot civilpolis verksamhet.

- International Police Commander Course (IPCC), 3 w.
  Målet med kursen är att förbereda högre polisbefäl för chefsbefattningar i internationella fredsfrämjande polismissioner ledda av FN eller regionala organisationer som OSSE eller VEU.

Ansvarig för kursen är Rikskriminalpolisen.

- United Nations Police Officers Course (UNPOC), 2 w.
  Målet med kursen, som är en grundkurs, är att förbereda polispersonal för internationella fredsfrämjande missioner.

Ansvarig för kursen är SWEDINT.

Kurschefen i dessa bägge kurser är polis medan instruktörerna kommer från såväl polisen som Försvarsmakten. För IPCC gäller vidare att de nordiska länderna bidrar med instruktörer. Ett stort antal gästföreläsare bjuds också in. Utöver UNPOC och IPCC bidrar polisen med instruktörer till den mer militärt inriktade kursen "United Nations Staff Officers Course" (UNSOC)[5].

Delar av den polisiära utbildningen IPCC bedrivs parallellt och till vissa delar integrerat med UNSOC. Den samordnade och samverkande utbildningen är en direkt förberedelse för den verksamhet som såväl poliser som militärer har att möta i de olika missionerna. Den integrerade utbildningen ökar kunskapen och förståelsen för respektive verksamhetsområde.

"International Police Commander Course" (IPCC) har väckt ett stort internationellt intresse. Att samla ett antal blivande chefer i olika nivåer från olika länder i en gemensam utbildning, med delar av utbildningen gemensam med blivande chefer och stabspersonal på den militära sidan, har givit mycket goda erfarenheter. Erfarenheterna från två genomförda kurser är så goda att Rikskriminalpolisen planerar att, till nästa kurs, bjuda in ett större antal kursdeltagare från icke nordiska

[5] Se "p. 1.1 SWEDINT"

länder. Ett antal länder har redan efterfrågat deltagande i kommande kurser.

Den svenska polisens höga utbildningsnivå samt polisens internationella kontakter i sitt dagliga arbete och polishögskolans insatser i de baltiska staterna, Palestina, Sydafrika och vissa mellanamerikanska stater är också verksamhet som förbättrar förutsättningarna för poliser att delta i internationella uppdrag.

Rikspolisstyrelsens mångåriga samarbetet med SWEDINT fördjupades 1998 då RPS placerade en polis att på heltid tjänstgöra vid utbildningscentret på SWEDINT.

3.2 Polishögskolan

Vid Polishögskolan utbildas landets poliser, såväl på grundnivå (grundutbildning) som på vidareutbildningsnivå. Skolan genomför också uppdragsutbildning.

De olika Polismyndigheterna bedriver därjämte fortbildning över vilken Polishögskolan har tillsyn och föreskriftsrätt. Skolan kan också medverka vid planering och genomförande av regional och lokal utbildning.

Den svenska polisiära grundutbildningen håller en kvalitativt hög nivå och är en bidragande orsak till att svensk polispersonal efterfrågas internationellt. Polishögskolan har ingen utbildningsverksamhet i egen regi med direkt inriktning mot internationella fredsfrämjande och/eller humanitära insatser. Polishögskolan driver dock genom sitt GLOBEN-projekt förberedelser av annan utlandsstationerad personal bl.a. såsom sambandsmän.

4 Räddningsverket (SRV)

Räddningsverkets första internationella insats genomfördes i december 1988. Då skickades en räddningsstyrka med bl.a. räddningshundar till det jordbävningsdrabbade Armenien. Under perioden 1988-1998 har cirka 800 personer i Räddningsverkets regi deltagit i ett åttiotal uppdrag av varierande karaktär.

En av Räddningsverkets uppgifter är att upprätthålla beredskap för att genomföra internationella räddnings- och katastrofinsatser samt ha kapacitet för att medverka i inledande återuppbyggnadsfaser i krigs- och katastrofdrabbade länder.

I samarbete med Räddningsverkets motsvarigheter i en rad länder i organet för internationell räddningssamverkan, INSARAG, utvecklas gemensamma riktlinjer för internationella räddningsinsatser.

Räddningsverket har beredskap för att med kort varsel kunna bistå med styrkor vid hjälpinsatser utomlands. Räddningsverkets internationella deltagande föregås alltid av ett regeringsuppdrag efter en förfrågan från någon FN-organisation, internationell hjälporganisation eller annan nation. Det är främst FN:s olika organisationer som Räddningsverket bistår med expertkunskap, personal och materiel.

Chefen för en insatsstyrka utses oftast bland Räddningsverkets personal medan huvuddelen av styrkan rekryteras från den kommunala räddningstjänsten. Rekrytering sker även från Försvarsmakten, andra myndigheter och frivilligorganisationer. Under uppdraget är samtliga i styrkan anställda av Räddningsverket.

Det är den centrala förvaltningen i Karlstad som planlägger beredskapen för styrkorna. Kontoret stödjer också personalen i fält och sköter samverkan, samordning och uppföljning under pågående insats.

För att snabbt kunna erbjuda hjälp vid allvarliga olyckor eller flyktingkatastrofer har Räddningsverket en planlagd beredskap som möjliggör en flexibel hantering av såväl personal som materiel.

Räddningsstyrkor
Sök- och räddningsstyrka
5-10 personer och vid behov även räddningshundar. Kan avresa inom 12 timmar efter regeringsbeslut. Ex. på händelse: jordbävning.
Snabbinsatsstyrka
Tre enheter om vardera 11 personer. Genomför insatser gruppvis eller som hel styrka om 33 personer. Kan avresa inom 3 timmar efter regeringsbeslut. Ex. på händelse: kemikalieolycka i Östersjön.
Stabs- och ledningsstöd
9 personer som också ingår i Sök- och Räddningsstyrkans stab. Kan avresa inom 12 timmar efter regeringsbeslut. Ex. på händelse: skogsbrand.
Kemsaneringsstyrka
15-20 personer. Kan avresa 12 timmar efter regeringsbeslut. Ex. på händelse: olycka i samband med hantering av kemiska vapen.
Oljeskyddsstyrka
3 personer. Kan avresa inom 12 timmar efter regeringsbeslut. Ex. på händelse: oljeutsläpp i hamnar och vattendrag inom Sverige och i Östersjöområdet.

Insatspaketen inkluderar både personalstyrka och utrustning som är anpassad för de speciella uppgifter som ska lösas. Planläggningen medger flexibla lösningar. Paketen skall fungera såväl fristående som sammankopplade med varandra eller med liknande insatspaket från andra biståndsgivande länder och organisationer. Insatspaketen är självförsörjande och kan verka i katastrofområden upp till tre månader. En styrka i form av insatspaket kan sändas ut inom några dagar efter regeringens beslut. Nuvarande beredskap består av följande insatspaket:

Vägtransporter
Personal och fordon inklusive verkstadsresurser för landsvägstransport av förnödenheter beräknat för att kunna försörja 250 000 personer.
Långa vägtransporter
Personal och fordon för att utföra längre landsvägstransporter av förnödenheter.
Vattentransporter
Personal och fordon samt vattentankar för att lagra och transportera dricksvatten för 10 000 människor.
Vattendistribution
Personal och utrustning för att bygga distributionssystem för dricksvatten i ett lägerområde beräknat för 10 000 personer.

Vattenförsörjning från ytvattentäkt
Personal och utrustning för att från ytvattentäkt rena vatten för 10 000 personer.
Latrinkonstruktion
Personal och utrustning för att bygga latriner i läger beräknat för 10 000 personer.
Lägerplanering
Personal och utrustning för att bereda och ställa i ordning mark för läger, som kan ta emot upp till 100 000 personer.
Uppbyggnad av sambandssystem
Personal och utrustning för att ansvara för landsomfattande sambandssystem vid katastrofer.
Fältbaserad samordningscentral
Upprätta en självförsörjande fältbaserad samordningscentral inklusive personal, utrustning och resurser för drift.
Logistik
Personal och utrustning för samordning av livsmedelsförsörjning i stor skala.

Räddningsverket kan också leda återuppbyggnadsinsatser genom att anställa och arbetsleda inhemsk personal vid uppbyggnads- och reparationsarbeten av hus, vägar, el- och vattenförsörjning m.m. och för ammunitions- och minröjning.

För att snabbt kunna bistå nödställda har Räddningsverket en stor mängd tält, filtar och andra förnödenheter placerade i två förråd i Sverige. Utrustningen ska kunna vara på plats i ett katastrofområde senast 24 timmar efter regeringens beslut.

Räddningsverket kan också skicka experter och observatörer till ett katastrofområde för att bistå med kunskap och/eller inhämta erfarenheter som kommer svensk räddningstjänst tillgodo.

Sverige är ett av deltagande länder i UNDAC, en beredskapsgrupp inom FN-sekretariatets humanitära kontor OCHA, vilket svarar för behovsinventering och insatssamordning vid akuta katastrofer. Räddningsverket samordnar de svenska UNDAC-medlemmarnas deltagande, vilket också innebär fortlöpande utbildning. Syftet med organisationen är att kunna bistå andra länder med rådgivning när en katastrof inträffat. Personalen i Sverige rekryteras från ett flertal myndigheter, den kommunala räddningstjänsten, och enskilda organisationer. Beredskapen innebär att experter kan lämna Sverige inom 4 timmar. Personalen kan snabbt bedöma och koordinera

räddningsarbetet vid större olyckor och katastrofer. För närvarande ingår 36 personer från 12 länder i beredskapen, varav sju är svenskar. Personalen utbildas och leds av FN.

Räddningsverkets centrala förvaltning finns i Karlstad och de fyra skolorna är lokaliserade i Revinge, Skövde, Rosersberg och på Sandö. På Räddningsverkets skolor yrkesutbildas räddningstjänstens personal. Stor vikt läggs vid praktiska övningar. Skolorna är en unik resurs i jämförelse med andra länder.

Inom utbildningsverksamheten finns ett väl utvecklat samarbete med kommunal räddningstjänst Rikspolisstyrelsen, Sjöfartsverket, Kustbevakningen, Socialstyrelsen, Försvarsmakten och Luftfartsverket. För de internationella engagemanget gäller förutom redan uppräknade myndigheter även Sida och Försvarsmaktens olika plattformar som bl.a. arbetar med internationella frågor såsom SWEDINT, SWEDEC, Försvarets sjukvårdscentrum m.fl.

4.1 Utbildning för internationella insatser

På skolorna utbildar Räddningsverket:
- styrkechefer och projektledare,
- sambands-, sjukvårds- och minröjningspersonal,
- personal för snabbinsatsstyrka,
- övrig insatspersonal och experter.

Utbildningen genomförs i:
- chefskurser,
- kurser i ledning och samordning av internationella räddnings- och katastrofinsatser,
- befattningsutbildningar,
- tillämpad grundkurs för internationella insatser och
- internationella tillämpningsövningar.

Utbildning och övningar sker på Räddningsverkets skolor och materieldepån i Björöd utanför Göteborg.

Räddningsverket har också personal på Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum, SWEDEC, i Eksjö. Där vidareutbildas bl.a. instruktörer till Räddningsverkets övriga ammunitions- och minröjningsutbildning.

Räddningsverket har samlokaliserat sitt samverkanskontor för internationella insatser och en utbildningsenhet med SWEDINT i Almnäs och därmed fördjupat sitt samarbete med bl.a. Försvarsmakten och Rikspolisstyrelsen.

Inför Räddningsverkets medverkan i insatser med anknytning till fredsfrämjande verksamhet sker samverkan med Försvarets Internationella Kommando. Lärare från SWEDINT medverkar i Räddningsverkets tillämpade grundkurs för internationella insatser.

Inom ramen för svenska deltagandet i Partnerskap för fred (PFF) genomför Räddningsverket också utbildning. Sedan 1995 har fem kurser för humanitära insatser och fem kurser för räddningsinsatser genomförts. Kurstiden är två veckor. Ca 15-20 deltagare från ett 15-tal länder brukar delta i varje kurs. Kurserna genomförs vid Räddningsverkets skolor i Revinge och Skövde. Räddningsverket deltar även i seminarier och övningar. Övningen "Nordic Peace 1998" som genomfördes i Sverige är ett sådant exempel där Räddningsverket deltog i stor omfattning.

Räddningsverket och Socialstyrelsen samarbetar inom området katastrofmedicin för svensk medverkan i internationella hjälpinsatser. Samverkan i anslutning till detta sker bl.a. med Sida, Uppsala Universitet, Smittskyddsinstitutet och Försvarets sjukvårdscentrum.

5 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)

Sida ansvarar för det bilaterala svenska utvecklings- och katastrofbiståndet och har också hand om delar av utvecklingssamarbetet med Öst- och Centraleuropa.

Det svenska biståndets uppgift är att hjälpa samarbetspartners i syd och öst att skapa förutsättningar för utveckling. Den utveckling som svenskt bistånd vill underlätta skall minska fattigdomen i u-länderna samt bidra till att åstadkomma fred, demokrati och hållbart utnyttjande av naturresurser.

I det övergripande målet ingår de av riksdagen fastlagda biståndspolitiska målen, nämligen att bidra till:

- resurstillväxt
  Medverka till en ökad produktion av varor och tjänster.
- ekonomisk och social utjämning
  Bidra till att skillnaderna mellan fattiga och rika minskar och att alla får sina basbehov täckta.
- ekonomiskt och politisk självständighet
  Medverka till att länderna själva ska kunna bestämma över sin ekonomi och politik och skapa förutsättningar för självständighet.
- demokratisk samhällsutveckling
  Medverka till att människor får bättre möjligheter att påverka utvecklingen såväl lokalt som regionalt och nationellt.
- miljöhänsyn
  Bidra till en framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön.
- jämställdhet
  Främja jämställdhet mellan män och kvinnor.

För samarbetet med Central- och Östeuropa har riksdagen antagit fyra särskilda mål. Dessa skall:

- främja säkerhetsgemenskapen,
- fördjupa demokratins kultur,
- stödja en miljömässig hållbar utveckling,
- stödja en social hållbar ekonomisk omdaning.

De sex biståndS- och fyra östsamarbetsmålen är i princip lika prioriterade.

I dag stödjer Sida ca 2 500 insatser, inklusive samarbetet med Öst- och Centraleuropa. En stor del av resurserna går till ett tjugotal länder med vilka Sverige har ett mer långsiktigt och fördjupat samarbete. Detta samarbete läggs fast i särskilda landstrategier och regleras i avtal mellan Sverige och respektive lands regering. Landstrategierna gäller i perioder av tre till fem år.

Sidas insatser bygger på förändringar som samarbetsländerna själva vill genomföra och är beredda att avsätta resurser till. Sidas uppgift är att värdera vilka insatser som kan ge resultat och därefter förmedla kunskap och kapital. Projekten skall avslutas så fort verksamheten kan stå på egna ben. Det långsiktiga målet för allt utvecklingssamarbete är att det inte längre skall behövas. På sikt skall det svenska biståndet övergå till ett bredare ekonomiskt och socialt samarbete till ömsesidig nytta.

Sida arbetar utifrån fyra handlingsprogram: fattigdomsbekämpning, hållbar utveckling, demokrati och mänskliga rättigheter samt jämställdhet.

Sveriges totala bistånd 1998 uppgick till 12,4 miljarder. Av dessa medel hade Sida att förmedla omkring 8 miljarder. Tre miljarder var avsatta till det multilaterala biståndet - stöd som kanaliseras främst via olika FN-organ. 778 miljoner var avsatta till flyktingmottagning i Sverige.

Sidas verksamhet är uppdelad i nio verksamhetsgrenar:

1 Demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning
Syfte: bidra till demokratisk samhällsutveckling genom stöd till positiva demokratiska processer, utveckling av demokratiska institutioner och framväxt av en demokratisk kultur samt respekt för de mänskliga rättigheterna.
2 Sociala sektorer
Syfte: stödja samarbetsländernas förmåga att bygga upp uthålliga system för de sociala sektorerna.
3 Infrastruktur och näringsliv
Syfte: bidra till uppbyggnad av ekonomiskt och miljömässigt bärkraftig infrastruktur samt stärka förutsättningarna för ett konkurrenskraftigt näringsliv.

4 Ekonomiska reformer
Syfte: stötta reformarbete som syftar till ekonomisk tillväxt, fattigdomsbekämpning samt socialt och ekologiskt hållbar utveckling.
5 Forskningssamarbete
Syfte: stärka utvecklingsländernas forskningskapacitet och främja utvecklingsinriktad forskning.
6 Humanitärt bistånd
Syfte: rädda och skydda människoliv i enlighet med internationell humanitär rätt och därtill förknippade principer samt lindra följderna av väpnade konflikter och naturkatastrofer för de drabbade. Flexibel användning av det humanitära biståndet krävs för att detta skall uppfyllas. Stöd kan bl.a. ges till tidig återuppbyggnad, förebyggande beredskap, försoningsfrämjande insatser av omedelbart intresse för den konfliktutsatta civilbefolkningen, återanpassning av f.d. soldater till civil tillvaro, humanitär minröjning och andra insatser som kan bidra till en snar lösning eller lindring av humanitära katastrofer.
7 Enskilda organisationer
Syfte: verka för att svenska enskilda organisationers verksamhet främjar utvecklingen av ett livskraftigt civilt samhälle och stärker de lokala organisationerna i samarbetsländerna.
8 Information, rekrytering och utbildning
Syfte: genom informationsverksamhet i Sverige främja kunskap och intresse för utvecklingssamarbete och utvecklingsfrågor. Syftet med den multilateral rekrytering är att främja anställning av kvalificerad svensk personal i internationella organisationer inom för Sverige prioriterade områden, främst i högkvartersbefattningar. Syftet med bilateral rekrytering är att stärka och utnyttja resursbasen i Sverige för utvecklingssamarbete. Utnyttjande av svensk expertis på MR/demokratiområdet skall främjas.
9 Utbildningsverksamhet i språk och u-landskunskap

Inom ramen för det humanitära biståndet samarbetar Sida med ett stort antal organisationer såväl i Sverige som utomlands.

De internationella organisationerna är dels olika FN-organ, EU/ECHO, och internationella organisationer som ICRC, Internationella rödakors/ rödahalvmånefederationen, dels internationella humanitära organisationer som t.ex. "Médecins sans Frontières, Save the Children, Oxfam, Norsk Folkehjelp" m.fl.

I Sverige samarbetar Sida med enskilda organisationer och vissa myndigheter.

Regeringen anslår medel för det humanitära biståndet som administreras av Sida. Vissa svenska enskilda organisationer erhåller rambidrag, i övrigt ansöker både svenska och internationella organisationer medel från Sida enligt specifika villkor. Det humanitära perspektivet är vägledande men organisationernas kapacitet och förmåga att genomföra insatsen vägs också in.

Sida har till uppgift att främja användandet av svenska resurser internationellt samt stödja den svenska "resursbasen" för att bistå främst FN-organ med personal vid större internationella katastrofer. För att underlätta lösandet av den uppgiften har ett nätverk bildats. *Det humanitära nätverkets* nuvarande deltagande organisationer är: Afrikagrupperna, Diakonia, Forum Syd, Kyrkans Utlandsrekrytering, Lutherhjälpen, Olof Palmes internationella centrum, Rikspolisstyrelsen, Röda Korset, Social-styrelsen, Caritas Sverige, Erikshjälpen, ICH, Life & Peace Institute, Läkare utan gränser, PMU, Rädda Barnen, Sida-SANDÖ, Sida/SEKA, Statens Räddningsverk, Svenska Afghanistan kommittén, UD/GC och ÖCB.

Nätverket har till uppgift att kartlägga svenska personalresurser, förbättra beredskapen och utbilda personalen. Nätverket arbetar också med policy-, metod- och genomförandefrågor samt koordinering i frågor som berör "katastrofområdet".

En annan form av nätverk är: *Resursbasutbildning inför internationella uppdrag inom mänskliga rättigheter och demokrati (SWEDHUM)*. Det är ett projekt och ett försök att utveckla arbetet med resursbasen på mänskliga rättigheter- och demokratiområdet för att möta aktuella och kommande behov av personal och kompetens. Projektet inriktas huvudsakligen mot att förbättra möjligheterna att identifiera kompetenta kandidater till uppdrag och tjänster. Arbetet sker genom utökat nätverksarbete samt uppdatering och effektivisering av existerande kandidatregister. Även utbildning m.m. genomförs i syfte att höja kandidaternas kompetens. Nätverket består av Sida/DESA, Sida/SEKA, Sida/REKO, UD-IC, UD-P-SIR, Forum Syd, Frivilligorganisationernas fond för mänskliga rättigheter, Raoul Wallenberg institutet i Lund, Institutionen för Freds- och konfliktforskning vid Uppsala Universitet och Svenska Röda Korset. SWEDHUM som projekt kommer att avslutas 1999, men nätverket är tänkt att leva vidare.

Samarbetet med Central- och Östeuropa är en viktig del av den svenska säkerhetspolitiken. Riksdagen prioriterar samarbete med Estland, Lettland, Litauen, Polen, nordvästra Ryssland och Ukraina. Områden för samarbete är bl.a. demokratisering, marknadsekonomiska institutioner, handel, sociala sektorer, miljö och kärnsäkerhet. Riksdagen anvisade 1994 fyra miljarder kronor för biståndsinsatser i Central- och Östeuropa till och med 1998. Syftet är att stödja omvandlingsprocessen mot ökad demokrati och marknadsekonomi. Av de fyra miljarderna disponerar Sida 1,7 miljarder. Sida samordnar också biståndet till det forna Jugoslavien.

5.1 Rekrytering och kompetensutveckling

Enheten för internationell rekrytering och kompetensutvekling, REKO, rekryterar svenska medborgare till internationella organisationer (huvudsakligen FN-organen), bedriver resursbasutvecklingsprogram, rekryterar personal inom det bilaterala biståndet samt rekryterar och sekonderar svensk personal till internationella missioner (valövervakning, fredsövervakning m.m.). Enheten svarar även för förberedelsutbildningar för egen rekryterad personal och arrangerar i viss mån kurser på uppdragsbasis för konsulter och andra utresande.

Resursbasutvecklingsprogrammet utgörs huvudsakligen av ett multilateralt och ett bilateralt biträdande expertprogram. Genom att finansiera utbildningstjänster vid program och verksamheter ges yngre akademiker en möjlighet att aktivt delta i det internationella och bilaterala utvecklingssamarbetet och därigenom utveckla kunskaper och erfarenheter för en framtida internationell karriär.

Förberedelseutbildning utgör en integrerad del av verksamheten för de olika aktiviteterna. Den innehåller gemensamma drag för de olika verksamheterna och är vanligtvis indelad i moduler av kortare eller mer omfattande slag. Grundläggande för dessa utbildningar är: kulturmötet, svenskt utvecklingssamarbete och politik, metod- och uppdragsfrågor, geografisk, social och politisk kunskap om stationeringslandet och organisationen man är anställd vid.

5.2 Sida-SANDÖ

1972 inleddes verksamheten som så småningom skulle växa fram till dagens kurscenter på Sandö. Då startade en ettårig u-landsutbildning i Biståndsutbildningsnämndens regi. Tio år senare breddades verksamheten och antal kurser ökade vid Sandö U-centrum, som också blev namnet på kursgården. U-centrum började bl.a. med intensivutbildning i språk. Sedan 1995 är verksamheten integrerad i Sida och U-centrum har bytt namn till Sida-SANDÖ.

Sida-SANDÖ ligger i Kramfors kommun[6].

Sida-SANDÖ har lång erfarenhet av att utbilda personal som skall arbeta med utvecklingsfrågor. En central uppgift i utbildningen är att höja kompetensen att verka i den speciella "yrkesrollen". Till det kommer också kunskap om det aktuella landet, kulturförståelse och språk. Skolan kan skräddarsy sina kurser efter beställarnas olika önskemål.

Sida-SANDÖ har bl.a. till uppgift att erbjuda och genomföra förberedelseutbildning för personal som skall arbeta i svenskt och internationellt utvecklingssamarbete. En stor del av skolans utbildningsverksamhet är så kallad "resursbasutbildning" där skolan arbetar långsiktigt med att bygga upp en svensk resursbas. En relativ stor andel av kursdeltagarna får också uppdrag inom verksamhetsområdet. Kurserna är generella och genomförs normalt inte direkt inför eventuella uppdrag.

Kursverksamheten:

- Biståndskursen
  Kursen är på tre månader och vänder sig till personal som har en yrkesutbildning, vanligen akademisk, och gärna yrkeserfarenhet. Kursen ger kunskaper kring utvecklingsprocesser, internationella aktörer, kulturmöten med mera och är avsedd för personal som skall arbeta med humanitära uppdrag. Språk erbjuds frikopplat från huvudkursen, när deltagaren fått ett uppdrag och vet sitt språkbehov. Efter utbildningen ingår kursdeltagarna i ett rekryteringsregister. Registret som för närvarande innehåller cirka 2 400 personer hålls aktuellt genom skolans försorg.

[6] Långtgående planer finns emellertid på att omlokalisera Sida-SANDÖ

Syfte
Kursen syftar till att komplettera yrkeskunnandet med sådana kunskaper, som är specifika för den här typen av verksamhet: varför finns utvecklingssamarbete, globala relationer och deras påverkan på det lokala samhället, kulturmöten samt arbetsmetoder i utvecklingssamarbetet.

- Kurs i personlig säkerhet
  Kursen erbjuds till organisationer och myndigheter två till tre gånger per år. Kursen genomförs i samarbete med Räddningsverkets skola på Sandö.

- Utresekursen
  Skolan utbildar personal som rekryterats av Forum Syd eller någon av de ca 120 enskilda organisationer som är medlemmar i Forum Syd. Kursen är en till tre månader lång och genomförs direkt före utresan.

  Syfte
  Kursen syftar till att förbereda deltagarna inför utresan. Det betyder att innehållet dels är av allmän natur: kulturmöten, globala frågor, metodik och dels är specifikt med inriktning på arbetsgivare, landet och projektet. Kurslängden varierar från organisation till organisation och också beroende på hur mycket språkutbildning deltagaren behöver.

- Intensiv språkutbildning
  Goda språkkunskaper är en förutsättning för ett framgångsrikt internationellt uppdrag. Kulturella skillnader och missförstånd har inte sällan en koppling till språkfärdigheten. Humanitärt- och fredsfrämjande arbete genomförs ofta i konfliktsituationer, vilket ställer ytterligare krav på precisa språkfärdigheter.

  Sida-SANDÖ erbjuder intensiv språkutbildning för utresande personal. Kursernas längd och innehåll anpassas till deltagarnas nivå och behov och ges på beställning. En vanlig kursuppläggning innehåller 32 lektioner per vecka enskilt eller upp till 3-4 deltagare. Deltagarna har också tillgång till bibliotek, språklaboratorium, datorer, TV/video för eget arbete.

  De större språken på skolan är engelska, franska, portugisiska, ryska, spanska, swahili och tyska. Under 1998 genomfördes kurser i 22 olika språk.

Vanligen går det att genomföra en kurs med ca fyra veckors varsel.

En omfattande del av skolans utbildningsprogram är baserat på samarbete med enskilda organisationer. Verksamhet som språkutbildning, kurs i personlig säkerhet och utresekurser styrs av efterfrågan.

- Påbyggnadskursen "Utveckling - Internationellt samarbete"
  För personer med akademisk utbildning och erfarenhet av internationellt utvecklingssamarbete erbjuder skolan tillsammans med Göteborgs universitet en distansutbildning på 40 poäng, halvfart. Kursen ligger på påbyggnadsnivå och genomförs på två år.

  Syfte, innehåll
  Kursen är en vidareutbildning för personal, som är verksam inom internationellt utvecklingssamarbete. Den vill ge ett utrymme för den akademiska världens teorier att möta deltagarnas praktiska erfarenheter, så att ny och för deltagarna användbar kunskap kan utvecklas ur detta. Inte minst viktigt är att kunna visa på andra synsätt och perspektiv än de västerländska och svenska. Därför kommer de flesta resurspersonerna från andra länder än Sverige.

- Skolan har i samarbete med Sida/REKO genomfört en allmän kurs för jurister med inriktning på valövervakning.

- Tillsammans med Räddningsverkets skola på Sandö[7] har skolan genomfört en kurs för Räddningsverkets insatschefer. Kursen är en del av Räddningsverkets verksamhet för att bygga upp sin resursbas för internationella insatser. Kursen planeras att bli en återkommande aktivitet.

[7] Räddningsverket har fyra skolor varav en är lokaliserad på Sandö. Idag samutnyttjar SRV och Sida-SANDÖ vissa gemensamma lokaler/resurser på Sandö. Långtgående planer finns emellertid på att flytta Sida-SANDÖ.

6 Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB)

6.1 Uppgift och ansvar

Enligt totalförsvarsbeslutet 1996 skall det *civila försvaret* som en av sina huvuduppgifter ha förmåga att kunna genomföra internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Den senaste parlamentariska försvarsberedningen anger förmågan att bidra till fred och säkerhet i omvärlden som ett av de övergripande målen för det civila försvaret.

Regeringen anger i skrivelse (1997/98:4) till riksdagen att den internationella huvuduppgiften kan delas in i tre områden:

Första området är bl.a. att skapa överblick över vilka *civila* försvarsresurser som kan användas vid internationella fredsfrämjande och humanitära insatser, att verka för samordning mellan funktionsansvariga myndigheter vad gäller planering för användningen av dessa resurser, samt att utveckla förmågan att använda resurserna för de internationella uppgifterna. För detta har ÖCB ett huvudansvar.

Det andra området är utveckling av samverkansförmågan vid genomförandet av militära och civila insatser vid s.k. multifunktionella operationer. På det civila området svarar bl.a. Statens räddningsverk, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen för sådan genomförande verksamhet.

Det tredje området är medverkan i internationella förtroendeskapande åtgärder. När det gäller det civila försvaret har ÖCB en samordnande roll i fråga om att t.ex. ha direkta kontakter med motsvarande organisationer i andra länder. ÖCB skall i sin samordningsroll vad avser civilt försvar följa och analysera utvecklingen när det gäller internationella säkerhetsbyggande och förtroendeskapande åtgärder. Av detta följer att biträda Regeringskansliet med underlag, följa och vid behov delta i löpande mötesverksamhet i Västeuropeiska unionen (VEU), NATO, Partnerskap för fred (PFF) och EU vad avser civilt försvar.

ÖCB medverkar i Sveriges internationella säkerhetsbyggande och förtroendeskapande verksamhet inom ramen för PFF. ÖCB är i enlighet

med Sveriges individuella partnerskapsprogram (IPP) svenskt kontaktorgan på myndighetsplanet med NATO i PFF-frågor som rör civil beredskap ("Civil Emergency Planning").

ÖCB skall inom sitt verksamhetsområde på uppdrag medverka i programmet för säkerhetsfrämjande åtgärder i Central- och Östeuropa. Vid planering och genomförande av PFF-aktiviteter skall möjligheten till praktiskt svenskt stöd för baltiskt deltagande i verksamheten uppmärksammas.

6.2 Inriktning

Tyngdpunkten under de närmaste åren ligger på att utveckla det internationella förtroendeskapande samarbetet samt den civila beredskapens internationella förmåga. Målsättningen är att samverkan och praktiskt samarbetet med andra länders civila beredskapsmyndigheter och motsvarande vidareutvecklas och fördjupas. Ett aktivt och konstruktivt samarbete med relevanta internationella organisationer och institutioner är viktigt såväl ur förtroendeskapande synpunkt som för utvecklingen av det civila försvarets internationella förmåga.

Samarbetet inom bl.a. ramen för PFF är av stor betydelse för utvecklingen av den gemensamma säkerheten. Detta sker bl.a. genom seminarier, kurser och övningar. Aktiviteterna inom PFF, på den civila beredskapens område, har under de senaste åren vuxit i betydelse och omfattning. Flera NATO- och PFF-länder har likartade mål inom ramen för "Civil Emergency Planning", varför ett samarbete mellan länderna faller sig naturligt. PFF-samarbetet kommer med stor sannolikhet få ett ökat inslag av civila och humanitära frågeställningar i framtiden. Partnerländer har numera möjlighet att medverka i planeringsarbetet inom olika civila funktionsområden, såsom transporter, sjukvård, befolkningsskydd, m.m. ÖCB bedömer att det svenska civila försvaret kommer att få ett ännu bredare engagemang i PFF-samarbetet i framtiden.

Riksdagen har markerat vikten av samarbete med länderna i Östersjöområdet. Samverkan med Estland, Lettland och Litauen skall prioriteras. Vidare skall samarbetet med bl.a. Polen, Tjeckien och Ungern fördjupas. Så långt möjligt skall också ett samarbete med Ryssland eftersträvas. Kontakter med organ verksamma inom Östersjösamarbetet skall upprättas. Den väl fungerande nordiska

samverkan på det civila försvarets område skall vidareutvecklas och fördjupas.

Forskning och omvärldsanalys är viktiga instrument. 1997 lanserade ÖCB forskningsprojektet "CM-Baltic" om nationell krishantering i ett internationellt perspektiv. Detta följdes 1998 upp med ett förslag till ett utvecklat samarbetsprojekt om krishantering som även innefattar utbildnings- och planeringsåtgärder. Det långsiktiga syftet är bl.a. att bidra till att utveckla samarbete och gemensamma åtgärder för krishantering i östersjöområdet. Projektet utvecklas i samarbete med Östersjöstaternas råd (CBSS). ÖCB har också tagit initiativ till ett forskningsprogram rörande miljörelaterade säkerhetsproblem – särskilt nukleärt avfall – i Barentsregionen.

Den *civila beredskapens* förmåga till och resurser för internationella fredsfrämjande och humanitära insatser samordnas och vidareutvecklas för närvarande. Behov av kompetens- och kapacitetsuppbyggnad för internationella insatser studeras. Ett regelbundet utbyte mellan det civila försvaret och Försvarsmakten rörande internationella verksamheter håller på att utvecklas. Härvidlag sker samverkan med bl.a. Försvarsmaktens Internationella Kommando (SWEDINT) och "PFF Training Center". Övningsfrågor ges f.n. stor uppmärksamhet, särskilt vad avser utvecklingen av civil-militär samverkan.

7 Det ekumeniska nätverket

7.1 Inledning

Det kristna arbetet för fred och försoning i kris och konfliktområden bygger på ett mer än hundraårigt engagemang för mission och utvecklingssamarbete. Sveriges Kristna Råd är ett samordningsorgan för kyrkor och samfund. I det kristna nätverket ingår de kristna biståndsorganisationerna, bl.a. Caritas, Diakonia och Evangeliska fosterlandsstiftelsen/SKM/Lutherhjälpen. Svenska Missionsrådet (SMR) samordnar kyrkors, samfunds och kristna biståndsorganisationers mission och biståndsarbete.

Svenska Missionsförbundet och Baptistsamfundet är huvudmän för Teologiska Högskolan i Stockholm, som genomför utbildning för mänskliga rättigheter på högskolenivå. Liv & Fred-institutet är ett ekumeniskt forsknings- och utvecklingscentrum med säte i Uppsala. Kristna Fredsrörelsen är en fredsorganisation, som bedriver nära samarbete med alla de övriga organisationerna.

Det ekumeniska nätverket är finförgrenat, med kyrkor och samfund med lokala församlingar i många länder. Det finns också ett samarbete på global och europeisk nivå, bl.a. har Kyrkornas Världsråd, de protestantiska och ortodoxa kyrkornas samordningsorgan, beslutat att för de närmaste tio åren prioritera ett arbete mot våldet, "*Programme to Overcome Violence*".

Försoningen hör till det mest centrala i kyrkors och samfunds tro och liv. Därför har kyrkorna också ett viktigt ansvar i politiskt labila situationer. På senare år har kyrkor, samfund och deras biståndsorganisationer börjat att svara upp mot denna utmaning. Lokala kyrkor och samarbetsorganisationer som är subjekt i sådana processer, har användning av internationella medarbetare. Med sannolikhet kommer arbetet för fred och försoning att bli ett av de vägledande motiven för mission och utvecklingssamarbete i framtiden.

7.2 Forum för fredstjänst (FF)

7.2.1 Bakgrund, syfte och mål

Forum för Fredstjänst bildades 1995. Efter det gemensamma projektet "Fredsövervakning i Sydafrika" hade 17 svenska frivilligorganisation goda erfarenheter av att arbeta tillsammans. FF är ett nätverk för informationsutbyte, samordning och samverkan mellan svenska organisationer för våldsförebyggande, konflikthantering och fredsbyggande insatser. I nätverket ingår ett trettiotal organisationer som arbetar med humanitära insatser, utvecklingsbistånd, mänskliga rättigheter, demokratiutveckling, fred och miljö. Nätverket innefattar både paraplyorganisationer som Forum Syd, Svenska FN-förbundet, Olof Palmes Internationella Centrum, Sveriges Kristna Råd, Sveriges Fredsråd och enskilda organisationer.

Nätverkets huvudsyfte är att utveckla en kapacitet för våldsförebyggande, konflikthantering och fredsbyggande insatser i Sverige och medverka till en civil struktur för fred och säkerhet i Europa och övriga världen.

Syfet uppfylls bl.a. genom att; utbyta information och erfarenheter inom detta område; öka kompetens och handlingsberedskap inom respektive organisationer; i samarbete med lokala organisationer i konfliktområden genomföra olika former av civilt fredsarbete; medverka till olika former av utbildning för tjänstgöring i konfliktområden; medverka till uppbyggnaden av en svensk resurs av civila med erfarenhet och kompetens för arbete i konfliktområden; utveckla en dokumentationsresurs avseende teori och praktik; i samarbete med universitet, fredsinstitut, olika yrkesgrupper, näringsliv, representanter för media, militär, polis, myndigheter, etc, utreda möjligheterna att bidraga till en civil säkerhetsstruktur och därvid också analysera funktioner och arbetsfördelning; utreda behovet av och verka för särskilda resurser för fred och säkerhet; bredda och fördjupa diskussionen i Sverige; samverka med nationella och internationella organisationer med liknande inriktning; upprätthålla en dialog med politiker, myndigheter, internationella organ (FN, OSSE, EU, etc) och ge underlag för politiska initiativ och att bidraga till att bredda och fördjupa diskussionen om det nya säkerhetsbegreppet och behovet av insatser på olika nivåer, lokalt, nationellt och internationellt.

Nätverk liknande Forum för fredstjänst har bildats och håller på att bildas i exempelvis Danmark, England, Finland, Nederländerna, Kanada, och Tyskland. "European Platform for Conflict Prevention and Conflict Transformation" arbetar för samordning och samverkan mellan nätverken och har återkommande konferenser och seminarier. "European Platform" har också givit ut ett internationellt register på ca 500 frivilligorganisationer som arbetar med konflikthantering, "Prevention and Management of Violent Conflicts, An International Directory".

Det svenska nätverket har hittills koncentrerat sig på tre områden:

- samarbete med andra aktörer inom området och en internationell konferens,
- utvecklingsarbete inom utbildningsområdet,
- en folkrörelseutredning kring att förebygga våld, hantera konflikter och bygga fred.

7.2.2 En internationell konferens

Det första året inleddes en dialog med Utrikesdepartementet, som resulterade i en internationell konferens i Mariefred, *"Government - NGO Relations in Preventing Violence, Transforming Conflict and Building Peace"*, 1997 (se rapporten med samma namn). I konferensen deltog representanter från regering och myndigheter, internationella organisationer som FN, UNHCR, EU och OSSE och internationella och svenska frivilligorganisationer.

En av insikterna från konferensen var att i de nya konfliktmönstret, som bl.a. innebär att konflikter nu till största delen sker inom länder i stället för mellan länder, har frivilligorganisationerna en viktig roll. En särskild arbetsgrupp, som behandlade utbildning, träning och psykosocial kompetensutveckling, var överens om att utbildning för arbete i konfliktområden behöver båda breddas och fördjupas och att utbildningsområdet är särskilt lämpat för samordning och samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer.

7.2.3 Utvecklingsarbete inom utbildningsområdet

Inom ramen för Forum för fredstjänst pågår också ett särskilt utvecklingsarbete inom utbildningsområdet. Ett mål med utbildningsprojektet är bygga upp kunskap och kompetens inom

frivilligorganisationerna och hos andra med intresse att bidra i arbetet med konflikter. Syftet är "att genom utbildning och kapacitetsbyggande bidraga till en ickevåldskultur som främjar en utveckling mot fred, demokrati och mänskliga rättigheter".

Under 1998 och vintern 1999 har en serie kurser, seminarier och "workshops" ägt rum. Några exempel:

Konflikthantering och kulturell förståelse anordnades i samarbete med Rädda Barnen. "Workshopen" ger deltagarna en ökad insikt om sin egen roll, sin kulturella tillhörighet och sin identitet och dess betydelse i kulturmötet med andra. Den visar på möjligheter att hantera de konflikter som uppstår på ett positivt och konstruktivt sätt.

Processledning "facilitation" och medling. Ur innehållet: en genomgång av de kunskaper och färdigheter som behövs för att leda grupprocesser; analyser och övningar i medling av olika slag och i olika situationer; särskild uppmärksamhet på de eventuella hinder som måste överbryggas; användning av rollspel för att bl.a. förstå och testa en medlares uppgifter och kvalifikationer.

Att arbeta med konflikter - en kurs för fältarbetare i utlandstjänst. Ur innehållet: våldet i biståndsarbetarens vardag; metoder och modeller som är användbara för arbete i och med konflikter; fördjupning av begreppen självinsikt - kommunikation - samarbete; ickevåld i olika stadier av en demokratisk process; fältarbete som fredstjänst.

Att arbeta i multikulturell miljö, anordnades i samarbete med Rikspolisstyrelsen. Ur innehållet: en presentation av den förberedande utbildningen av svenska poliser; en beskrivning av MR-utbildning av lokal polis i ett konfliktområde; en genomgång av en fallstudie från Palestina, inklusive rollspel.

Säkerhetsutbildning för utlandsuppdrag, anordnades i samarbete med SWEDINT. Ur innehållet: en presentation av SWEDINT och verksamheten vid Utbildningscentrum; en genomgång av säkerhetsutbildningen för frivilligorganisationer; exempel på övningar med syftet att öva upp medvetenhet och konstruktiv handling i utsatta situationer.

Utbildning av utbildare, anordnades för dem som är beredda att ingå i en resursbas med professionella utbildare inom området kompetens-utvecklingsinsatser för "våldsförebyggande, konflikthantering och

fredsbyggande" i Sverige. Ur innehållet: konflikt och våld i teori och praktik; metoder och modeller för konflikthantering; självinsikt - kommunikation - samarbete.

De längre kurserna anordnades i samarbete med Röda korsets folkhögskola, Gripsholm. Ett särskilt kalendarium med kursutbudet har distribuerats genom medlemsorganisationerna i Forum för Fredstjänst och till myndigheter, institut, etc, vilket väckt en ökad efterfrågan på kurser av denna typ.

En särskild arbetsgrupp har påbörjat ett arbete med den *psykosociala dimensionen* i utbildning för kris- och konfliktområden. En arbetskonferens i november 1998 ställde frågan: Vilka kunskaper, värderingar, attityder, färdigheter och förhållningssätt ("Code of Conduct") inom det psykosociala området behöver de som arbetar i konfliktområden ha tillägnat sig? Arbetsgruppen, som har bestått av psykologer, psykoterapeuter, socionomer, psykiater och pedagoger, avser att fortsätta att pröva och utveckla modeller för utbildningen inom detta område.

Inom utbildningsprojektets ram sker också ett arbete med insamling och bearbetning av utbildningsmaterial. På sikt planeras en resursbank med uppgifter om material, aktiviteter, utbildningsmöjligheter, resurspersoner, litteratur, etc, inom området.

7.2.4 En folkrörelseutredning

Våren 1996 presenterade Kristna Fredsrörelsen rapporten "Kapacitet för fred", som byggde på en enkätundersökning angående tjugotalet svenska frivilligorganisationers bidrag inom området. Rapporten visade att det både fanns erfarenheter bland organisationerna och ett ökande intresse för fredsarbete i konfliktområden.

UD:s studie "Konfliktförebyggande verksamhet" lyfter fram enskilda organisationers betydelsefulla och växande roll när det gäller att föra in hela det civila samhällets resurser i förebyggandet av kriser och konflikter. Bland alla tänkbara aktörer framhålls betydelsen av en mer ändamålsenlig arbetsfördelning där varje aktörs komparativa fördelar tillvaratas, inte minst när det gäller att stärka det civila samhällets förmåga att hantera ett växande förändringstryck. Studien framhåller att framväxten av folkrörelser, och ideella organisationer, vid sidan av fria och oberoende medier samt ett pluralistiskt partiväsende utgör centrala

element i ett civilt samhälle med förmåga att absorbera och lösa konflikter utan våld.

Även den internationella konferensen "Government - NGO Relations in Preventing Violence, Transforming Conflict and Building Peace", (se ovan) bidrog till att öka intresset att söka stärka svenska folkrörelsers kunskap och därmed öka professionalismen också i det fredsbyggande arbetet. Forum för Fredstjänst har därför beslutat att genomföra en folkrörelseutredning. Den är ett led i sökandet efter nya och nygamla roller i en tid där samhälleligt våld och hot därom uppvisar allt mindre militära dimensioner och alltmer politiska och socio-ekonomiska, dvs faktorer i det civila samhället, vilka förutom de traditionella insatser, kräver insatser från nya strukturer och institutioner, inklusive frivilligorganisationer. Folkrörelse-utredningen syftar dels till att *skapa underlag för strategisk planering och förbättrad verksamhet* hos svenska folkrörelser i såväl direkt som indirekt arbete inom konflikthanteringsområdet och dels till att *skapa underlag för dialog om samverkan med andra aktörer* innefattande såväl olika frivilligorganisationer som departement, myndigheter och övriga tänkbara aktörer. Utredningen avses genomföras så att den blir ett led i en folkbildningsprocess där själva utredningsarbetet bidrar till att öka medvetenheten om en förändrad roll för folkrörelserna inom ramen för svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Avsikten är att bygga upp en konflikthanteringskultur på hemmaplan för att öka trovärdigheten i arbetet utomlands och den ska i enlighet därmed höja organisationernas beredskap samt mobilisera organisationernas resurser för en förändrad roll och nya utmaningar inom området.

Utredningens mål är med andra ord att i tre steg:

- kartlägga svenska folkrörelsers och sammanställa utländska organisationers nuvarande insatser inom området våldsförebyggande, konflikthantering och fredsbyggande,
- identifiera svenska folkrörelsers potential inom området,
- formulera tänkbara framtidsscenarios, inklusive ta fram en strategi för vidare arbete samt föreslå strukturer för samarbete och konkreta verksamheter.

Den skriftliga slutrapporten ska ligga till grund för en avslutande konferens där utredningens förslag kan diskuteras av alla berörda parter, regering, myndigheter, folkrörelser och andra aktörer inom området. Forum Syd har huvudansvar för utredningen som beräknas vara klar år 2001.

7.3 Sveriges Kristna Råd (SKR)

SKR samordnar 24 medlemskyrkor från de lutherska, katolska, ortodoxa/österländska och frikyrkliga kyrkofamiljerna. Sedan slutet av 1980-talet har SKR (och tidigare Svenska Ekumeniska Nämnden) arbetat med att utveckla en civil fredstjänst som ett komplement till militärtjänst. De flesta av de projekt som beskrivs i det följande har erhållit bidrag från Sida och Utrikesdepartementet.

Det första internationella seminariet om fredsarbete i konfliktområden hölls 1988, med deltagare med stor erfarenhet av ickevåldsarbete, från exempelvis Filippinerna, Israel/Palestina, Sydafrika och Uruguay. Dessa efterlyste en uppbyggnad av *internationella fredsteam*, till stöd för lokala fredsgrupper och deras fredssträvanden. Ett fortsatt samarbete med bl.a. det Sydafrikanska kyrkorådet resulterade i en treveckors kurs i ickevåld, inklusive konflikthantering och medling, för svarta och vita sydafrikaner och svenskar i Sverige sommaren 1992.

Samarbetet ledde vidare till initiativet *Fredsövervakning i Sydafrika* ("Peace Monitoring in South Africa, PEMSA"). Projektets huvudsyfte var "att genom Fredsövervakning i Sydafrika medverka till att våldet och det ständiga hotet om våld minskar och på sikt elimineras för att möjliggöra att valkampanjer och val kan genomföras och att valresultaten accepteras utan risk för upptrappning av våldet".

Under perioden januari - juni 1994 verkade totalt 66 svenskar i Sydafrikas mest konfliktdrabbade områden före, under och efter valet. Genom sin närvaro i lokala sammanhang, vid demonstrationer, begravningar, vallokaler och besök hos myndigheter och politiska aktörer, hade de internationella övervakarna en stabiliserande effekt på spänningar mellan olika grupperingar i det sydafrikanska samhället.

De positiva erfarenheterna från projektet ledde till att organisationer i ledningsgruppen tog initiativ till bildandet av *Forum för fredstjänst* (se p. 7.2).

I anslutning till projektet Fredsövervakning i Sydafrika anordnade SKR i samarbete med Liv & Fred-institutet ett internationellt seminarium där man bl.a. bearbetade erfarenheterna från projektet och även analyserade de olika arbetsuppgifter och funktioner som kan ingå i olika typer av fredstjänst. Resultaten finns redovisade i rapporten *"Towards a Global Alliance of Peace Services"*, 1994.

SKR tog därefter initiativ till en utredning i kombination med försöksverksamhet om innehåll och metoder i utbildning för fredstjänst.

Utredningen, över vilken fredsutbildare från konfliktområden hade ett avgörande inflytande, ledde till boken *"Empowerment for Peace Service, A Curriculum för Education and Training in Violence Prevention, Nonviolent Conflict Transformation and Peacebuilding"*. Boken innehåller bl.a. en kursplan för en 8-12 veckors baskurs för fredsarbete i konfliktområden.

I samarbete med Kristna Fredsrörelsen har en handledning i konflikthantering framställts, *"Learning to Work with Conflicts"*, med metoder och modeller för utbildning i aktivt ickevåld, kommunikation, medling, etc. Handledningen är översatts till svenska.

Ett nära samarbete med *Centrum för fred, ickevåld och mänskliga rättigheter,* Osijek, Kroatien har inneburit ett stöd till centrets arbete för mänskliga rättigheter och försoningsarbete, medverkan i olika utbildningsprojekt och planering av ett större program, *"Building a Democratic Society built on a Culture of Nonviolence - Peacebuilding in Eastern Croatia"*.

Samarbetet med Fredscentret har lett till en fördjupad medvetenhet om att:

- de lokala aktörerna bör ha ett avgörande inflytande på fredsprocessen,
- utbildning och psykosocial utveckling (bl.a. en fokusering på "förhållningssättet", "Code of Conduct" och ett arbete med att skapa fredliga relationer) bör integreras i allt fredsbyggande,
- att förhindra våld, hantera konflikter och bygga fred kräver ett engagemang på lång sikt.

Den senaste utvecklingen har öppnat upp möjligheter för civil och militär dialog och samverkan, framför allt inom utbildningsområdet. Sveriges Kristna Råd, Liv & Fred- institutet och Kristna Fredsrörelsen har aktivt bidragit till denna process, bl.a. genom att inbjuda representanter från militära och civila myndigheter och frivilligorganisationer till *seminariet "Building a Substainable Peace - Preventing Future Wars"*, då också behovet av utbildningsinsatser för ett "förebyggande scenario" diskuterades.

7.4 Caritas

Caritas Sverige är den svenska fristående representanten för det internationella katolska Caritasnätverket - ett biståndsnätverk med närvaro i över 190 länder. Caritas arbetar, med hjälp av anslag från bl.a. Sida och EU, med humanitära insatser i Syd och med tyngdpunkt i det långsiktiga utvecklingsbiståndet.

Arbete för fred, demokrati och mänskliga rättigheter är viktiga utgångspunkter för alla Caritas projekt. I kris- och konfliktområden breddas och intensifieras detta arbete. Detta har t ex skett i konfliktområden som Colombia och Mexico/Chiapas och även i Peru och Paraguay, framför allt genom utbildning i dessa frågor och genom folkbildning och juridisk rådgivning. Ett liknande arbete har påbörjats i Östtimor.

Även Caritas olika ungdomsprojekt, t.ex. insatser för ungdomar och f.d. soldater i Liberia och ungdomsutbyte mellan unga svenskar och svarta och vita sydafrikaner har utbildning i fredlig konflikthantering, försoning och demokrati som viktiga komponenter.

Arbetet i Balkan präglas av återuppbyggnad och försoning. I de stora projekt som gäller återuppbyggnad av bostäder, som Caritas åtagit sig, gäller principen att alltid rikta sig till människor av olika etnisk bakgrund, som sedan skall fortsätta att leva som grannar i samma område. Även ett ungdomscentrum med livaktig verksamhet i Sarajevo har som övergripande mål att främja fredlig samlevnad. I Sverige har Caritas i samarbete med Demokratiakademin tagit initiativ till en kurs i demokrati och mänskliga rättigheter för bosniska akademiker vilken med stor sannolikhet kommer att följas av liknande insatser i Kosovo.

Fred, mänskliga rättigheter och demokrati är övergripande mål även för de projekt som inte direkt rubriceras på detta sätt. För att medverka till att dessa mål förverkligas genomgår Caritas personal olika typer av utbildningar, exempelvis akademiska kurser i mänskliga rättigheter (Teologiska högskolan) och kurser i konflikthantering. I samarbete med UNHCR och andra organisationer har man också arrangerat flera seminarier i migrationsfrågor. På Caritas Internationalis generalförsamling 1999 kommer temat att vara försoningsskapande arbete.

7.5 Diakonia

Diakonia, som bildades 1966 (under namnet Frikyrkan hjälper) har mer än 30 års erfarenhet av biståndsarbete. Huvudmännen bakom Diakonia är Metodistkyrkan, Nybygget - kristen samverkan, Svenska Alliansmissionen, Svenska Baptistsamfundet, Svenska Frälsningsarmén och Svenska Missionsförbundet.

Diakonia ger stöd till katastrofinsatser, i första hand via det internationella ekumeniska nätverket ACT. Diakonia arbetar även med stöd från och i samarbete med Sida och EU. Diakonia ger stöd till insatser bland människor som är fattiga, förtryckta och utsatta för våld samt deltar i nätverk och processer på nationell och internationell nivå.

I stort sett allt det arbete som Diakonia bedriver i ca 50 länder runt om i världen, har inriktning på demokrati och mänskliga rättigheter. Arbetet sker i samverkan med lokala samarbetsparters. Colombia, Västbanken och Burma är exempel på konfliktområden med ett omfattande arbete med syfte att främja fredliga relationer och försoning.

Diakonias policydokument ger en bild av inriktning och innehåll i arbetet:

I begreppet demokratisering innefattar Diakonia allt som rör folkbildning, organisering, information och utbildning kring vilka rättigheter respektive skyldigheter människor har som medborgare. Det handlar även om mötesteknik, lagstiftning, alfabetisering och annan verksamhet som stärker människors kompetens och självkänsla.

I begreppet demokratiskapande verksamhet innefattar Diakonia även i viss utsträckning uppbyggnad av formella demokratiska strukturer. Det kan gälla utbildning av folkvalda, skapandet av gemensamma utvecklingsforum eller seminarier kring specifika frågor. Det kan också vara insatser i samband med val, som utbildning av väljare eller organisering och utbildning av valobservatörer.
(Ur Diakonias policydokument)

Riktlinjer finns också för arbetet med mänskliga rättigheter:

Diakonia arbetar för att alla människor oavsett ras, religion eller kön ska få åtnjuta de mänskliga rättigheterna, såsom de är beskrivna i FN-deklarationen och i de olika FN-konventionerna. Detta inkluderar ekonomiska, sociala, politiska och kulturella rättigheter.

En viktig del av MR-arbetet är stöd till förtryckta etniska grupper, såsom fastslaget i olika FN-konventioner. I detta MR-arbete ingår stöd dels till organisering och medvetandegörande på lokal- och regional nivå, dels till informations- och lobbyinsatser på nationell- och internationell nivå för att uppmärksamma dessa gruppers situation.
(Ur Diakonias policydokument)

Kontinuerlig utbildning i mänskliga rättigheter och konflikthantering (förebyggande arbete) integreras i projekten. Exempel på sådana projekt finns i Colombia och Bolivia.

Diakonia planerar också att satsa på fördjupning av kunskap och kompetens i den egna organisationen och i dess samarbetsorganisationer, inom fyra arbetsområden: demokrati, mänskliga rättigheter, gender och ekonomisk rättvisa. Dessa fyra arbetsområden är nära förknippade med varandra. För att uppnå demokrati och mänskliga rättigheter krävs arbete med gender och ekonomisk rättvisa som grund.

7.6 Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, Svenska kyrkans mission och Lutherhjälpen

Svenska kyrkan har f.n. ca 65 missionärer som arbetar för Svenska kyrkans mission (SKM) och Evangeliska Fosterlandsstiftelsen (EFS).

Genom Lutherhjälpen kanaliserar Svenska kyrkan också insatser genom de internationella nätverken Kyrkornas världsråd och Lutherska världsförbundet (LVF). I katastrofsituationer sker det genom Kyrkornas internationella katastrofenhet. Det finns en resursbas på lämpliga personer som med kort varsel kan resa ut för att medverka i en katastrofinsats på kallelse av t.ex. de internationella nätverken. De som tjänstgör i konfliktområden har i regel arbetat som missionärer eller biståndsarbetare tidigare och har egen erfarenhet av regionen. Det är alltid den lokala kyrkan, samarbetspartnern eller något av de internationella nätverken, som tar initiativ till personalinsatser där svenskar medverkar.

Missionärsrollen nu och i framtiden. Missionärsrollen inom EFS och SKM har på senare tid genomgått dramatiska förändringar. I oktober 1996 publicerade SKM en missionärsutredning som baserades på bl.a. enkäter till missionärer i tjänst och samarbetspartners i syd. I den framgår att det är "närvaro"-motivet snarare än expertrollen som

kommer att prägla missionärsuppgiften i framtiden. Denna närvaro blir särskilt viktig i situationer där människor far illa och mänskliga rättigheter är i fara och särskilt då i de områden där EFS och SKM har långvarigt arbete.

Utbildning. Minimum i förberedelserna för missionärer är den sju veckor långa missionärskurs som anordnas två gånger årligen. I denna deltar också i mån av behov de som anställs för kortare tid för att arbeta i katastrof- och konfliktsituationer. Tonvikten ligger här på missionärsrollen och viktiga frågor är t.ex. kulturmöte, mänskliga rättigheter, missionären som folkbildare, konflikthantering m.m. Kursen ger också en grundläggande kunskap om Svenska kyrkans internationella arbete.

Frågorna om konflikthantering och att vara missionär i politiskt känsliga och pressade situationer har fått utökat utrymme under missionärskursen. I planerna ingår att samtliga missionärer bör ha grundläggande insikter i detta ämne.

Teman i en kompletterande utbildning är t.ex:

- den egna säkerheten, risktagande och konsekvenser för egen del och för medarbetare,
- politiskt och kriminellt våld,
- förhållningssätt i krigsliknande situationer,
- krishantering och "debriefing",
- försoning, "healing of memories"/"healing of human relations",
- religionens roll som hinder resp. resurs i försoningsarbetet,
- fördjupad kunskap om internationell rätt, FN:s deklaration och konventionerna om de mänskliga rättigheterna,
- kunskap om det internationella samfundets olika mekanismer för att förebygga konflikter och främja försoning.

7.7 Pingstmissionens U-landshjälp, "PMU Interlife"

"PMU-Interlife", Pingstmissionens U-landshjälp, bistår de svenska pingstförsamlingarna med rådgivning och resurser för utvecklingsinsatser och humanitära insatser inom ramen för missionsarbetet. "PMU Interlife" arbetar i ett sextiotal länder och bedriver mission och utvecklingssamarbete i flera konfliktområden.

Några exempel:
1994 - 1996 deltog "PMU Interlife" i Eskort Guatemala, det projekt som samordnades av Kristna Fredsrörelsen (se p. 7.10) med syftet att repatriera indianflyktingar från Mexiko till Guatemala. I andra delar av Centralamerika, exempelvis El Salvador, bedrivs ett alfabetiseringsarbete i de delar av landet där de svåraste konfrontationerna ägt rum mellan regim och gerilla, med syftet att bidra till läskunnighet, en mer nyanserad omvärldsuppfattning och minskad konfliktbenägenhet.

I Afrika, framförallt omkring Stora sjöområdet, samarbetar "PMU Interlife" med andra kyrkor, samfund och frivilligorganisationer för att påverka politiker i området och i världssamfundet, att avsluta krigen och stödja ett demokratiskt återuppbyggnadsarbete. I exempelvis Burundi ska alla insatser med stöd från "PMU Interlife" innehålla freds- och försoningskomponenter. I Liberia bedriver man psykosocialt arbete, bl.a. bearbetning av krigsdrabbade människors traumas, vilket är ett led i arbetet att förhindra förnyat våld. I Sydafrika pågår en verksamhet med s.k. "MOD-kurser", Mångfald Och Dialog, med deltagare från olika raser och etniska grupper. Syftet är att åstadkomma attitydförändringar, förståelse och försoning.

I Bosnien deltar svensk pingstmission, "Crossroads International", i Sida:s integrerade områdesprogram för att återuppbygga bostäder för minoriteter som tidigare tvingats flytta från området.

Medarbetare som rekryterats för att arbeta i katastrof- och konfliktområden genomgår som regel en utbildning i konflikthantering.

Inom ramen för det metodutvecklingsarbete som "PMU Interlife" kommer att genomföra under det närmaste året planeras insatser för konflikthantering. Ett särskilt arbetsmaterial planeras, som innefattar etniska konflikter, rasproblematik och politiska/ideologiska konfliktsituationer.

7.8 Svenska Missionsrådet (SMR)

Svenska Missionsrådet har 26 medlemsorganisationer, inkluderande Svenska kyrkan, frikyrkorna, inklusive t.ex. Pingströrelsen, Frälsningsarmén, Caritas och KFUK/M. Rådet förmedlar Sida-stöd till kyrkornas utvecklingsinsatser och har också ett ansvar för att kvalitetssäkra dessa (jämför Forum Syd). Det utgör en mötesplats för

reflektion kring kyrkornas internationella ansvar i form av mission, utvecklingssamarbete och opinionsbildning.

Tre sektorer har dominerat kyrkornas grundläggande långsiktiga insatser: utbildning, hälso- och sjukvård och lokala utvecklingsprogram. Dessa insatser syftar bl.a. till att öka det mänskliga och sociala kapitalet, stärka det civila samhället och skapa förutsättningar för demokrati och därmed fred.

Under de senaste åren har ett kontinuerligt arbete pågått, i kontakt med Sida och Utrikesdepartementet, i syfte att analysera utvecklingen i Centrala Afrika, försöka förstå orsakerna till de tragedier som utspelats och söka gemensamma och samordnade insatser för att möta den situation som uppstått. Som en uppföljning av detta har frågor kring sorg och försoning och kyrkornas roll i förhållande till etnicitet och etniska konflikter bearbetats. Se rapporterna *"Churches and Organisation Development in Africa"*, förf. Liz Goold, William Ogara and Rick James, "Rapport från ekumenisk delegationsresa till Centralafrika, 1998', sammanställd av Hillevi Hanis-Ramos, *"The Role and Contribution of Development Projects to the Development of Civil Society"*, Dr Agnes Aboum, "TAABCO Research and Development Consultants".

En kontinuerlig dialog äger rum med kyrkor och ekumeniska organ i Sydafrika i syfte att lära av den sydafrikanska utvecklingen, särskilt har erfarenheterna från Sannings- och försoningskommissionen analyserats. Diskussioner har förts och förs hur dessa erfarenheter kan tillämpas inom andra konfliktområden. En fortbildning kring försoning och konflikthantering, gemensam för kyrkornas utlandspersonal, hölls i november 1998, med bl.a. medverkan från Sydafrika.

Bred och allsidig information är en viktig fredsskapande faktor. SMR bedriver informationsinsatser och opinionsbildning, präglade av respekt för utsatta människors värdighet, i syfte att stärka internationellt medvetande och öka internationell solidaritet.

7.9 Teologiska Högskolan, Stockholm (THS)

Huvudmän för Teologiska Högskolan i Stockholm är Svenska Baptistsamfundet och Svenska Missionsförbundet. I samarbete med Demokrati Akademin och Fonden för Mänskliga Rättigheter genomför THS ett omfattande utbildningsprogram i mänskliga rättigheter och

demokrati. Undervisningen syftar till att ge kunskap om såväl de moraliska som de juridiska aspekterna av mänskliga rättigheter, samt om den process i vilken de skapades och om de problem som är förknippade med tillämpning och kontroll av efterlevnaden.

De studerande kan anmäla sig för hela programmet, 40 poäng, *Med lika värde och lika rätt* eller deltaga i enstaka kurser: Religionsfrihet och samvetsfrihet, Kvinnor och mänskliga rättigheter, Rasism och främlingsfientlighet, Barnets rättigheter, etc.

Bland deltagarna finns både militärer och civila, bl.a. missionärer och utlandsarbetare från olika biståndsorganisationer, valövervakare, personal från Sida, Utrikesdepartementet, OSSE, FN, samt även anställda i näringslivet.

7.10 Liv & Fred-institutet (LoF)

Liv och Fredinstitutet är ett internationellt ekumeniskt institut för forsknings- och utvecklingsarbete i Uppsala. Institutet grundades 1985 och har Sveriges Kristna Råd som svensk huvudman. Huvudsyftet med institutet är att stödja kyrkor och samfund i arbetet för fred, rättvisa och försoning. Det största programmet genomförs i Afrikas Horn regionen, i Somalia, Sudan och Etiopien. I det följande beskrivs den utbildning som sker i samband med det fredsbyggande arbetet i Somalia.

Utbildningsprogrammet i Somalia började 1994 och sedan 1998 arbetar LoF med ett liknande program i Sudan. De lärdomar och erfarenheter som LoF har gjort i Somalia har också kunnat användas i olika internationella utbildningssammanhang, t.ex. i seminarier och utbildningsdagar för invandrarverkets personal, i olika kyrkliga sammanhang, i kurser på Uppsala Universitet, etc.

Utbildningssatsningens primära fråga och fokus har varit: Hur kan vi stärka de människor och institutioner i konfliktområdet som redan är engagerade, eller vill engagera sig i fredsarbete på lokal nivå?

LoF ansvar har varit att arbeta strategiskt på ett sådant sätt att institutet bidrar till att sätta igång en genuint somalisk "självgenererande" process, som sedan får en positiv dominoeffekt i samhället och stärker demokratiska, fredliga försoningssträvanden. En sådan process, som "ägs" av de lokala aktörerna och är intimt förbunden med

uppbyggandet av ett civilt samhälle, utgör ett bidrag till våldsförebyggande.

Arbetet i Somalia har fyra huvudkomponenter:

- Stöd till lokala försoningskonferenser. Lokala äldste har haft initiativet och syftet har varit försoning i konkreta situationer.
- Kapacitetsutvecklande utbildning for medlemmar i lokala råd på by, distrikt och regional nivå. Rehabilitering av distriktsrådslokaler och visst materiellt stöd.
- Kapacitetsutvecklande program for kvinnorna, vilket numera är integrerat i "Civic Education Program". Ca 1000 kvinnor har deltagit i dessa "workshops".
- "Civic Education Program" utgör sedan 1997 den största delen av all utbildning, och inbegriper kvinnogrupper, media personal, lärare, personal inom polis och rättsväsende, "äldste grupper", affärsidkare, etc. Dessa grupper inom det civila samhället har hört om utbildningsinsatserna för råden och begärt att också få del av programmet.

Den största sammanhängande utbildningsinsatsen LoF gjort har varit att utbilda det somaliska träningsteam som idag består av trettio somalier baserade i fem zonkontor från Hargeysa i norr till Kismayo i söder. De har fått fortlöpande fortbildning i "participatory rural appraisal" tekniker, utbildningsmetodik för vuxenutbildning, etc.

Denna typ av process kräver minimala ekonomiska resurser. Vad den däremot kräver är tid, ett "skyddat utrymme" och respekt från andra internationella aktörer. Processen är känslig, bräcklig och kan lätt förstöras.

I samarbete med Centrum för fred, ickevåld och mänskliga rättigheter, Osijek, Kroatien har LoF också utvecklat ett liknande program för Östra Slavonien, "Building a Democratic Society Based on a Culture of Nonviolence - Peacebuilding in Eastern Croatia". Programmet innehåller bl.a. en tio veckors basutbildning av multikulturella fredsteam (med kroater, serber, bosnier och internationella fredsarbetare), som i sin tur ska utbilda andra, i en första fas i Östra Slavonien.

7.11 Kristna Fredsrörelsen (KrF)

Kristna Fredsrörelsen med cirka tretusen individuella medlemmar, cirka 200 s.k. Församlingar För Fred och ett tiotal lokalgrupper, är

Sveriges största ekumeniska medlemsorganisation och samtidigt en del av svensk fredsrörelse. I målsättningsparagrafen står att: "KrF är en ickevåldsrörelse som utifrån evangeliets budskap om Guds rike vill verka för rättvisa och fred, allmän och total nedrustning samt ett samhälle utan våld". Kristna Fredsrörelsen, på engelska Swedish Fellowship of Reconciliation, är medlem i International Fellowship of Reconciliation (IFOR) en internationell organisation med medlemmar från olika religiösa trosriktningar.

Viktiga delar av verksamheten är utbildning och opinionsbildning i freds- och konfliktfrågor bland kyrkor och samfund i Sverige samt samverkan med samarbetspartner i andra länder.

Internationellt fredsfrämjande arbete involverar många olika organisationer med olika mandat och arbetssätt. Olika aktörer förbereder sig för att svara på specifika behov som föreligger i konflikthärjade regioner. Kristna Fredsrörelsen har valt att koncentrera sin verksamhet till tre områden:

1. Utveckling av civil fredstjänst och stöd till det civila samhället.
2. Utbildning i ickevåldslig konflikthantering och kapacitetsutveckling.
3. Arbete för tidig begränsning av tillflödet av krigsmateriel till konfliktområden.

- *Utveckling av civil fredstjänst och stöd till det civila samhället.* Kristna fredsrörelsen har sedan dess bildande 1919 arbetat för att finna civila komplement och alternativ till militära insatser i konfliktområden. Under de senaste decennierna har International Fellowship of Reconciliation tillsammans med andra organisationer i det internationella nätverket bidragit till att utveckla modeller för hur internationella aktörer kan stödja den civila befolkningen, utgöra ett skydd mot våldet och stödja dem i deras strävan för ett demokratiskt samhälle.

  Med dessa erfarenheter som grund har KrF deltagit i ett ekumeniskt arbete att utveckla en civil fredstjänst (se p 7.2). KrF deltog aktivt i arbetet med att utveckla projektet *Fredsövervakning i Sydafrika* (se p. 7.2).

  Kristna Fredsrörelsen har ett långvarigt solidaritetsarbete med systerorganisationen "Servicio Paz et Justitia" (SERPAJ) i Latinamerika. I samarbete med den guatemalanska organisationen "Comisiones Permanentes" (CCPP) tog KrF initiativ till projektet "*Eskort Guatemala*". Ett tiotal kyrkor och samfund deltog i

projektet, vars övergripande mål vara att "på ett konkret sätt stödja demokratiseringsprocessen i Guatemala genom att eskortera flyktingar från Mexiko tillbaka till sitt hemland". Under åren 1993–1996 arbetade 13 personer som eskortörer i norra Guatemala.

Kristna Fredsrörelsen har också deltagit i projekt i Sudan.

I konfliktbeskrivningar, t ex i massmedia, framställs civila ofta som offer. KrF arbetar för att på olika sätt stödja individer och grupper i konfliktområden som vill verka för en fredlig utveckling av situationen där de befinner sig i. Befintliga sociala strukturer måste utnyttjas på ett konstruktivt sätt för att åstadkomma en hållbar fred. KrF utreder möjligheterna till en fortsatt verksamhet med utbildning av fredsteam, med syftet att bidraga till dialog, tillit, samverkan och försoning i konfliktområden.

- *Utbildning i ickevåldslig konflikthantering och kapacitetsutveckling.* Ickevåldslig konflikthantering handlar om att öva sig i att svara konstruktivt mot den våldsutövning man utsätts för. KrF har sedan början av 80-talet anordnat och medverkat i kurser i ickevåld, inklusive konflikthantering, såväl i Sverige som andra länder, exempelvis Litauen (med deltagare från Balticum) och Ungern (med deltagare från ex-Jugoslavien).

Vid konflikten i *Palestina/Israel* har Kristna Fredsrörelsen deltagit i en rad ickevåldsprojekt, enskilt eller i samarbete med andra fredsorganisationer.

Kristna Fredsrörelsen deltog i "Nordic Peace 98". Övningen fokuserade på civil-militär samverkan i fredsfrämjande operationer. I övningen deltog flera frivilligorganisationer. KrF deltog såväl i förberedelserna som utbildningen i Almnäs, genomförandet på Gotland och utvärderingen efter övningen.

Den gemensamma utbildningen tydligaregjorde de olika aktörernas mandat, kapacitet och begränsningar och bidrog till en bra dialog mellan deltagarna.

- *Arbete för tidig begränsning av tillflödet av krigsmateriel till konfliktområden*
  Kristna Fredsrörelsens arbetar för ett mer ansvarsfullt agerande från staters sida för att förhindra att vapen når krigshärdar har det senaste året handlat om huvudsakligen två inriktningar:

  KrF har ingått i en grupp av internationella organisationer som arbetar för att internationella uppförandekoder "Code of Conduct" för den transnationella vapenhandeln antas. I november 1997 arrangerade KrF tillsammans med den brittiska organisationen "Saferworld" en konferens, vilket utgjorde ett bidrag i den process som ledde till att EU:s ministerråd den 25 maj 1998 antog en uppförandekod för EU:s vapenexport.

  I de väpnade konflikter som krävt flest människoliv på senare tid, har tillgängligheten av lätta vapen bidragit på ett avgörande sätt till det omfattande mänskliga lidandet. Som en fristående uppföljning av den internationella kampanjen mot landminor har ett antal organisationer gått samman i en *kampanj mot lätta vapen*, "International Action Network Against Small Arms" (IANSA). Kristna Fredsrörelsen samordnar tillsvidare den svenska kampanjen.

8 Forum Syd

Forum Syd är en gemensam plattform för ca 120 svenska enskilda organisationer som bedriver biståndS- och utvecklingsarbete. Forum Syd har ett utvecklat kontaktnät med både svenska och internationella NGO:s. Bland dessa finns organisationer som direkt eller indirekt arbetar med fredsfrågor och konflikthantering.

Forum Syd ansvarar bl.a. för ett personalbiståndsprogram som har sitt ursprung från Sida:s fredskår från mitten av 60-talet. För närvarande har Forum Syd cirka 60 biståndsarbetare som arbetar i olika utvecklingsprogram i Guatemala, Honduras, Kambodja, Tanzania och Zimbabwe. Inom programmet finns en beredskapsgrupp med erfarna f.d. biståndsarbetare som också har intresse av kortare uppdrag inom olika fredsfrämjande uppdrag.

Forum Syd deltog som organisation i "Peace Monitoring in South Africa" (PEMSA), där Forum Syds roll framförallt innebar stöd till rekrytering, utbildning, personaladministration och "debriefing". Forum Syd har även haft ett mångårigt samarbete med UNHCR i Guatemala och rekryterat personal för flyktingrepartriering. I Guatemala pågår också ett program tillsammans med UNDP/UNV vad gäller personal som arbetar med mänskliga rättigheter. Forum Syd har likaledes rekryterat övervakare av mänskliga rättigheter till UNHCHR:s program i Rwanda, samt ett stort antal valövervakare i samband med val i Bosnien i samarbete med UNV och OSSE.

För de flesta uppdragen till FN har Forum Syd enbart rekryterat och utbildat personal. I och med att personalen övertagits av FN-systemet har FN också övertagit personalansvaret. Finansiering för rekrytering och utbildning har huvudsakligen tillhandahållits av Sida. I PEMSA och i samarbetet med UNHCR och UNDP i Guatemala har Forum Syd haft ett större ansvar. För närvarande har forum Syd en koordinator placerad i Guatemala för stöd till egen personal som arbetar med mänskliga rättighetsfrågor inom UNDP.

Forum Syd prioriterar idag personalbistånd för humanitära insatser och insatser för mänskliga rättigheter.

Forum Syd är aktiv i de europeiska nätverken "Eurostep", FORUM och "Liaison Committe", och har upparbetade kontakter i Europa och inom

EU. Forum Syd finns även med i Forum för Fredstjänst och andra nätverk med enskilda organisationer i Sverige, samt i arbetet med SWEDHUM tillsammans med bl.a. Sida och UD. Inom både dessa nätverk genomförs och planeras utbildningsinsatser för arbete med mänskliga rättigheter, demokrati och konflikthantering.

Utbildning av biståndsarbetare inom personalbiståndet för långsiktigt utvecklingssamarbete sker framförallt i samarbete med Sida-SANDÖ. Forum Syd har också kontakt med många folkhögskolor och andra svenska och internationella utbildningsinstitutioner.

Forum Syd har ingen större utbildningsverksamhet i egen regi med direkt inriktning mot internationella fredsfrämjande och/eller humanitära insatser. I samband med rekrytering och utresa genomför personalen kortare kurser på några dagar. Då medverkar resurspersoner från framförallt enskilda organisationer. Kurserna är i de flesta fall skräddarsydda för respektive uppdrag. I dessa sammanhang har utbildningar också genomförts i samarbete med Sida-SANDÖ, Röda Korsets folkhögskola och med Försvarets Internationella Kommando (SWEDINT). Därutöver genomgår personalen ofta kurser i nära anslutning till tjänstgöringsorter organiserade av någon mottagar-organisation.

Forum Syd har databaser och kan förmedla kontakter till organisationer och resurspersoner med god kännedom om de flesta geografiska områden i världen. I registren finns personer med goda språkkunskaper och kännedom om lokala kulturer. Flera har också kunskaper inom specifika yrkessektorer anpassade till lokala förhållanden.

Inom ramen för rena fredsbevarande insatser, ledda av FN, samverkar personal utsända av Forum Syd med andra svenskar utsända av både civila- och militära myndigheter och organisationer.

9 Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisation (LSU)

Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer är de svenska ungdomsorganisationernas samarbetsorgan och utgör en plattform för samverkan, och en mötesplats för ungdomsorganisationer i flera frågor, av både internationell och nationell karaktär. Här samlas barn- och ungdomsorganisationer till gemensam styrka för att dela erfarenheter, driva projekt och påverka samhällsutvecklingen. LSU samlar idag närmare 100 barn- och ungdomsorganisationer i Sverige. LSU har ett långvarigt internationellt samarbete och engagemang i flera internationella fora.

LSU:s uppgift är att:

- utgöra mötesplats för ungdomar för erfarenhetsutbyte och utveckling,
- utgöra ett forum för frågor av gemensamt intresse för ungdomsorganisationerna,
- tjäna som ett kontaktorgan till nationella och internationella organisationer i frågor som berör ungdomssamarbete.

Sedan 1995 har LSU arbetat med konflikthantering. Landsrådet arbetar med att höja kompetensen i konflikthantering i ungdomsorganisationerna. LSU:s idé är att ungdomar kan spela en roll i konfliktförebyggande åtgärder såväl i internationella sammanhang som i det svenska demokratiarbetet.

LSU:s arbete sker både direkt och indirekt:

- Direkt genom att Landsrådet arbetar internationellt främst genom att föra samman ungdomsorganisationer internationellt, nationellt och lokalt i konfliktområden. LSU bidrar till demokratiutvecklingen genom att stötta ungdomsorganisationer som ger ungdomar möjlighet att aktivt delta i samhället och samhällsutvecklingen. LSU vill fortsatt visa på ungdomar som aktörer i samhället och deras potential att verka konfliktlösande och förebyggande i bl.a. internationell valövervakning, i respektive organisationer och i samhället i stort.

- Indirekt då LSU arbetar med att höja intresset inom organisationerna och höja kompetensen genom att utbilda ungdomar att arbete med konflikthantering från lokalt till internationellt plan. LSU vill öka metodkunskaperna generellt men i synnerhet i ungdomsorganisationerna.

LSU har i samarbete med Röda Korsets folkhögskola startat en folkhögskoleutbildning i konflikthantering. I anslutning till terminskursen anordnar LSU helgutbildningar inom ramen för Forum för fredstjänsts utbildningsprojekt.

LSU är anslutet till nätverket Forum för fredstjänst.

10 Olof Palmes Internationella Centrum

Olof Palmes Internationella Centrum är den svenska arbetarrörelsens organ för samordnad internationella verksamhet och politik. Palmecentret har 33 medlemsorganisationer, vilka är organisationer med socialdemokratisk åsiktsinriktning, landsorganisationen och dess medlemsförbund, konsumentkooperativa organisationer och hyresgäströrelsen.

Palmecentret bedriver verksamhet med biståndsprojekt i olika länderområden över hela världen, opinionsbildning, utgivning av publikationer, nätverksuppbyggnad m.m. Ett särskilt programområde i verksamheten är fred, nedrustning och säkerhetspolitik. Seminarier och publikationer med anknytning till konfliktslösningsfrågor utgör ett ökat inslag i centrets opinionsbildande arbete.

De f.n. ca 350 olika biståndsprojekten bedrivs till stor del på uppdrag av medlemsorganisationerna. Prioriterade länderområden är Östersjöregionen, forna Jugoslavien, Mellanöstern, Centralamerika, Södra Afrika och Sydostasien. Många projekt handlar om att sprida svenska erfarenheter av demokrati och organisationsuppbyggnad

I sitt arbete konfronteras centret allt mer med konfliktbilden, där inre konflikter baserade på nationella, etniska och religiösa motsättningar blivit dominerade. Konfliktlösningsarbetet har blivit allt mer framträdande i centrets verksamhet. Bland några exempel kan nämnas att:

- I närområdet är Palmecentret involverade i flera projekt rörande ett vidgat säkerhetsbegrepp. Ett av projekten är ett flerårigt projekt som syftar till att befrämja dialogen mellan Estland och Ryssland. Projektet ordnar bl.a. konfliktslösningskurser för studenter och ungdomar både i Ryssland och i Estland.
- I forna Jugoslavien stöder Palmecentret ett stort antal dialog-, försonings-, informations-, utbildnings- och återflyttningsprojekt inklusive multietniska ungdomsskolor i Bosnien-Hercegovina, Kroatien, Serbien, Kosovo och Makedonien.
- I Mellanöstern stödjer centret olika dialogprojekt mellan israeliska palestinska ungdomar och studenter.
- I Burma ger centret anslag för konfliktlösningsprojekt. I Filipinerna stödjer centret repatrieringen av tidigare gerillasoldater.

- I Sydafrika har arbetet handlat om valövervakning och utbildning av politiker och samhällsledare på olika nivåer.
- I Azerbajdzjan stöds ett nätverk för e-mailkommunikation som visat sig vara ett viktigt instrument för konfliktlösningsarbetet i Transkaukasus.

11 Röda Korset

Röda korsets verksamhet syftar till att förhindra och lindra mänskligt lidande.

Röda korset arbete bygger på sju grundprinciper: *Humanitet.* Röda korset arbetar nationellt och internationellt för att förhindra och lindra mänskligt lidande. *Opartiskhet.* Röda Korset gör ingen åtskillnad mellan nationalitet, ras, religion, samhällsställning eller politiska åsikter. *Neutralitet.* Röda Korset tar aldrig ställning vid meningsskiljaktigheter i fråga om politik, ras, religion eller ideologi. *Självständighet.* Röda Korset är självständigt. Även nationella rödakorsföreningar skall behålla en oavhängighet som tillåter dem att handla i enighet med Röda Korsets principer. *Frivillighet.* Röda Korset är en organisation som ger och tar emot hjälp frivilligt. *Enhet.* I varje land kan endast finnas en rödakorsförening. Den skall vara öppen för alla och verksamheten skall omfatta hela landet. *Universalitet.* Röda Korset är en världsomfattande organisation inom vilken alla nationella rödakorsföreningar har samma rättigheter och skyldigheter att bistå varandra.

11.1 Internationella rödakorskommittén (ICRC)

Kommittén bildades 1863. Det är rödakorsrörelsens grundläggande organ. Kommittén är neutral och oberoende. Kommittén arbetar över hela världen. Syftet är att skydda och hjälpa offren i väpnade konflikter: vård av krigsskadade, besök av krigsfångar och civil-internerade. Kommittén upprättar kontakt mellan familjemedlemmar som skilts åt, skyddar civil-befolkningen och förser konfliktdrabbade med mat och annan hjälp. Kommittén övervakar tillämpningen av den internationella humanitära rätten.

11.2 Internationella rödakors/rödahalvmåne-federationen

Federationen bildades 1919 och är ett samordningsorgan för alla nationella rödakorsföreningar. Federationen arbetar över hela världen för att inspirera, uppmuntra, underlätta och främja humanitära insatser. Federationen samordnar internationella hjälpinsatser utanför konflikt-

områden, bl.a. vid naturkatastrofer. Federationen hjälper också nationella föreningar att planera och genomföra program för katastrofberedskap. Federationen arbetar med långsiktiga projekt för att minska utsatthet och bidra till hållbar utveckling.

11.3 Nationella rödakors- och rödahalvmåneföreningar

Nationella rödakors- och rödahalvmåneföreningar finns i över 170 länder. De arbetar också enligt rödakorsrörelsens principer. Nationella föreningar kan i vissa fall samarbeta med myndigheter i det egna länderna. De nationella föreningarna arbetar för och tillsammans med den som befinner sig i en utsatt situation, vilket t.ex. innebär att ansvara för en rad uppgifter, alltifrån katastrofhjälp, hälso- och sjukvård, till socialt arbete och Första hjälpen-utbildning. Alla godkända nationella föreningar är medlemmar i Federationen.

Svenska Röda Korset (SRK), en av de första nationella föreningarna, bildades 24 maj 1865. Det inledande arbetet ägnades åt förberedelser för humanitära insatser i eventuella krig. SRK startade sjuksköterskeutbildning och började lägga upp lager av sjukvårdsmateriel. År 1866 bröt krig ut mellan Tyskland och Österrike, då Österrike förlorade sina italienska besittningar till Preussen. Italienarna led svårt och bad Internationella rödakorskommittén i Genève om hjälp. På så vis kom den första appellen från Genève till Svenska Röda Korset. Ännu under 1900-talets första tid arbetade SRK med stöd till krigshärjade människor i Europa.

På 1880-talet startades Första hjälpen-utbildningar på olika håll i Sverige. Bl.a. utbildades personal vid Statens Järnvägar och Postverket, något senare utbildades även skogshuggare och sågverksarbetare i Norrland. Detta var inledningen till det som vi idag kallar arbetarskydd. Mellan de båda världskrigen tog SRK många initiativ till förbättringar i det fattiga Sverige. Dessa verksamheter har sedan tagits över av samhället. Sjukhem, ambulansflyg, barnhem, förlossningshem, skoltandvård och skolhälsovård är några exempel.

11.4 Emblemet är ett skyddsmärke

Det röda korset och den röda halvmånen ger skydd åt alla sårade och sjuka liksom åt militär och civil sjukvård i krig och väpnad konflikt.

11.5 Utbildningsverksamhet

Inför utlandsuppdrag för Internationella rödakorskommittén respektive Internationella rödakors- och rödahalvmånenefederationen genomgår Svenska Röda Korsets delegater förberedelseutbildningutbildning.

Utbildningen kan se ut på skilda sätt:
- helt i egen regi, ibland med stöd av eller i samverkan med andra föreningar/organisationer,
- genom internationella rödakorsrörelsen,
- genom att låta SRK-delegater ta del av extern utbildning.

Röda Korset bedriver delar av sin utbildning vid "Röda Korsets idé- och utbildningscenter" som ligger i Mariefred.

Kompetensutvecklingen/utbildningen är indelad i två nivåer, grundläggande- och vidareutbildning.

Tyngdpunkten i grundutbildningen är en veckas "Basic Training Course" för delegater. Kursen är en introduktion och omfattar internationella rödakorsorganisationernas mål, mandat, organisation, och internationella verksamhet, säkerhet, stresshantering samt delegaternas och delegationens roll. Utbildningen är en förutsättning för internationella rödakorsuppdrag.

Kärnområdena i vidareutbildningen är:
- fördjupad kunskap om Röda Korset,
- säkerhetsutbildning inklusive stress- och krishantering. I denna del samarbetar SRK med Internationella kommandot (SWEDINT) i Almnäs,
- orientering i organisationsutveckling och förändringsprocesser inom Röda Korset.

SRK erbjuder också utbildning för utvalda delegatkategorier, vars uppdrag kräver särskild kunskap/inblick inom vissa områden, ex. utvecklingshälsa, chefs- och ledarskap. I övrigt definieras uppdragsspecifika utbildningsbehov, ex. språkkunskaper.

Röda Korset bistår också i utbildningsverksamheten vid andra myndigheter och organisationer.

SRK deltar i viss utsträckning i utbildningen, vid SWEDINT, av poliser och officerare inför internationella insatser samt personal som skall tjänstgöra som ECMM-monitorer.

SRK och ICRC medverkar i Försvarshögskolans internationella spel och övningar. Röda Korset föreläser dessutom om mänskliga rättigheter och Röda Korsets mandat, organisation och roll i väpnade konflikter.

SRK har också deltagit i seminarier FHS anordnat i Estland, Lettland och Litauen.

SRK deltar i Räddningsverkets PFF utbildningar. SRK och ICRC deltog också i "In the spirit of PfP" övningen "Nordic Peace 1998" som genomfördes i Sverige.

12 Rädda Barnen (RB)

Rädda Barnen grundades 1919 som den andra (efter England) Rädda Barnen organisationen i världen.

Idag är Rädda Barnen är en partipolitiskt och religiöst obunden folkrörelse som kämpar för barnets rättigheter. Organisationen bygger på principen om frivilligt individuellt medlemskap. Arbetet utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter och kännetecknas av respekt för barn, kunskap och erfarenhet.

Rädda Barnens verksamhet är inriktad på att förbättra villkoren för utsatta barn och arbetet tar sin utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter. Konventionen består av 54 artiklar och ratificerades av Sverige 1990.

Rädda Barnen arbetar självständigt eller i samarbete med andra genom att identifiera och analysera behov och handlingsmöjligheter, bedriva praktiskt utvecklings- och stödarbete samt sprida erfarenheter och bedriva opinionsbildning.

Rädda Barnen i Sverige har 90 000 medlemmar och ytterligare ett stort antal givare. Rädda Barnen har ett centralt kansli i Stockholm och 10 fältkontor utomlands. Verksamheten bygger på ett nära samarbete med en rad andra organisationer, däribland systerorganisationer i "International Save the Children Alliance".

Ett exempel på ett av RB:s samarbetsområden:

FN:s fredsbevarande operationer har förändrats i omfattning under senare år. Internationella fredsbevarande styrkor har i sitt arbete uppgifter som många gånger förutsätter samarbete med frivilligorganisationer och kunskap om dessas stödarbete för civilbefolkningen i konfliktområden. I flera länder, däribland Sverige finns en uttalad strävan till samverkan mellan civila och militära hjälpinsatser.

Rädda Barnen har sedan 1993 i samverkan med SWEDINT[8] , som ansvarar för Försvarsmaktens internationella utbildning av bl.a.

[8] Se p. 1.1 SWEDINT

fredsbevarande soldater, utbildat över 6000 svenska soldater på väg till fredsbevarande uppdrag i Bosnien.

Utbildningen tillkom på Rädda Barnens eget initiativ som en del av en nationell kampanj om "Barn i Krig". Från SWEDINT:s sida ställde man sig omedelbart positiv till Rädda Barnens medverkan i utbildningen. Det var första gången som en barnrättsorganisation som Rädda Barnen samarbetade med Försvars-makten. Soldaterna har fått utbildning i barns reaktioner under och efter krig och flykt samt i barns rättigheter med fokus på barnsoldater och på sexuell exploatering av barn. Soldaterna har fått kunskap om hur de ska möta barns svåra situationer och hur de själva har en viktig roll att fylla som bra förebilder för barn. Rädda Barnen nådde med sitt arbete en ny målgrupp: - svenska unga män - och några unga kvinnor.

Rädda Barnen har under 1997 och 1998 också medverkat i den högre officersutbildningen vid Försvarshögskolan.

Rädda Barnens samverkan med Försvarsmakten har väckt stort intresse såväl inom som utom Sverige. Samarbete har bl.a. uppmärksammats i FN:s studie om krigets effekter på barn (Machel-studien). Intresset för att starta liknande utbildningar i andra delar av världen blir allt mer påtagligt. Rädda Barnens regionkontor i Östafrika i Addis Abeba inspirerades av samarbetet mellan Rädda Barnen i Sverige och SWEDINT och ordnade i april 1998 ett seminarium kring utbildning av afrikanska fredsbevarande soldater, i barns rätt och barns reaktioner under och efter väpnade konflikter.

Syftet med seminariet var att:

- sprida Rädda Barnens erfarenheter av att samarbeta med svenska Försvarsmakten kring utbildning i barnets rättigheter,
- diskutera hur Rädda Barnens erfarenhet skulle kunna överföras och anpassas till den kultur och de förhållanden som råder i Östafrika,
- finna personer som skulle kunna ta på sig rollen både som opinionsbildare kring- och utbildare av fredsbevarande soldater.

I seminariet deltog officerare från OAU inklusive den egyptiske officer som ansvarade för OAU:s förslag till upplägg av utbildning av "peacekeepers". Parlamentariker från etiopiska parlamentets försvars- och kvinnoutsskott deltog liksom militär personal från etiopiska försvarsdepartementet som ansvarar för utbildning i mänskliga rättigheter och minröjning. Flera av de etiopiska officerarna hade egna erfarenheter av fredsbevarande FN-uppdrag i Rwanda.

Personal från RB:s regionala kontor bidrog med RB:s erfarenheter från påverkan av och samarbete med gerillan i södra Sudan. Därutöver deltog personer från RB:s regional resursnätverk i Östafrika (Kenya, Tanzania, Uganda). Utbildare från RB:s huvudkontor och instruktörer från SWEDINT deltog som resurspersoner. De svenska officerarnas uppdrag var att utbilda i det svenska utbildningskonceptet och att dela med sig av sina erfarenheter av att möta barn i svåra situationer.

Deltagarna konstaterade vid seminariet att ett stort utbildningsbehov finns om barnets rättigheter i krigsområden och om de mekanismer som ska ge barn skydd. Deltagarna rekommenderade därför att barnets rättigheter skulle inkluderas i all utbildning av militärer och poliser i Afrika.

Deltagarna hade personliga erfarenheter från egna upplevelser av att möta barn i svåra situationer. Att se och höra svenska militärer i uniform tala om möten med barn som en del av det militära peace-keeping konceptet stärkte trovärdigheten i RB:s budskap. Som en spin-off effekt planeras ett likartat seminarium för militärer i Uganda under 1999.

Rädda Barnen deltog "Nordic Peace 98". Övningen fokuserade på civil-militär samverkan i fredsfrämjande operationer. I övningen deltog flera frivilligorganisationer. RB deltog såväl i förberedelserna som utbildningen i Almnäs, genomförandet på Gotland och utvärderingen efter övningen.

Den gemensamma utbildningen tydligaregjorde de olika aktörernas mandat, kapacitet och begränsningar och bidrog till en bra dialog mellan deltagarna. Syfte med Rädda Barnens deltagande var bl.a. att få erfarenhet av och att dokumentera arbetsmetoder för samverkan mellan militära och civila organisationer.

Bilaga 2 - Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre (PPC)

Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre (PPC) upprättades av den kanadensiska regeringen 1994 i syfte att stödja det kanadensiska internationella fredsarbetet. Centret genomförde sin första kurs 1995.

PPC arbetar under devisen "New Peacekeeping Partnership" som inkluderar "the military, civil police, government and non-government agencies dealing with human rights and humanitarian assistance, diplomats, the media and organisations sponsoring development and democratisation programmes". Som synes använder PPC en mycket vid definition av ordet "peacekeeping".

PPC hade 1998 en årsbudget på cirka 5 miljoner kanadensiska dollar (ca 28 miljoner kronor). Kanadensiska staten bidrar till att täcka 90 % av centrets kostnader. Omkring 80 personer arbetar på centret varav 7-10 med utveckling och forskning. Centret är lokaliserat i en nedlagd militär bas vid en liten by på Nova Scotias västkust, 25 mil från den internationella flygplatsen i Halifax. Anslutningstransporter mellan flygplatsen och centret sker per landsväg.

PPC är till namnet självständigt, men svarar i praktiken upp mot regeringens och andra myndigheters önskemål.

PPC är organiserat i fyra enheter:
- ledning och administration
- forsknings- och utvecklingsavdelning
- kurscenter
- bibliotek

PPC arbetar i huvudsak med forskning och utveckling samt undervisning/träning inom "peacekeeping". Centret genomför såväl

kurser som seminarier. Biblioteket är under uppbyggnad samtidigt som en stor del av bibliotekets verksamheten bedrivs via Internet. Centret skriver och ger ut egna böcker inom arbetsområdet. Centret producerar även en egen tidskrift, "Peacekeeping & International Relations".

PPC arbetar med kontakterna över hela världen. Den dagliga kommunikationen, informationsinhämtningen och förmedlandet av information sker till stora delar via Internet.

Forsknings- och utvecklingsavdelningen tar fram kurser och kursinnehåll. När en ny kurs skall introduceras genomförs den första gången med centrets egna personal. Därefter genomförs kurserna med inhyrda specialister från fältet som kurschefer och lärare. I den kurs som pågick under utredningens besök var kurschefen en jurist som var tillfälligt utlånad av FN från sitt ordinarie arbete som legal adviser i Vuokovar, Kroatien. Lärarna i övrigt utgjordes av en civilpolis, en jurist som arbetar med mänskliga rättigheter och en delegat från internationella rödakorskommittén (ICRC). Utöver de inlånade lärarna gästas kurserna också av tillfälligt inbjudna kvalificerade föreläsare

PPC nuvarande kurser är:
C-01, INTERDISCIPLINARY COOPERATION: The New Peacekeeping Partnership in Action.
C-02, CREATING COMMON GROUND: Peacekeeping Negotiation and Mediation.
C-03, MYTHS AND REALITY: The Legal Framework of Modern Peacekeeping
C-04, THE HUMANITARION CHALLENGE: Refugees and Displaced Persons.
C-05, THE ART OF THE POSSIBLE: Administration and Logistics in Modern Peacekeeping.
C-06, LIVE, MOVE AND WORK: Technology and Engineering in Modern Peacekeeping.
C-08, THE HUMAN DIMENSION: Personnel Support for Peacekeepers.
C-11, LA COOPÉRATION INTERDISCIPLINAIRE: Le nouveau partenariat du maintien de la paix en action.
C-12, THE HARD ROAD HOME: Disarmament, Demobilisation and Reintegration.
C-16, AS PASS ON THE SEAS: The Maritime Dimension of Peacekeeping.
C-25, FREE AN EQUAL: Human Rights in Modern Peacekeeping.

C-44, IN THE SERVICE OF PEACE: Civil-Military Operations in Modern Peacekeeping.
C-50, General Overview of Modern Peacekeeping.
C-99, PEACEKEEPING: Management, Command and Staff Course.

Kurssammansättningen utgörs av en blandning av civila och militära deltagare. Deltagarna fördelar sig generellt så att 1/3 av kursdeltagarna kommer från den kanadensiska försvarsmakten, 1/3 är internationella deltagare som är inbjudna av kanadensiska försvarsmakten, 1/3 av kursdeltagarna har sökt till eller blivit inbjudna av PPC.

Eleverna bor under internatliknande former i kaserner med enkelrum där två elever delar på dusch och toalett. Eleverna har i grupparbetsrum tillgång till datorer med Internet anslutningar.

Forsknings och utvecklingsavdelningen arbetar också med "lessons learnt". I projektet "Peacekeepers Contact Skills" samarbetar centret med andra institut i USA, Danmark och Holland. Ett annat projekt är "Lessons from Disarmament, Demobilisation and Reintegration Missions". "The Neighbourhood Facilitators Project in Bosnia" är ytterligare ett projekt utarbetat av forsknings- och utvecklings-avdelningen.

Centret har redan vunnit internationellt erkännande och etablerat sig som en av de tongivande institutionerna vad gäller fredsfrämjande utbildning. Man har också tagit initiativet till en internationell sammanslutning av utbildningsinstitutioner på det fredsfrämjande området, "The International Association of Peacekeeping Training Centres" (IAPTC). Sammanslutningen uppmuntrar till utbyte av erfarenheter och kunskap och ordnar internationella konferenser och seminarier. Norge stod värd för en sådan konferens försommaren 1998. IAPTC:s nätverk omfattande sommaren 1998 över 400 individer från 76 länder, 20 utbildningscentra, 31 nationella FN-representationer, 17 universitet, 11 enskilda organisationer och 19 multilaterala organisationer.

Website:http://www.cdnpeacekeeping.ns.ca

Bilaga 3 - Förkortningar

ACCORD	African Centre for the Constructive Resolution of Disputes, Durban, Sydafrika
AFIC-N	Armed Forces International Centre, Norge (No. FOKIV)
ASPR	The Austrian Study Centre Schlaining
BALTBAT	Baltic Battalion
BFF	Beredningsgruppen för fredsfrämjande insatser
CCR	Centre for Conflict Resolution, Kapstaden, Sydafrika
CEP	Civilian Emergency Planning
CEPD	Civilian Emergency Planning Directorate
CIMIC	Civil-Military Cooperation
DAC	Development Assistance Committee, OECD:s biståndskommitté
DPKO	Department of Peace-keeping Operations, FN- högkvarteret New York
EAPC	Euro-Atlantic Partnership Council (Sv. Europeiska samarbetsrådet)
ECHA	Executive Committee for Humanitarian Affairs
ECHO	European Community Humanitarian Office
ECMM	European Community Monitor Mission
EFS	Evangeliska Fosterlandsstiftelsen
EOD	Explosive and Ordnance Disposal
EPU	The European University Centre for Peace Studies, Österrike
FHS	Försvarshögskolan (Eng. National Defence College)
FHTC	Försvarets Hundtjänstcentrum
FM	Försvarsmakten (Eng. Swedish Armed Forces)

FOA	Försvarets Forskningsanstalt (Eng. Defence Research Establishment)
Forum Syd	Enskilda organisationers biståndssamverkan (Eng. Swedish NGO Centre for Development Cooperation)
FSC	Försvarets sjukvårdscentrum
Fö	Försvarsdepartementet
GCSP	Geneva Centre for Security Policy
GTS	Generaltullstyrelsen
IANSA	International Action Network Agianst Small Arms
IAPTC	The International Association of Peacekeeping Training Centres
ICRC	The International Committee of the Red Cross (Sv. Internationella rödakorskommittén)
ICVA	The International Council of Voluntary Agencies
IFOR	Implementation Forces - Bosnia
IFOR	International Fellowship of Reconciliation
IHT	Intitutet för Högre Totalförsvarsutbildning (FHS)
IISS	International Institute for Strategic Studies, London
INSARAG	International Search and Rescue Advisory Group
ISS	Institute for Security Studies, Pretoria, Sydafrika
Ju	Justitiedepartementet
KrF	Kristna Fredsrörelsen
LFV	Luftfartsverket
LoF	Liv- och Fredsinstitutet
MINURSO	United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara
MR	Mänskliga Rättigheter
NAC	North Atlantic Council
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
NGO	Non-governmental Organisations (Sv. Frivilligorganisationerna)
NORDCAPS	Nordic Co-ordinated Arrangement for Military Peace Support
OAU	Organisation of African Unity
OCHA	United Nations - Office for the Co-ordination of Humanitarian Affairs (f.d. DHA)
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
OLS	Operation Lifeline Sudan

OSCE	Organisation for Security and Cooperation in Europe (Sv. OSSE)
OSOCC	United Nations - On Site Operations Co-ordination Centre. Del av OCHA
OSSE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (Eng. OSCE)
PFF	Partnerskap för fred (Eng. PfP)
PfP	Partnership for Peace (Sv. PFF)
PPC	Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Centre
PPD	Presidential Decision Document
PSO	Peace Support Operations
ROU	Roles of Engagement
RPS	Rikspolisstyrelsen (Eng. Swedish National Police Board)
SADC	Southern African Development Community
SAIIA	South African Institute of International Affairs, Johannesburg, Sydafrika
SFOR	Stabilisation Force -Operation Joint Guard- Bosnia
SFOR	The Swedish Fellowship of Reconciliation (Sv. Kristna Fredsrörelsen)
SHAPE	NATO Supreme Headquarters Allied Power Europe
SHIRBRIG	Multinational UN Stand-by Forces High Readiness Brigade, Danmark
Sida	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Eng. Swedish International Development Cooperation Agency)
Sida/REKO	Enheten för internationell rekrytering och kompetensutveckling
Sida/SAREC	Forskningsavdelningen (Eng. Department for research cooperation)
Sida /SEKA	Avdelningen för samverkan med enskilda organisationer och humanitärt bistånd
SKM	Svenska kyrkans mission

SKR	Sveriges Kristna Råd
SkyddS	Totalförsvarets skyddsskola. Funtionscentrum för Nukleära, Biologiska och Kemiska stridsmedel, NBC
SMR	Svenska Missionsrådet
SOFA	Status of Forces Agreement
SRC	The Swedish Red Cross (Sv. Svenska Röda Korset, SRK)
SRK	Svenska Röda Korset (Eng. Swedish Red Cross, SRC)
SRSG	Special Representative of the Secretary General
SRV	Räddningsverket (Eng. Swedish Rescue Services Agency)
SWEDEC	Totalförsvarets Ammunitions- och Minröjningscentrum (Eng. Swedish EOD, Demining and Military Engineering Centre)
SWEDINT	Försvarets Internationella Kommando (Eng. Swedish Armed Forces International Command)
SWERAP	Swedish Rapid Reaction Unit (Sv. Snabbinsatsstyrkan)
UD	Utrikesdepartementet
UNAMIR	United Nations Assistance Mission for Rwanda
UNDAC	United Nations Disaster Assessment an Coordination Stand-by Team, del av OCHA
UNDMT	United Nations Disaster Management Team
UNDOF	United Nations Disengagement Observer Force
UNDP	United Nations Development Programme
UNGC	United Nations Guards Contingent in Iraq
UNHCHR	United Nations High Commissioner for Human Rights
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children´s Fund
UNIFICYP	United Nations Peacekeeping Force in Cyprus
UNIFIL	United Nations Interim Force in Lebanon
UNIKOM	United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission
UNIPTF	United Nations International Police Task Force Bosnia - Hercegovina
UNMAS	Nordic United Nations Peace-keeping Senior Management Seminar

UNMIB	United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina
UNMO	United Nations Military Observer
UNOSOM	United Nations Operation in Somalia
UNPREDEP	United Nations Preventive Deployment Force - Makedonien
UNPROFOR	United Nations Protection Forces - f.d. Jugoslavien
UNSAS	United Nations Standby Arrangements System
UNSC	United Nations Staff College Projekt, Turin, Italien
UNSMA	United Nations Special Missions to Afghanistan
UNTAES	United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organisation, Mellanöstern
WEAG	Western European Armament Group
WEAO	Western European Armament Organisation
WEU	Western European Union (Sv. Västeuropeiska unionen, VEU)
WFP	World Food Programme
WHO	World Health Organisation
ÖCB	Överstyrelsen för Civil Beredskap (Eng. Swedish Agency for Civil Emergency Planning)

Bilaga 4 - Kontakter

Utöver kontakterna med representanterna i referens- och kontaktgruppen har utredaren och/eller utredningssekreteraren varit i kontakt med, eller inhämtat information från, följande institutioner och personer.

Sverige

- **Försvarsdepartementet**
- **Utrikesdepartementet**
- **Försvarsmakten**
  - Militärledningen
  - HKV
  - SWEDINT
  - SWEDEC
  - FSC
  - SkyddS
  - FHTC
  - Milostab Mitt
  - Ångermanlandsbrigaden i Sollefteå
- **FOA Gruppen för studier kring europeisk säkerhet, TESLA**
- **Försvarshögskolan**
- **Generaltullstyrelsen/Tullskolan**
- **Rikspolisstyrelsen**
  - Verksledningen
  - RKP
  - Polishögskolan
- **Räddningsverket**
  - Verksledningen, Karlstad
  - Samverkanskontoret, Almnäs
  - Räddningsskolan på Sandö

Sida
- Verksledningen
- SEKA, SAREC, REKO
- Sida-SANDÖ

- **Socialstyrelsen**
- **Överstyrelsen för civil beredskap**
  - Verksledningen
  - Internationella enheten
- **Lunds Universitet: Raoul Wallenberg Institutet**
- **Uppsala Universitet**
  - Kollegiet för bistånd och utvecklingsstudier
  - Institutionen för Freds- och konfliktforskning
  - Sociologiska Institutionen
- **Stiftelsen Gällöfsta**
- **SIPRI**
- **Forum Syd**
- **Forum för fredstjänst**
- **Kristna Fredsrörelsen**
- **Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer**
- **Olof Palmes Internationella Centrum**
- **Rädda Barnen**
- **Teologiska Högskolan på Lidingö**
- **Svenska Kyrkan/Lutherhjälpen**
- **Svenska Röda Korset**
- **Sveriges Kristna Råd**

- **Danska ambassaden i Stockholm**

Finland

- **Svenska ambassaden i Helsingfors**
- **Utrikesministeriet**
- **Inrikesministeriet/polisavdelningen**
- **Huvudstaben**
- **Räddningsverket**
- **Finlands Röda Kors**

Danmark

- **Udenrigsministeriet**
- **Forsvarsministeriet**

Norge

- **Svenska ambassaden i Oslo**
- **Utrikesdepartementet**
- **Forsvarsdepartementet**
- **FOKIV (AFIC-N)**

Belgien

- **Svenska ambassaden i Bryssel**
- **Svenska representationen vid EU**
- **NATO HQ**
  - NATO Infrastructure, Logistics & Civil Emergency Planning Division
  - Peacekeeping Section, NATO Defence Planning and Operations Division
  - Co-operation & Regional Security Division, NATO International Military Staff
  - Disarmament, Arms Control and Co-operative Security Section, NATO Political Affair Division
- **Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE) i Mons**
  - Partnership Co-ordination Cell, SHAPE
  - Policy Division, CIMIC
  - Peacekeeping Division
  - Policy and Requirements Division
- **Western European Union (VEU),** Political Affairs Division
- **EU**
  - Kommissionen, Foreign Policy, Directorate-General 8-Development
  - European Community Humanitarian Office (ECHO)

Schweiz (Genève)

- **World Health Organisation (WHO)** Development and Coordination Division of Emergency an Humanitarian Action
- **Geneva Center for Security Policy (GCSP)**
- **United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)**
  - Division of Human Resources Management
  - Staff Development Section
- **United Nations Joint Inspection Unit**
- **United Nations High Commissioner for Human Rights (UNHCHR)**, Research and Right to Development Branch
- **Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)**
  - Disaster Management Training Programme (DMTP)
  - Complex Emergencies Training Initiative (CETI
- **International Comittee of the Red Cross, (ICRC)**
- **International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC)**
- **The International Council of Voluntary Agencies (ICVA)**
- **Norwegian Refugee Council "Norskt flyktingråd"**
- **Synergies Africa**

Tyskland

- **Nato School (SHAPE) i Oberammergau**

Italien

- **United Nations Staff College Project i Turin**

Österrike

- **Svenska permanenta delegationen vid OSSE**
- **Svenska ambassaden i Wien**
- **Europeiska Kommissionens Delegation vid OSSE**
- **OSCE Conflict Prevention Centre (CPC). (Permanenta rådet)**
- **Irlands OSSE delegation**
- **Chefen för OSSEs Förbindelsekontor i Tasjkent, Centralasien**
- **Chefen för OSSE:s mission i Tadjikistan.**

Kroatien

- **Svenska ambassaden i Zagreb**
- **United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia (UNTAES)**
- **OSSE:s samordningskontor i Vukovar**
- **UNHCR:s kontor i Östra Slavonien**
- **OSSE:s kontor i Zagreb**
- **FN:s samverkanskontor i Zagreb**

Canada

- **Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre i Nova Scotia**

Förenta Staterna

- **Svenska ambassaden i Washington**
- **Vita Huset, National Security Council,** Global Issues and Multilateral Affairs
- **George Mason University**
  - Institute for Conflict Analysis and Resolution
  - Program on Peacekeeping Policy, The Institute of Public Policy
- **Svenska FN-delegationen i New York**
- **FN-högkvarteret i New York**
  - Department of Peace Keeping Operation (DPKO)
  - Department of Political Affairs (DPA)
  - Department of Humanitarian Affairs (DHA)
  - Department of Administration and Management (DAM)
  - UNSECOR UN Security Coordination Officer
- **United Nations Children´s Fund (UNICEF)**
- **United Nations Development Programme (UNDP)**
- **US-Army Peace Keeping Institute i Carlisle, Pennsylvania**

Sydafrika

- **Svenska ambassaden i Pretoria och Kapstaden**
- **Sydafrikas parlament, Försvarsutskottet i Kapstaden**
- **Department of Defence i Pretoria**
- **Department of Foreign Affairs i Pretoria**

- **Institute for Security Studies (ISS) i Pretoria**
- **South African Institute for International Affairs. University of Witwatersrand i Johannesburg**
- **Centre for Conflict Resolution (CCR) i Kapstaden**
- **The African Centre for the Constructive Resolution of Disputes (ACCORD) i Durban**
- **Centre for Policy Studies i Johannesburg**

Zimbabwe

- **Svenska ambassaden i Harare**
- **Ministry of Foreign Affairs i Harare**
- **Ministry of Defence i Harare**
- **Zimbabwe Staff College i Harare**
- **Army HQ i Harare**

Kenya

- **Svenska ambassaden i Nairobi**
- **Swedish Church Relief (SCR) i Nairobi**
- **Life and Peace Institute, L&P i Nairobi**
- **United Nations Operation Lifeline Sudan (OLS) i Nairobi**

Samråd har också skett med andra utredningar såsom:

Utredningen (UD 1997:104) *Polis i fredens tjänst,*
Utredningen och delbetänkande (Fö 1997:112) *En samordnad militär skolorganisation,*
Utredningen (Fö 1998:42) *Försvarsmaktsgemensam utbildning för framtida krav,*
Utredningen (Fö 1998:59) *Räddningstjänsten I Sverige, Rädda Och Skydda,*
Utredningen och delbetänkande (Ju 1998:86) *Utvecklingssamarbete på rättsområdet - Österuropa.*

Delar av den svenska texten i betänkandet har fått en språklig granskning av journalisten Mats Lundegård. Den engelska texten har granskats av översättaren på UD, Patricia Revill.

Bilaga 5 - Deltagare i kontakt- och referensgruppens möten

Följande personer har i olika utsträckning deltagit i utredningens kontakt- och referensgruppsmöten.

Justitiedepartementet

Hedström, Anne-Marie, polisintendent, polis- och kriminalvårdsenheten
Kjaersgaard, Anders, sakkunnig, polis- och kriminalvårdsenheten

Utrikesdepartementet

Bengtsson, Håkan, dep.sekr, UD-GC
Fahlén, Marika, dep.råd, UD-GC
Lindfors, Erik, dep.sekr, UD-GS
Lindstedt, Anna, dep.sekr, UD-GS
Malmqvist, Håkan, kansliråd, UD-GS
Sparre, Bengt, minister, UD-P-U

Försvarsdepartementet

Göthe, Peter, dep.sekr, Fö/SI
Hedén, Fredrik, militärsakkunnig, Fö/SI
Hederstedt, Johan, generallöjtnant, Fö/SI
Mohr, Michael, kansliråd, Fö/MIL
Nyqvist, Anders, dep.sekr, Fö/CIV
Salomonson, Christina, dep.råd, Fö/CIV
Svensson, Anna, dep.sekr, Fö/CIV

Försvarshögskolan

Amneus, Henrik, ambassadör
Reinholdsson, Bo, överste 1

Försvarsmakten/Högkvarteret

Almén, Anders, foled, OP INT
Grunditz, Peter, överste 1, OP INT
Hedgren, Anders, övlt, OP INT
Holmberg, Toni, major, OP INT
Ulving, Sverker, övlt, OP INT

Försvarsmakten/SWEDEC

Svensson, Björn, överste 1

Försvarsmakten/SWEDINT

Ekeroth, Mats, överste
Parde, Joelf, övlt
Weghagen, Lars, övlt

Statens Räddningsverk

Friberg, David, samordnare, Samverkanskontoret i Almnäs
Lundh, Ingmarie, samordnare, Samverkanskontoret i Almnäs

Överstyrelsen för civil beredskap

Johnsson, Olle, enhetschef, internationella enheten
Jeppsson, Janet, internationella enheten
Widberg, Jan, enhetschef, internationella enheten

Rikspolisstyrelsen/RKP

Jorsback, Michael, polisintendent

Sida

Asplund, Eva, enhetschef, SEKA/HUM
Börjesson, Barbro, SEKA/HUM
Eliasson, Margareta, stf enhetschef SEKA/HUM
Gjerdrum, Cecilia, SEKA/HUM
Johansson, Eva, SEKA/HUM

Socialstyrelsen

Rubin, Margareta, överläkare, beredskapsenheten
Wistrand, Ulla, avd.dir., beredskapsenheten

Röda Korset

Bohlin, Åsa
Bäckstrand, Göran, internationell rådgivare
Greenhill, Malin, folkrättshandläggare
Mattson, Anna

Forum för fredstjänst/Sveriges Kristna Råd

Ingelstam, Margareta, utbildare

Svenska Kyrkan

Kristenson, Olle, handläggare för missionärsutbildning

Uppsala universitet/Kollegiet för biståndS- och utvecklingsstudier

Ståhl, Michael, föreståndare

Bilaga 6 - Projekt som utredningen genomfört, initierat eller finansierat

I den verkställande delen av uppdraget har samordnaren haft ambitionen att bli en central kontaktpunkt i frågor som rör transsektorella och integrerade utbildnings- och kompetensfrågor inom ramen för mandatet. Utredaren och utredningssekreteraren har haft dagliga kontakter med berörda departement, myndigheter och organisationer, inom och utom landet. En rad projekt har initierats, genomförts och/eller stötts i syfte att stödja samarbetet mellan olika statliga myndigheter, å ena sidan, och mellan den statliga sektorn och enskilda organisationer, å den andra. Ett stort antal kontakter har kunnat förmedlas, inte minst mellan svenska och internationella institutioner och personer. Som ett resultat av ett av utredningens projekt har ett informellt civil-militärt nätverk bildats.

Nedan en beskrivning av de större projekt utredningen stött med rådgivning, kontaktskapande och/eller med finansiering.

"Nordic Peace 98"

"Nordic Peace 98" genomfördes mellan två veckor i september/oktober 1998 i Sverige. Målet med övningen var att öva civil och militär samverkan i en humanitär insats. Scenariot kan kort beskrivas på följande sätt: Efter en tids allvarliga konflikter mellan två etniska grupper i "Betaland", där de humanitära organisationernas arbete kraftigt försvårats, beslutade FN:s säkerhetsråd att sända fredsfrämjande styrkor i syfte att dämpa konflikten och skapa en säkrare miljö för de humanitära organisationernas arbete.

Inför övningen genomfördes en omfattande planeringsprocess där samtliga aktörer medverkade. Utredningen deltog i denna process på ett tidigt stadium och finansierade delvis UNHCR:s och de enskilda organisationernas deltagande.

Övningen genomfördes sedan i två stora block. Inledningsvis samlades militära förband från de nordiska och baltiska länderna, polis från de nordiska länderna, frivilligorganisationer från Sverige och personal från UNHCR i Almnäs för gemensamma förberedelser, utbildning och kompetensuppbyggnad. En viktig del i utbildningen var att lära känna de olika aktörernas/organisationernas kapacitet och begränsningar samt vilka mandat som legitimerade deras närvaro i "konfliktområdet".

Efter förberedelserna skeppades både militära förband och andra resurser från de humanitära organisationerna över till konfliktområdet "Betaland" (Gotland) där övningen fortsatte med olika civila, militära och civil-militära moment. Ett stort antal frivilliga från olika organisationer, föreningar, byar och skolor på Gotland deltog i övningen.

Seminarium om kompetensuppbyggnad för internationella uppdrag

I oktober 1998 genomfördes ett seminarium om utbildning och kompetensutveckling för internationella uppdrag i kris- och konfliktområden. Seminariet genomfördes med sin huvuddel i Almnäs med ett kort besök vid Röda Korsets kursgård i Mariefred. Målet med seminariet var att låta utbildningsansvariga eller motsvarande från departement, myndigheter och frivilligoranisationer träffas för att diskutera några gemensamma frågor i syfte att knyta kontakter för fortsatt dialog.

Ett sextiotal personer från olika myndigheter och frivilligorganisationer deltog. Mötesdeltagarna presenterade vid den avslutande genomgången en appell "*Almnäsappellen*" där bl.a. önskemål om en fortsatt dialog och ett utvecklat samarbete efterlystes. Ett nätverk bildades i syfte att starta upp arbetet med önskemålen som presenterades i appellen.

Utredningen organiserade, genomförde och finansierade seminariet. Seminariet bör betraktas som en första del i en serie av möten som också bör utökas till att omfatta utländska aktörer.

Internationell konferens om rehabiliteringsinsatser i konfliktmiljöer

I februari 1999 genomförde Uppsala Universitet - Kollegiet för biståndS- och utvecklingsstudier - en internationell konferens "Att utbilda för rehabiliteringsinsatser i politiskt labila regioner". Konferensen genomfördes i Uppsala och samlade ca 130 deltagare från såväl internationella organisationer som departement, myndigheter, universitet och frivilligorganisationer i Sverige. Intresset från den akademiska världen var påtagligt.

Utredningen deltog tillsammans med UD, Räddningsverket, Sida och ÖCB i såväl förberedelsearbetet och genomförandet som finansieringen av konferensen.

Seminarium "Conflict Management and Conflict Resolution"

Försvarshögskolan och Institutionen för Freds- och Konfliktsforskning vid Uppsala Universitet arrangerade tillsammans ett seminarium om "Conflict Management and Conflict Resolution". Seminariet genomfördes i Uppsala i november 1998. Målet med seminariet var att belysa och skapa en djupare förståelse för konfliktanalys, konflikthantering och konfliktlösning. I seminariet deltog ett 20:tal personer från FN-högkvarteret i New York, UNHCR, regionala organisationer såsom Nato och svenska myndigheter och frivilligorganisationer.

Utredningen initierade och finansierade seminariet och deltog i såväl planläggning som genomförande.

Seminariet "Challenges of Peace Support Into the 21st Century"

I Försvarshögskolans serie av internationella seminarier: "Challenges of Peace Support Into the 21st Century" har utredningen deltagit och lämnat finansiella bidrag. *För ytterligare information se bilaga 1, FHS.*

Forum för fredstjänst, "Att bygga fred"

Till Forum för fredstjänsts serie med kurser, seminarier och "Workshops": "Att förebygga våld, hantera konflikter och bygga fred" har utredningen lämnat finansiella bidrag. *För ytterligare information se bilaga 1, Forum för fredstjänst.*

Bilaga 7 - Kommittédirektiv

Dir. 1996:109
Departement: Försvarsdepartementet
Beslut vid regeringssammanträde: 1996-12-19

Samordning av civil och militär utbildning inför internationella fredsfrämjande och humanitära insatser

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall föreslå former för samordning av viss civil och militär utbildning inför internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Den särskilda utredaren får inom ramen för utredningsuppdraget och i samarbete med berörda myndigheter anordna och koordinera utbildningar. Utredningsuppdraget skall slutredovisas den 1 april 1999.

Bakgrund

För att öka samordningen och den totala effekten vid s.k. multifunktionella insatser är det regeringens uppfattning att utbildningsverksamheten i Sverige för internationella insatser bör vidareutvecklas.

Ett antal myndigheter bedriver utbildning av militär respektive civil personal som förberedelse inför deltagande i internationell fredsfrämjande och humanitär verksamhet. Nuvarande utbildning inom respektive sakområde fungerar väl. De delar av utbildningen som är av gemensamt intresse för civila och militära deltagare bör dock i större

omfattning än hittills hanteras sammanhållet. Kunskaper om stationeringslandet och andra förutsättningar för insatsen är exempel på sådana gemensamma utbildningsområden.

Regeringen lägger särskild vikt vid s.k. multifunktionella insatser. Sådana operationer ställer höga krav på god samverkan mellan de militära och civila grupper som deltar. Den förberedande utbildningen bör därför inriktas på att möta dessa behov. Ett viktig mål är också att bidra till ökad förståelse för olika verksamheters särskilda villkor och arbetsförhållanden.

Det är realistiskt att räkna med att svenska enheter i stor utsträckning kommer att delta i multifunktionella insatser även i framtiden. Deltagande i sådana insatser förutsätter en nära samverkan med militära och civila enheter från andra nationer. Dessa krav på internationell samverkan bör beaktas vid utformningen av den framtida utbildningen. En sådan utbildning utgör ett led i Sveriges strävan att öka bl.a. FN:s kapacitet att genomföra fredsfrämjande insatser. Den skall därför utformas så att den även kan vara av intresse för personal från andra länder. Ett brett utländskt deltagande skall alltså eftersträvas.

Uppdraget

Uppdraget innebär att en särskild utredare skall:

- informera sig om nuvarande och planerad utbildning för internationell fredsfrämjande verksamhet och gjorda erfarenheter därav såväl inom landet som i andra länder och internationellt,
- föreslå åtgärder för samordning och planering av utbildning för militär och civil personal inför internationella insatser,
- utreda förutsättningarna för en framtida samordnad utbildning av militär och civil personal inför internationella insatser, samt lämna förslag till hur en sådan framtida utbildning skall organiseras och bedrivas på bl.a. ett kostnadseffektivt sätt,
- lämna förslag till hur denna utbildning t.ex. i avgiftsfinansierad form skall kunna erbjudas annan personal, bl.a. representanter från enskilda organisationer, som skall verka i dessa sammanhang,
- lämna förslag till hur man skall kunna få till stånd ett brett utländskt deltagande i nuvarande och framtida utbildningar.

Som ett led i utredningsarbetet kan den särskilde utredaren, när denna anser det påkallat initiera, anordna och koordinera utbildningsprojekt som ligger inom ramen för utredningsuppdraget. Detta sker efter

överenskommelse och i samarbete med de myndigheter och organisationer som den särskilda utredaren finner lämpliga.

Det står utredaren fritt att under utredningstiden lämna delrapporter med förslag till åtgärder.

Uppdraget förutsätter nära kontakt och samarbete med såväl FN och regionala organisationer som med länder vilka erbjuder denna typ av utbildning.

Utredaren förutsätts hålla sig informerad om pågående utredningar om Översyn av det militära försvarets skolor (FÖ 1996:07), om Civilpoliser i internationell verksamhet (UD 1996:122) samt om Mål och medel för Statens räddningsverk (FÖ 1996:10).

Referensgrupp

Till utredningen skall knytas en referensgrupp bestående av sakkunniga och experter.

Gruppens syfte skall vara att stödja utredaren, fungera som dialogforum, vara rådgivande samt följa utredningens fortskridande.

Referensgruppen skall sammanträda minst fem gånger årligen.

Redovisning av uppdraget m.m.

För utredningsarbetet gäller regeringens direktiv till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående redovisning av regionalpolitiska konsekvenser (dir.1992:50), om att pröva offentliga åtaganden (dir. 1994:23), om att redovisa konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet (dir 1996:49) och om att beakta jämställdheten mellan könen (dir. 1994:124). Förslag som lämnas av den särskilde utredaren skall belysas även ur ett samhällsekonomiskt och statsfinansiellt perspektiv. Förslag som leder till ökade utgifter eller minskade inkomster för staten skall åtföljas av förslag till omprioriteringar eller andra finansieringsvägar.

Den särskilde utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 april 1999.

Bilaga 8 - Litteraturförteckning

Ahlquist, Leif (ed), *Co-operation, Command and Control in UN Peacekeeping Operations,* Swedish War College, Department of Operations 1996

Ahlquist, Leif (ed), *Co-operation, Command and Control in UN Peace Support Operations - A case study on Haiti from the National Defence College,* Försvarshögskolan, Operativa Institutionen 1998

Almén, Anders, Eriksson, Pär & Lindgren, Fredrik, *Militära och civila uppgifter vid internationella insatser - Problem och möjligheter vid samverkan och koordinering,* FOA December 1996

Bierman, Wolfgang & Vadset, Martin, *UN Peacekeeping in Trouble: Lessons Learned from the Former Yugoslavia*, Ashgate Publishing Limited 1998

Bildt, Carl, *Uppdrag Fred,* Norstedt 1977

Bowens, Glenn (Cpt), *Legal Guide to Peace Operations*, US Army Peacekeeping Institute, May 1998

Boutros Boutros-Ghali, *An Agenda for Peace 1995 - Second edition with the new supplement and related UN documents*, United Nations, New York 1995

Carlsson, Staffan (ed), *The Challenge of Preventive Diplomacy - The experience of the CSCE,* Ministry for Foreign Affairs, Stockholm 1994

Cilliers, Jakkie & Mills, Greg, *Peacekeeping in Africa* (Volume 2), the Institute for Defence Policy and the South African Institute, South Africa

Commission on Global Governance, *Our Global Neighbourhood,* The Report of The Commission on Global Governance, Oxford University Press 1995

Cox, David & Legault, Albert, *UN Rapid Reaction Capabilities: Requirements and Prospects,* The Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre 1995

Das Forum Ziviler Friedendienst informiert, *Ausbildungsplan für die Freivilligen des Zivilen Friedensdienstes,* Forum ZFC 1996

Davies, Wendy (ed), *Rights have no Borders - Worldwide Internal Displacement,* Norwegian Refugee Council/Global IDP Survey 1998

Development Assistance Manual, *DAC Principles for Effective Aid,* OECD Paris 1992

Division of Emergency and Humanitarian Action, WHO, *Emergency and Humanitarian Action,* 1996 Activities, WHO Geneva 1997

Ds 1995:24, *Sveriges deltagande i internationella fredfrämjande insatser,* Utrikesdepartementet 1995

Ds 1997:18, *Konfliktförebyggande verksamhet - en studie,* Utrikesdepartementet 1997

Ds 1998:46, *Mänskliga rättigheter - mångas skyldigher (Universitets- och högskoleutbildning i demokrati och mänskliga rättigheter),* Utbildningsdepartementet 1998

Ds 1999:2, *Förändrad omvärld - omdanat försvar,* Rapport från Försvarsberedningen inför 1999 års kontrollstation, Försvarsdepartementet 1999

Eriksson, Pär, *Civil-militär samverkan i fredsfrämjande operationer - en omöjlig nödvändighet? En analys av samverkansproblemens orsaker,* FOA 1998

Eriksson, Pär, *Civil-militär samverkan på taktisk nivå i fredsfrämjande operationer. Motiv, metoder och förutsättningar,* FOA 1998

Espelund, Görrel, *Räddningsverket på Internationellt Uppdrag,* Statens räddningsverk 1995

Ewald, Jonas & Thörn, Håkan, *Peace Monitoring in South Africa - An Evaluation of a Cooperation between Swedish and South African Organisations*, The Swedish UN Association 1994

Granholm, Niklas, *Från sidouppgift till huvuduppgift - Svenska internationella insatser* - Försvaret och de internationella insatsernas ökade betydelse, FOLK OCH FÖRSVARS skriftserie FÖRSVAR I NUTID 2/1996

Grantén, Vivica, *Vaka över Freden - Om svensk fredsövervakning i Sydafrika våren 1994*, Svenska FN-förbundet Stockholm 1994

Hagman, Hans-Christian, *The Limits of Peacekeeping*, The Royal Swedish Academy of War Sciences Proceedings and Journal vol. 201, nr. 2/1997

ICVA, *The ICVA Directory of humanitarian and development agencies operating in Bosnia and Herzegovina,* The International Council of Voluntary Agencies, March 1998

Jegen, Mary Evelyn, *Ett hoppets tecken - Om ett fredscentrum i Kroatien,* Carlssons 1996

Jockel, Joseph T., *Canada & International Peacekeeping*, Center for Strategic & International Studies Washington, D.C.

King, Charles, *Ending Civil Wars*, Adelphi Paper 308, International Institute for Strategic Studies 1997

Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift, *Proceedings and Journal*, 4.häftet 1997, Tvåhundraförsta årgången

Last, David M., *Theory, Doctrine and Practice of Conflict De-Escalation in Peacekeeping Operations*, The Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre 1997

Lawyers Committee for Human Rights, *Improvising History - A Critical Evaluation of the United Nations Observer Mission in El Salvador*, A Report of the Lawyers Committee for Human Rights December 1995

Lessons Learned Unit, Department of Peacekeeping Operations, *Comprehensive Report on Lessons-Learned from United Nations Operation in Somalia, April 1992 - March 1995*, December 1995

Lessons Learned Unit, Department of Peacekeeping Operations, *Multidisciplinary Peacekeeping: Lessons from Recent Experience*, December 1996

Malan, Jannie, *Conflict Resolution Wisdom from Africa*, ACCORD 1997

Malan, Mark, *New Partners in Peace - Towards a Southern African Peacekeeping Capacity*, IDP Monograph Series, No. 5 July 1996

Malan, Mark, *Resolute Partners - Building Peacekeeping Capacity in Southern Africa*, ISS Monograph Series, No. 21 Feb 1998

Malan, Mark, *Peacekeeping in Africa - Trends and Responses*, Institute for Security Studies, Paper 31, June 1998

Malan, Mark, Nhara, William & Bergevin, Pol, *African Capabilities for Training for Peace Operations*, ISS Monograph Series, No. 17 Nov 1997

Mitchell, Christopher & Banks, Michael, *Handbook of Conflict Resolution - TheAnalytical Problem-Solving Approach*, PINTER 1996

Moore, Jonathan, *The UN and Complex Emergencies - Rehabilitation in Third World Transitions*, United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD) 1996

Morrison, Alex, *The Changing Face of Peacekeeping*, The Canadian Institute of Strategic Studies 1993

Morrison, Alex, *Peacekeeping, Peacemaking or War: International Security Enforcement*, The Canadian Institute of Strategic Studies 1994

Morrison, Alex, *The New Peacekeeping Partnership*, The Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre 1995

Morrison, Alex, raser, Douglas A. & Kiras, James D., *Peacekeeping with Muscle: The Use of Force in International Conflict Resolution*, The Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training

Centre in conjunction with The Canadian Council for International Peace and Security 1997

Nordin, Linda, *International CEP Handbook,* Civil Emergency Planning in the NATO & EAPC countries 1998-99, ÖCB 1999

North Atlantic Treaty Organisation, *NATO Handbook, Partnership and Cooperation,* NATO Office of Information and Press Brussels, October 1995

OECD, *Conflict, Peace and Development Co-operation on the Threshold of the 21st Century*, Development Co-operation Guidelines Series, OECD 1998

Ohlson, Thomas, *Power Politics and Peace Policies - Intra-State Conflict Resolution in Southern Africa*, Uppsala University, Department of Peace and Conflict Research 1998

Peace Team Forum, Sweden (main editor: Bo Wirmark), *Government-NGO Relations in Preventing Violence, Transforming Conflict and Building Peace*, Regeringskansliets Offsetcentral Stockholm 1998

Rupesinghe, Kumar, Dr., *The General Principles of Multi-Track Diplomacy, African Centre for the Constructive Resolution of Disputes*, ACCORD 1997

Seiple, Chris, *The U.S. Military/NGO Relationship in Humanitarian Interventions,* Peacekeeping Institute, Center for Strategic Leadership, U.S. Army War College, 1996

Sida, *Rättvisa och fred - Sidas program för fred, demokrati och mänskliga rättigheter,* Sidas informationsavdelning 1998

Sollenberg, Margareta, *States in Armed Conflict 1996,* Report No. 46, Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University 1997

SOU 1980:03, *Utbildning för uppdrag i U-land,* Betänkande av U-landsutbildningsutredningen, Stockholm 1980

SOU 1995:53, *Samverkan för fred - Den rättsliga regleringen*, Betänkande av Utredningen (Fö 1994:05) om rättsliga förhållanden i samband med försvarets fredsfrämjande samarbete med andra länder, Stockholm 1995

SOU 1995:72, *Svenska insatser för internationell katastrof- och flyktinghjälp - Kartläggning, analys och förslag,* Betänkande av Utredningen om civila insatser för katastrof- och flyktinghjälp, Stockholm 1995

SOU 1997:104, *Polis i fredens tjänst,* Betänkande av Utredningen om civilpoliser i internationell verksamhet, Stockholm 1997

SOU 1997:112, *En samordnad militär skolorganistion,* Delbetänkande av Utredningen om Försvarsmaktens skolverksamhet, Stockholm 1997

SOU 1998:30, *Utlandsstyrkan,* Betänkande av Utredningen om utlandsstyrkan, Stockholm 1998

SOU 1998:42, *Försvarsmaktsgemensam utbildning för framtida krav,* Slutbetänkande av Utredningen om Försvarsmaktens skolverksamhet, Stockholm 1998

SOU 1998:59, *Räddningstjänsten I Sverige - Rädda Och Skydda,* Slutbetänkande av Räddningsverksutredningen, Stockholm 1998

SOU 1998:86, *Utvecklingssamarbete på rättsområdet - Östeuropa,* Delbetänkande av Kommittén för utvecklingssamarbete på rättsområdet, Stockholm 1998

Swedish Armed Forces Headquarters, *Joint Military Doctrine - Peace Support Operations,* Swedish Armed Forces October 1997

Training with UNHCR, *Training Module - Working with the Military,* UNHCR, Genève January 1995

Unit for Justice, Peace and Creation in the Christian Council of Sweden, *Empowerment for Peace Service - A Curriculum for Education and Training in Violence Prevention, Nonviolent Conflict Transformation and Peacebuilding* - Christian Council of Sweden

Wallensteen, Peter, *Från krig till fred - Om konfliktlösning i det globala systemet,* Almqvist & Wiksell 1994

Wallensteen, Peter, *Preventing Violent Conflicts - Past Record and Future Challenges,* Report No. 48, Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University 1998

Weiner, Robert O. & Fionnuala Ni Aolain, *Beyond the Laws of War: Peacekeeping in Search of a Legal Framework*, Columbia Human Rights Law Review, Volume 27, Number 2, Winter 1996

Williams, Michael C., *Civil-Military Relations and Peacekeeping,* Adelphi Paper 321, International Institute for Strategic Studies 1998

Wängborg, Manne, *Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) 20 år*, Världspolitikens Dagsfrågor 7 1995, Utrikespolitiska Institutet

Örn, Torsten, *Fredsbevarande Operationer*, UD informerar 1995:1, Utrikesdepartementet, Stockholm 1995

Statens offentliga utredningar 1999

Kronologisk förteckning

1. Nya förmånsrättsregler + Bilagor. Ju.
2. Steriliseringsfrågan i Sverige 1935-1975. Ekonomisk ersättning. S.
3. Yrkesfiskets konkurrenssituation. Jo.
4. God sed i forskningen. U.
5. Effektiva värme- och miljölösningar. N.
6. Effektivare Totalförsvarsstöd i Östersjöområdet. Fö.
7. Märk väl! Fi.
8. Invandrarskap och medborgarskap. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
9. Att slakta ett får i Guds namn. Om religionsfrihet och demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
10. Rasism, nynazism och främlingskap. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
11. Bör demokratin avnationaliseras? Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
12. Elektronisk demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
13. Etik och demokratisk statskonst. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
14. Den framtida kommersiella lokalradion. Ku.
15. Nytt system för prövning av hyres- och arrendemål. Ju.
16. Ökad rättssäkerhet i asylärenden. UD.
17. Garantipension och Bosättningstillägg för personer födda år 1937 eller tidigare. S.
18. Frågor till det industriella samhället. Ku.
19. Artikel 7 i EG:s varumärkesdirektiv. Ändringar i varumärkeslagen. Ju.
20. Sverige och judarnas tillgångar. UD.
21. Lindqvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder. S.
22. Den skyddade provinsen. En essä om demokratins värde och värdighet. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
23. Utveckling av mänskliga resurser i arbetslivet. Förslag till inriktning av nya mål 3 inom EG:s strukturfonder. N.
24. EG:s strukturstöd. Ny organisation för de geografiskt avgränsade strukturfondsprogrammen. N.
25. Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige.
26. Införsel av beskattade varor. Fi.
27. Delta – Utredningen om deltidsarbete, tillfälliga jobb och arbetslöshetsersättningen. N.
28. Kontantmetod för småföretagare. Fi.
29. Internationell konflikthantering – att förbereda sig tillsammans. Fö.
30. Yttrandefriheten och konkurrensen – Förslag till mediekoncentrationslag. m. m. Ku.

KUNGL. BIBL.
1999 -04- 09
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1999

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Nya förmånsrättsregler + Bilagor. [1]
Invandrarskap och medborgarskap. Demokratiutredningens skriftserie. [8]
Att slakta ett får i Guds namn. Om religionsfrihet och demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. [9]
Rasism, nynazism och främlingskap. Demokratiutredningens skriftserie. [10]
Bör demokratin avnationaliseras? Demokratiutredningens skiftserie. [11]
Elektronisk demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. [12]
Etik och demokratisk statskonst. Demokratiutredningens skriftserie. [13]
Nytt system för prövning av hyres- och arrendemål. [15]
Artikel 7 i EG:s varumärkesdirektiv. Ändringar i varumärkeslagen. [19]
Den skyddade provinsen. En essä om demokratins värde och värdighet. Demokratiutredningens skriftserie [22]

Utrikesdepartementet

Ökad rättssäkerhet i asylärenden. [16]
Sverige och judarnas tillgångar. [20]

Försvarsdepartementet

Effektivare Totalförsvarsstöd i Östersjöområdet. [6]
Internationell konflikthantering – att förbereda sig tillsammans. [29]

Socialdepartementet

Steriliseringsfrågan i Sverige 1935-1975. Ekonomisk ersättning. [2]
Garantipension och Bosättningstillägg för personer födda år 1937 eller tidigare. [17]
Lindqvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder. [21]

Finansdepartementet

Märk väl! [7]
Införsel av beskattade varor. [26]
Kontantmetod för småföretagare. [28]

Utbildningsdepartementet

God sed i forskningen. [4]

Jordbruksdepartementet

Yrkesfiskets konkurrenssituation. [3]
Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige. [25]

Kulturdepartementet

Den framtida kommersiella lokalradion. [14]
Frågor till det industriella samhället. [18]
Yttrandefriheten och konkurrensen – Förslag till mediekoncentrationslag m. m. [30]

Näringsdepartementet

Effektiva värme- och miljölösningar. [5]
Utveckling av mänskliga resurser i arbetslivet. Förslag till inriktning av nya mål 3 inom EG:s strukturfonder. [23]
EG:s strukturstöd. Ny organisation för de geografiskt avgränsade strukturfondsprogrammen. [24]
Delta – Utredningen om deltidsarbete, tillfälliga jobb och arbetslöshetsersättningen. [27]

fakta info direkt

Tel 08-587 671 00 Fax 08-587 671 71
Box 6430 113 82 Stockholm
order@faktainfo.se www.faktainfo.se

ISBN 91-7610-942-9
ISSN 0375-250X